

CHAYEINU

Shabbos Initiative

פרשת עקב תשפ"ד

Pg. #	Content
2-4	Seudah Stories
5-11	Parshah Riddles
12-13	Life of Truth Story
14	Hilchos Shabbos Initiative
15-16	Halachah Q&A
17-23	Rav Kalman Krohn Stories
24	Comic Story
25-29	Nefesh Shimshon
	גליונות
30-31	הג"ר שמואל פעלדער שליט"א
32-33	הג"ר גרשון אדלשטיין זצ"ל
34-35	הג"ר מאיר צבי ברגמן שליט"א
36-39	הג"ר משה הלל הירש שליט"א
40-45	ימי בין הזמנים

Daily Hilchos Shabbos - Rav Shmuel Bernath

732.301.4043 opt 2 then 8

לע"נ ר' שלמה ז"ל בן יבל"ח ר' יעקב שרגא שליט"א

לז"נ הרב מתתיהו חיים בן הרב יעקב זצ"ל

לרפוי"ש חיים שמואל בן ליבא

יהודית בת שרה הינדא, דניאל יהודה בן אסתר שירה

לזכות אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה

Dedication opportunities: 848-373-4436
shabboschayeinu@gmail.com

SEUDAH STORIES

פרשת עקב תשפ"ד

Saved by a Minyan

Louis Herman was a young Jew who lived in Canada during World War II. After hearing about the terrible things that were happening to the Jews in Europe, he decided to enlist in the army to fight against the Germans. When he finished his training, young Louis was transferred to Italy.

As a sergeant in the army, he was assigned to the front, in the midst of heavy fighting. Throughout the difficult months of the war, Louis kept as many *mitzvos* as he possibly could. On the day of his mother's *yahrzeit*, despite being many miles away from any *shul*, Louis wanted to say *kaddish* for her. This, however, would require a *minyan*, and finding ten Jews in the middle of a battlefield in Italy was not going to be easy. Louis knew of only five other Jewish soldiers in his unit. Louis approached the army chaplain, who was a priest, and explained his predicament. Louis asked the chaplain if he knew of any other Jewish soldiers in the area. To Louis's surprise, the chaplain not only knew where he could find other Jewish soldiers, but he also understood the meaning of a *minyan*. "See that area over there?" The chaplain pointed to a tall observation tower. "That is where our soldiers guard our unit and watch for advancing German soldiers. When they see any activity, they radio the information back to the artillery unit to help us aim our bombs more precisely. There are four Jews who occupy positions in the observation tower. If you'd like, I can put in a call to them and ask that they come over to our area for your *minyan*." Louis was overjoyed. He would have exactly the ten men required to make up a *minyan*. And to his great relief, the soldiers were happy to oblige. Louis was able to say *kaddish* on his mother's *yahrzeit* with a *minyan*.

After they finished *davening*. Louis thanked everyone for joining him and enabling him to fulfill this meaningful personal obligation. As the four soldiers turned to walk back to the observation tower, they suddenly heard a loud explosion and saw a most startling sight. The entire tower and its contents had been blown up. Only the four Jewish soldiers, who had just "happened" to be busy doing a very important *mitzvah*, had escaped annihilation.

The Siddur in the Camp

When Rav Eliezer Silver visited the DP camps after World War II, a Jew came over to him and said that he doesn't believe in *yiddishkeit* any more. When Rav Silver asked him why, he explained that when he was in the concentration camp, there was a Jew there who had managed to smuggle in a *siddur*. Many other Jews wanted to use this *siddur*, to have the opportunity to *daven* from it. This Jew charged them their bread rations in order to use it. "If that's the way a Jew behaves," the man exclaimed, "then I don't want to have anything to do with the religion!" "My friend," said Rav Silver, "you're looking at this from the wrong perspective. Just look at how many *Yidden* were willing to give up their daily bread, just in order to be able to daven from a *siddur*!"

Mesirus Nefesh for Shabbos

Once a year Mr. Sam Golding would go to *shul* to say *kaddish* to honor his father's *yahrtzeit*.

In December of 1928, as Mr. Golding came into the hallway of the *shul* to join the 7:00 a.m. *minyan*, he saw two little boys running in the hallway wearing pajamas. Surprised that someone would be wearing pajamas in a *shul*,

SEUDAH STORIES

פרשת עקב תשפ"ד

Mr. Golding approached the young boys and asked them why they were in pajamas and what they were doing in shul so early.

"We live downstairs, sir," was their reply. "I didn't know there was an apartment downstairs!" said the surprised Mr. Golding. "It's not an apartment; we were thrown out of our apartment for not paying rent so the *shul* lets us stay here for now." "How sad," thought Mr. Golding as he went in to *daven*. After *davening* and saying *kaddish* for his father, Mr. Golding knocked on the basement door to speak to the parents of this needy family.

"I would like to help you," Mr. Golding said. "I wrote out a check for \$5,000 for you to purchase an apartment." To his surprise, R' Yosef Yitzchok Parnes, the father of the family answered, "We appreciate your kind offer but we will not take any money from someone who desecrates the *Shabbos*." Mr. Golding was shocked. "Don't be silly, I am willing to give you all this money, just take it." Nothing could change Rabbi Parnes' mind. He was being *moser nefesh* for *Shabbos* by losing job after job, and so they wouldn't think of taking money from Mr. Golding who had his business opened on *Shabbos*.

Sam Golding sat down for breakfast and told his wife what had happened in *shul* that morning. Mrs. Golding was extremely impressed with the *mesiras nefesh* of the Parnes family. "You know, after hearing that someone would be willing to live in a dingy basement to avoid being *mechalel Shabbos*, maybe we should start keeping *Shabbos*?" Mr. Golding looked at his wife and said, "Do you mean it? I also felt that way. If someone is willing to live like that for the sake of *Shabbos*, then *Shabbos* must be very, very important."

On Sunday morning after keeping their first *Shabbos* in twenty years, Mr. and Mrs. Golding knocked on the Parnes family door. Rabbi Parnes opened the door and was surprised to see the Goldings. "Rabbi Parnes, we have come to once again offer you the \$5,000, but this time you can accept the money because it is coming from someone who keeps *Shabbos*. Yesterday was our first *Shabbos* that we kept in a long time." This time the Parnes family kept the check and were able to buy an apartment for themselves. They had guarded the *Shabbos* and *Shabbos* had helped them.

The *mesiras nefesh* that the Parnes family had for *Shabbos kodesh* brought another family and their future generations closer to *Hashem*.

Rav Shlomo Zalman Auerbach's Mesirus Nefesh

Rav Shlomo Zalman Auerbach grew up in a time of great poverty in Yerushalayim. As a child and *bochur*, his family was so poor that Rav Shlomo Zalman would often go to learn in *yeshiva* without have eaten anything at all because he wanted to leave the little bit of food in the house for his younger siblings.

He once said, "When I was young, I had more than enough reasons *al pi halacha* to absolve myself from learning." Rav Shlomo Zalman, however, never used these *heteirim*. In fact, in his later years, doctors told him that he suffered from general weakness and other health problems because as a child and teen, he suffered from acute malnutrition. On another occasion, Rav Shlomo Zalman said, "If when I was young, I wouldn't have learned every time I had a headache, I would never have learned anything! I *always* had a headache!"

SEUDAH STORIES

פרשת עקב תשפ"ד

The Rosh Yeshivah is Rejected

Rav Shalom went collecting for his yeshiva in Eretz Yisroel and met with a very rich man in the rich man's house. The meeting went well and the rich man agreed to give a large sum of money. He told Rav Shalom that would go to the other room to get a check and he will be back in several minutes. Rav Shalom asked if he can learn from some of the *sefarim* laying in front of him while he is gone and, of course, the rich man agreed.

To the shock of Rav Shalom, the rich man came back after several minutes and told him that unfortunately he decided not to give any money and he should have a nice day and please leave the house.

"Why?" Asked Rav Shalom. "What could have possibly happened that made you switch your mind?" The rich man responded that he really doesn't want to discuss it, but this was his final decision. "But I'm sure there is a misunderstanding I'm sure I can explain whatever you think might have happened," said Rav Shalom. Still the rich man would not say.

As Rav Shalom was at the door ready to leave, he made one last attempt.

"Please," he asked, "I don't want any money just please explain what happened that you just changed your mind."

"Fine," said the rich man, "I'll explain."

"When I came back to the room I saw you learning from a *sefer*, but it was upside down! Excuse me for saying this but you're not a *rosh yeshiva*, you're a phony! You can't even read Hebrew to the extent that you didn't even know which was the right side up!"

"May I explain?" asked Rav Shalom.

"I grew up in Yemen. We were very poor. In *cheder* the class only had one *chumash*. So, the Rebbe had the *sefer* in front of him while the boys looked on. I sat opposite the Rebbe so I was always looking at the *sefer* upside down. I therefore learned how to read looking at the *sefer* upside down. That is what I was doing here.

With tears in his eyes the rich man apologized greatly to Rav Shalom and gave him a sizable donation. He had learned the lesson being *dan l'chaf zechus*.

Compiled by Tzvi Schultz chinuchchaburah@gmail.com. Details of stories have not been confirmed

PARSHA CHALLENGE

פרשת עקב

1. What famous פסוק in this week's פרשה has three verbs in a row? ¹
2. What type of insect is mentioned in this week's פרשה?
 - a. Name four other insects mentioned in the תורה.²
Bonus: Name an additional three.³
 - b. Which insect (like creature) is mentioned in a רשיי in this week's פרשה?
3. In a span of two פסוקים in this week's פרשה four לשונות of anger are used.
What are these four לשונות?
 - a. What are three other לשונות for anger that are found in תנ"ך? ⁴
4. Which individual in this week's פרשה is משה מתפלל for?
 - a. Name four other individuals in the תורה that משה was מתפלל for. ⁵
5. I am associated with ארץ ישראל,
I have a connection to a יום טוב,
I am a סימן of plenty.
My contents equal all the מצוות in the תורה,
I am mentioned in this week's פרשה.
Who am I?
6. I caused much harm to the world,
I was used as a show of power,
I and another were a צדיק's only company,
I was used as a punishment,
My likeness was used for a ישועה.
I am mentioned in this week's פרשה.
Who am I?

Need a hint?

¹ It is part of a ברכה

² Two in מצרים, one in פרשת שלח, one in ואתחנן.

³ פרשת שמיי

⁴ One is in the beginning of ואתחנן, two we say פסח night, one we say in תחנון.

⁵ One a relative, one in פרשת שלח, two are מרומז in וזאת הברכה.

Answers

1. ואכלת ושבעת וברכת
2. צרעה – A hornet
 - a. כינם, ארבה, חגבים (ונהי בעינינו כחגבים שלח יג, לג), דבורים (דברים א, מד)
Bonus: סלעמים (ויקרא יא, כב), חרגלים (שם יא, כב), חומטים (שם יא, ל)
b. חוטא – a snail. says the Yidden's clothing grew on them like the shell of a snail.
2. In both situations those suspected of חטא were forced to drink water which would detect if they were חוטא.
3. (אנף of אף is שורש, the לשון of חתאנף is a fifth, אף, חמה, קצף (ט, יח-יט))
 - a. ויתעבר (דברים ג, כו), זעם, רגז
4. עגל – because of his involvement in the עגל.
 - a. צרעת – that she should be healed from מרים
לשון הרע מרגלים in their יהושע
"יחי ראובן" that he should be forgiven for moving davens משה – וזאת הברכה in – ראובן his fathers bed. (עי רש"י)
"שמע ה' לקול יהודה" davens משה – וזאת הברכה in - יהודה that he should no longer be in (עי רש"י) וחטאתי לאבי כל הימים חרם for saying
5. I am associated with ארץ ישראל,
I have a connection to a טוב יום,
I am a סימן of plenty.
My contents equal all the מצוות in the תורה,
I am mentioned in this week's פרשה.
Who am I?
 - שבעת המינים
 - ראש השנה
 - יהי רצון וכו' שירבו זכויותינו וכו' -
 - My seeds are 613
 - רימון
6. Next week...

Last week's Riddle:

- I am part of a group of four,
The others in my group are all in פרשת בא,
Although I am separated from all the others,
It is to be like me that all aspire.
I am mentioned in this week's פרשה.
Who am I?
- שאינו יודע לשאול and תם, רשע
- מה נשתנה in חכם

פתחי פרשה – עקב
Parsha Musings for Shabbos Table Schmoozings

RIDDLES

Eretz Yisrael is called, “*Eretz zeis shemen u’davash*.”¹ What is “*davash*”?

Date honey².

The word “כל” is often spelled, “כָּל,” wherein the “כ” is pronounced with a *kamat*. Sometimes, it is spelled, “כֹּל,” wherein the “כ” is pronounced with a *cholam-chaseir*, such as in the phrase, “לא תחסר כל”³, describing the greatness of Eretz Yisrael.³ In this phrase, if one would mispronounce the word as, “כָּל,” with a *kamat*, it could completely change the meaning of the phrase. How so?

The word “כָּל” is usually pronounced with a *kamat* when it is part of a hyphenated phrase and does not receive its own trop, such as, “מְכַלֵּה עַמִּים”⁴, meaning, “From all OF the nations,” or, “כָּל־הַמְצָנָה”⁵, meaning, “All OF the *mitzvos*,” etc.⁶ The word “כֹּל” is usually pronounced with a *cholam-chaseir* when it stands alone, meaning, “Anything,” or “Everything,” and receives its own trop.⁷ Thus, when pronounced correctly, “לֹא־תִּחְסַר כֹּל” means, “You will not lack anything, while you are in Eretz Yisrael,” with the additional *tipcha* trop indicating the placement of a comma. Pronounced incorrectly, as, “לֹא־תִּחְסַר כָּל־הַמְצָנָה,” it would mean, “You will not lack all-OF-the-things-that-are-in-Eretz Yisrael,” implying that you might lack some of them, or lack things that are not in Eretz Yisrael.

Which period on the calendar, mentioned in *Parshas Eikev*, are we in right now?

After the *luchos* were broken on the 17th of *Tamuz*, Moshe *davened* for Bnei Yisrael for 40 days, which concluded on the 29th of *Av*.⁸

Moshe tells Bnei Yisrael that on Har Sinai he sat⁹, fell¹⁰, and stood¹¹, so we do all 3 during a certain part of *davening*. Where?

We begin “*nefillas apayim*” in a fallen position, then sit up, and finally stand, just like Moshe Rabbeinu.¹² At that point, we tell Hashem, “ואנחנו לא נדע...” – we don’t know what else to do.¹³

There is a *mitzvah* to do *milah*. On whom?

We must perform *milah* on baby boys by removing the physical *orlah*; we must also perform *milah* on OURSELVES by removing “spiritual blockage.”¹⁴ We do this by loving those who offer us constructive criticism¹⁵, by distancing ourselves from physical pleasure¹⁶, or by not stubbornly clinging to erroneous ways of life, but rather opening ourselves to accept the truth¹⁷.

¹ ח' ח'

² עי' ברכות מ"א: ורש"י לק' כ"ו ב', ועי' רש"י שמות י"ג ה' לענין מש"כ זבת חלב ודבש, אמנם עי' רש"י מגילה ו.

³ ח' ט'

⁴ ז' י"ג

⁵ ח' א'

⁶ אמנם עי' י"ב א'

⁷ אמנם עי' ז' ו'

⁸ רש"י ט' י"ח

⁹ ט' ט'

¹⁰ ט' י"ח, כ"ה

¹¹ י' י'

¹² טור או"ח קל"א

¹³ מ"ב שם ס"ק ל'

¹⁴ י' ט"ז

¹⁵ סמ"ק ט'

¹⁶ אב"ע

¹⁷ רמב"ן

JUST CURIOUS

Hashem tells us which *aveiros* have harsher punishments than others. Why doesn't He tell us which *mitzvos* have greater reward than others?

Hashem wants all *mitzvos* to get attention. If He revealed their relative reward, we might focus only on those which are "worth more"¹⁸, and we wouldn't be "well-rounded"¹⁹. Hashem promises us *berachos* if we are careful with even the "small" *mitzvos* that a person tends to "step on" with his "*eikev*" (heel).²⁰

The Torah praises the food of Eretz Yisrael, and then gives us the *mitzvah* of *birkas hamazon*. Why is this discussion interrupted by saying that Eretz Yisrael has mountains from which we can extract metal, like iron?²¹

The Torah is praising the mineral content (like iron) contained in the food of Eretz Yisrael!²²

The Torah says, "ואכלת ושבעת וברכת" – when one eats to the point that he is FULL, he should recite *birkas hamazon*²³. Why do we recite it on even one small *k'zayis* of bread?

Reflecting our good *middos*²⁴, we CHOOSE TO BE FULL and satisfied even when we could consume more. When we act beyond our nature, Hashem acts "beyond nature" and is lenient when judging us^{25, 26}.

In *birkas hamazon*, we ask, "ואל יחסר לנו מזון לעולם ועד," "We should not be lacking food forever." Do we really need food FOREVER? Isn't it sufficient to have enough food to last our whole lives?

Besides asking for a lifetime supply of food, we are *davening* that Hashem help us learn Torah and perform *mitzvos* so that our *neshamos* will be nourished forever in *olam haba*.²⁷

In the section of "*Retzei*," added to *birkas hamazon* on Shabbos, we describe Shabbos with the phrase, "יום זה גדול וקדוש הוא לפניך" – "This day is big and holy before You." We know that the day of Shabbos is holy; in what way is it big?

Every other day is 24 hours; regarding Shabbos, we fulfill *Tosefes Shabbos* – adding on to Shabbos – by beginning the day early and ending it late.²⁸

There is a *mitzvah* to remember that we upset Hashem by doing the *Chet HaEigel*.²⁹ Why don't we have an official Shabbos to read those *pesukim*, like *Parshas Zachor*?

A public reading would be disgraceful to Bnei Yisrael.³⁰

The *yetzer hara's* strategy is to convince a person to do one small thing wrong, and then another, until the person eventually does *avodah zara*.³¹ Moshe reminds us that regarding the *Chet HaEigel* we, "QUICKLY strayed from the right path."³² How did the *yetzer hara* get us so quickly?

When Bnei Yisrael saw that their leader Moshe was not returning, they panicked, and were susceptible to strong feelings of hopelessness. If we ever feel, "Forget it, there is no point anymore," recognize that this is part of the *yetzer hara's* plan to make us give up – and then outsmart him!³³

¹⁸ תנחומא ריש עקב

¹⁹ רבינו יונה על אבות ב' א'

²⁰ רש"י ז' י"ב

²¹ ח' ז'

²² מעין בית השואבה

²³ ח' י'

²⁴ עי' רמב"ם דעות ד' ב'

²⁵ ברכות כ':

²⁶ מעין בית השואבה

²⁷ Rav Chaim Kanievsky on Zemiros

²⁸ Rav Chaim Kanievsky on Zemiros

²⁹ ט' ז'

³⁰ מג"א או"ח סי' ס' ס"ק ב'

³¹ שבת ק"ה:

³² ט' ט"ז

Moshe tells us that Hashem doesn't ask much: "מה (what) does Hashem ask of you? Just to fear Him!"³⁴ Even though to US that seems hard, Moshe described it as being easy because to HIM it's no big deal.³⁵ But why would he speak from HIS perspective, when teaching regular people?

Chazal derive from this *pasuk* that we should make at least מ[א]ה (100) *berachos* every day.³⁶ With 100 daily moments of awareness of Hashem, we all COULD become like Moshe and share his perspective!³⁷

The reward for our *mitzvos* is saved for *olam haba*. Why, then, does the Torah say that if we keep the *mitzvos*, good things will happen to us in *olam hazeh* (such as in "והיה אם שמע")?

Those things aren't REWARDS. Rather, if we serve Hashem with *simcha*, He will give us the *berachos* we need in order to keep serving Him without distraction.³⁸

Some people put on a second pair of *tefillin* every day, called, "*Tefillin shel Rabbeinu Tam*." What are those?

Tefillin contain small pieces of *klaf*, upon which are written 4 sets of *pesukim* which discuss *tefillin*. In the *tefillin shel yad*, they are all written on one piece of *klaf*, and must appear in a specific order; in the *tefillin shel rosh*, they are written on 4 separate pieces, each inserted into its own compartment, in a specific order from right to left (from the vantage point of someone facing a person who is wearing *tefillin*). According to the mainstream opinion, their order is: (1) "קדש לי כל בכור" (2) "והיה כי יביאך" (both from *Parshas Bo*) (3) "שמע" (in *Va'eschanan*) (4) "והיה אם שמע" (in *Eikev*). According to *Rabbeinu Tam*, 3 and 4 are swapped. In addition to putting on *tefillin* arranged according to the mainstream opinion (called *Tefillin Shel Rashi*), some also wear a pair which fulfills the opinion of *Rabbeinu Tam*.³⁹

Can one use a single *tefillin* bag to store *Tefillin Shel Rashi* and *Tefillin Shel Rabbeinu Tam*?

Each opinion holds that the other's set of *tefillin* are made incorrectly and are thus "not really *tefillin*."

Accordingly, if, for example, *Rashi* is correct, and one's *tefillin* bag is used to store his *Tefillin Shel Rashi*, placing a pair of *Tefillin Shel Rabbeinu Tam* inside that bag would be akin to placing any other random, non-*kadosh* item in the bag, which is prohibited.⁴⁰ However, when making the bag one can stipulate that he will use it for things other than "correct *tefillin*."⁴¹

In the *tefillin shel rosh*, there are small hair-like strands protruding from a hole on the upper surface. What are those?

The pieces of *klaf* which are inside *tefillin* are wrapped in a sinew taken from a calf. After the *parsha* of "והיה אם שמע" is wrapped, its piece of sinew is pulled in the direction of the *parsha* of "קדש לי כל בכור," upwards through a hole in order to be visible from the outside.⁴²

How can you tell from the OUTSIDE if a pair of *tefillin shel rosh* is a "mainstream" pair, or a "*Rabbeinu Tam*" pair?

In every *tefillin shel rosh*, the strands of wrapping-sinew which are visible outside are the ones wrapped around the *parsha* of "והיה אם שמע" (see above). According to the mainstream opinion, this piece of *klaf* is placed in the left-most compartment (from the vantage point of someone facing a person who is wearing *tefillin*). According to *Rabbeinu Tam*, this *parsha*, and its protruding sinew, are in the second-to-left-most compartment.⁴³

³³ שיחות מוסר מאמר נ"ה בחדש

³⁴ ו' י"ב

³⁵ רש"י

³⁶ מנחות מ"ג:

³⁷ שמעתי מר' בנימין פארסט שליט"א, ועי' לקי

³⁸ רמב"ם הל' תשובה ט' א'

³⁹ או"ח ל"ד ב' ועי' בפוסקים

⁴⁰ או"ח ל"ד ד'

⁴¹ מ"ב שם ס"ק י"ח, ורמ"א מ"ב ג'

⁴² או"ח ל"ב מ"ד ומ"ב שם

⁴³ Thank you R' Moshe Zeilingold

IN YOUR OPINION

We are approaching *Elul* and the *Yomim Noraim*. Which should concern a person more, and why: violating big *aveiros*, or small ones?

Dovid HaMelech told Hashem, "I'm not worried about big *aveiros*; I'm worried that I may have carelessly violated the "small" *aveiros* that a person tends to "step on" with his "*eikev*" (heel).⁴⁴ In reality, a "small" *aveirah* actually becomes very large if repeated frequently, just as thin, weak threads combine into a thick garment. On the other hand, no *aveirah* is too "large" for *teshuva*.⁴⁵

What might make a person NOT want to be a *dayan*?

It feels bad if you have to kill someone. Also, some litigants are intimidating and could hate you if they lose. Therefore, Hashem promises, "Keep the monetary *mishpatim*, and I will make you loved (so don't worry about hurt feelings), bless you (so don't worry that someone will hurt you when he loses), and multiply you (the population won't suffer, even if a whole city must be killed for doing *avodah zara*).⁴⁶

Did you ever begin a project, and then lose interest before it was completed? Why?

The Torah says to keep, "*כל המצוה*" – if you start a *mitzvah*, finish it!⁴⁷

Imagine that your family is going on vacation for a few days, to a city without a large Jewish community. What food would you pack?

Bnei Yisrael (around 3 million people) followed Hashem into the dessert for a long journey, without much packed, no way to store the *mann*, and nowhere to buy food. Hashem could have taken them near cities with food, but gave them this test to see that they would follow His *mitzvos* forever.⁴⁸

Name some of the dangers and side-effects of arrogance.

- We could forget Hashem.⁴⁹
- Hashem doesn't like an arrogant person, and won't help him against his *yetzer hara*.
- It's like doing *avodah zara*.
- An arrogant person winds up losing his dignity,
- chases after money in order to out-do people,
- gets in fights, which cause jealousy and hatred,
- desires many pleasures,
- steals, to support a flashy lifestyle,
- is unhappy with what he has,
- and lacks patience.⁵⁰

We are supposed to make 100 *berachos* every day.⁵¹ How many *berachos* do you make in a regular day, even without doing anything extra or focusing on it? Count!

Have you ever done one *mitzvah*, which led to another?

Moshe tells us, "NOW Bnei Yisrael – Hashem just wants you to fear him."⁵² Even though there are 613 *mitzvos*, if you just do this one thing NOW, and fear Hashem, it will lead to many more *mitzvos* LATER!⁵³

⁴⁴ תנחומא ריש עקב

⁴⁵ חובות הלבבות שער התשובה פ' ז'

⁴⁶ רמב"ן ז' י"ב-י"ג

⁴⁷ רש"י ח' א'

⁴⁸ רמב"ן ח' ב'

⁴⁹ ח' י"ב

⁵⁰ עי' אורחות צדיקים שער הגאווה

⁵¹ מנחות מ"ג; או"ח מ"ו ג'

⁵² י' י"ב

⁵³ אה"ח י' י"ב

If you had to list 5 things to work on, which would include everything Hashem wants us to do in life, what would you list?

Moshe tells Bnei Yisrael, "What does Hashem ask of you? Only to..."

- "Have *yiras Hashem*" – feel awe in front of Hashem, maintaining constant awareness of His presence during all activity, and certainly while *davening* or learning Torah.
- "Go in His ways" – imitate Hashem by perfecting your *middos*, directing all of your actions in a just, "*mussar*" fashion, following a path which strengthens Torah observance and unity among people.
- "Have *Ahavas Hashem*" – feel love towards Hashem to the point that you are motivated to please Him, feel distress if you or others fall short in these obligations, and feel great joy when serving Hashem.
- "Serve Hashem..." – keep all the *mitzvos* by carefully adhering to their details.
- "...with all of your heart and soul" – with pure intentions, without ulterior motives, fully invested and committed, not serving Hashem merely out of habit.⁵⁴

Is it ever OK to praise yourself?

Moshe tells us, "Hashem is your praise"⁵⁵: we should praise ourselves that we are servants of the King of everything⁵⁶, Who did miracles for us⁵⁷!

⁵⁴ י' י"ב, מסילת ישרים בהקדמת המחבר

⁵⁵ י' כ"א

⁵⁶ ספורנו

⁵⁷ אב"ע

A Life of Truth

Stories from our tzadikim on thriving through adversity

בעזרת השם יתברך

Yankov'l was riding the train with his Zadie. Yankov'l was a יתום, and although he loved his Zadie, his loss and the loneliness that he felt, had led him to an encounter with his יצר הרע. He had become caught up with the winds of the times, and the lure of the communists and socialists was dragging him in. Yankov'l didn't feel like he was being *dragged in*, he felt like he was doing what he wanted to do. His Zadie, Reb Zelig, loved him and cared for him, but he was an older man, and Yankov'l and his Zadie didn't see eye to eye. Reb Zelig had squeezed an agreement out of his *einekel* to come with him to his Rebbe, Reb Shemesh'l of Sadiger. Yankov'l just wanted to hang out with his "friends". These were the years before World War II when the "isims" had become ruthless and violent, and they were victimizing the Jewish community.¹ Involvement with those groups was plainly dangerous, and Yankov'l's Zadie was frightened for him.² He felt that once Yankov'l came to the Rebbe, he would not regret it. He wished that his *einekel* would relax a little bit and enjoy the train ride, but Yankov'l wasn't in the mood. Then, they heard an announcement on the loudspeaker: Attention all passengers! Next stop, Sadiger! "Come Yankel," Reb Zelig beckoned, "get your hat box. This is our stop." "I didn't bring a hat." Yankov'l said. "What do I need it for, Zadie?" "Oh my." Reb Zelig breathed. "Will you at least put on a hat when we go into the Rebbe. I don't want to be embarrassed!" "Zadie," Yankov'l said politely, "will you respect what I say now?" "Well, it depends what you're going to say. Come. Let's stand out of the way. The passengers are leaving the train." Yankov'l continued, "I don't want to put on a hat just for the Rebbe to see me. I want the Rebbe to see exactly who I am." His Zadie had a hard time understanding him. What his Yankov'l had been through had been terrible, but it hadn't been easy for him either. All he wanted Yankov'l to do was to put on a hat when he went into the Rebbe. But then he had second thoughts. "You know something? I think you're right. I think I also want the Rebbe to see exactly who you are. This way he'll understand the problem." Yankov'l didn't think there was a problem, but at least they both agreed that he would come without his hat to the Rebbe. His Zadie had already made an appointment with the *gabbai* earlier that week, so they grabbed the first taxi and tried to make it on time for their appointment.

When they arrived at the Rebbe, there were a lot of people waiting in line. The *gabbai*, greeted Reb Zelig warmly. When he noticed Yankov'l, his tone changed. "This is your grandson? Where is his hat? His hair seems a bit long." "Excuse me," Reb Zelig asserted himself, "I think we'll discuss this with the Rebbe, not with his *gabbai*!" Yankov'l was ready to run. **"I'm leaving!"** he yelled, **"I don't need to be insulted this way!"** "He is just the *gabbai*!" Reb Zelig said emphatically. Yankov'l didn't care. People were staring at him now. They had no idea what he had been through! Reb Zelig just said, "Come with me to the Rebbe please, and afterwards if you want to leave, you can leave, okay?" Yankov'l was unhappy, but he reluctantly agreed. Yankov'l and his Zadie walked into the Rebbe's room. The Rebbe was happy to see them. "Ah! *Vas macht men epis!*? Reb Zelig, Shalom Alaichem! How are you?" Reb Zelig became very emotional, and broke down, "how are you, Rebbe?" he cried, "how is everything?" "Reb Zelig, what's the matter? Why are you crying?" the Rebbe asked soothingly. "There is a lot of noise outside. Please summon the *gabbai*, and ask him if he could keep things under control for a moment, and close the doors securely." The Rebbe smiled at Yankov'l, "Shalom Alaichem young man. What is your name?" Reb Zelig, crying terribly, answered for him, "This – this is my – my grandson – the *yasom*." The Rebbe smiled. "Reb Zelig, there is no reason to cry. For me it is a great *simcha* and joy to meet your grandson. Shalom Alaichem young man, what is your name?" "My name is Yakov." "Hello Yakov, and *המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבילי ציון וירושלים*. May the *עולם* be *רבנו* you, and may you feel no pain any longer in your life." "Thank you, Rebbe." "Yakov," the Rebbe continued, "is there perhaps anything you would like to discuss with me?" "No." Yakov answered. "I'll tell you the truth, Rabbi. I just came because my grandfather told me to. That's the only reason that I came! Do you understand that, Rabbi?! The only reason I came is because my grandfather told me to come!" The Rebbe was very impressed. "A young man, in our days, still has respect for his grandfather, and comes! This is quite extraordinary. Yakov, I am proud of you." "Can I leave now, Rabbi?" "If you'd like, Yakov," the Rebbe answered. "Would you be so kind to wait outside?" Yakov didn't want to wait outside. "My grandfather promised me that I can go on my own," he said. "Yakov, can you do me a favor?" the Rebbe asked, "I really would want your..." **"My grandfather promised me I can go on my own, Rabbi! Are you telling me now that I can't just leave and run away?!"** "No, no. Not at all, Yakov," the Rebbe replied. **"חסי ושלום**. Just, as a personal favor, would you mind waiting another ten minutes outside?" Yakov stood his ground. "There is too much noise outside, **and I don't like the comments your *gabbai* made to me about my hat!**" The Rebbe replied warmly, "did I say anything about your hat, or lack of such, Yakov?" "No, Rabbi. You didn't. And you didn't say anything about my hair either. I appreciate that, and that's why I'll do you the favor, Rabbi, and I'll wait outside ten minutes for my grandfather to come out." "Thank you," the Rebbe softly replied. "Thank you, Yakov, and it was a pleasure meeting you."

Yankov'l left the room. His Zadie, was crying terribly, "Rebbe, the Rebbe sees *nebach* what I'm going through! I am going to take him back, and I am going to hold him down, Rebbe! *Ich vell em machen lernen yeder tag!* I will make him learn..." The Rebbe empathized with Reb Zelig, but he softly replied, "No, no, no, Reb Zelig, it won't work." Reb Zelig cried, "then what should I do, Rebbe?" The Rebbe thought for a few moments. He sang a sweet singsong tune, *"gevalt, gevalt, gevalt."* Then he looked at Reb Zelig, and said, "you know something Reb Zelig, I am going to tell you to do something which may sound a little bit drastic, but my *hergesh* tells me that this is your

¹ The Legacy, Rabbi Berel Wein & Rabbi Warren Goldstein, pg. 9

² Rav Fishel Schachter, *Tales of Tzadikim Shiur #231*, Dial-A-Shiur

yeshuah.” Reb Zelig dutifully replied, “Rebbe, whatever you tell me to do, I will do.” The Rebbe said, “Yakov said he wants to go alone. He doesn’t want to travel anymore with you. I think he should go alone.” Reb Zelig was shocked! **“Rebbe, if we let him go alone, he will run off to his friends, is duch vern a churban!”** The Rebbe calmed Reb Zelig down, “shaaaa... Reb Zelig please, calm down. Have *bitachon* and all will be well. Do you hear the commotion that’s going on outside between the chasidim? It is very easy for your grandson to be lost. We have to act fast. We’re going to take your grandson, and we’re going to put him onto a train where he can travel alone. The train we’re going to put him on is to Bobov. I want him to go to the Yeshiva of Rav Ben Tzion Halbershtam. If we put him on, and he has no money, he’ll have no choice but to be on that train, and when he gets there, he will be in that Yeshiva.” The Rebbe called in his *gabbai*, “Boruch, I want you to escort that young man outside to the train station. Tell him that he doesn’t have to travel with his grandfather, and purchase a ticket for him. There is a lot of commotion at the train station, and he will not realize where the train is going. I will be *מתפלל*, that he shouldn’t realize. Just make sure that the ticket is to Bobov.”

The Rebbe’s *gabbai* did as he was instructed. Yakov was happy to be traveling on his own. The *gabbai* told him that he was going home. *Yakov just didn’t know yet where home was.* Then, Yakov heard an announcement on the loudspeaker, “may I have your attention please! The last stop, Bobov, is coming up! Please be careful when you open up the overhead compartments, because some of the items may have shifted during this train ride, especially with our conductor.” Yakov was confused. “Bobov? Hey, Mr. Conductor!” “What do you mean, Bobov?! How could Bobov be the last stop?!” The conductor patiently replied, “How it can be the last stop, how should I explain it to you? Because the train is on tracks that go to Bobov, and when it comes to Bobov there are no more tracks, so that’s why Bobov is the last stop. Now, do you understand that?” Yakov didn’t understand, but he had no choice but to get off the train. He didn’t want to spend the night in the train yard, and he had no money for a ticket back. Yakov felt betrayed, “of all the nerve!” he yelled. How dare they do this to me! Where do I go now?! I don’t know where to go!” As he was standing there, he was approached by a Bobover chasid. “*Anshuldiks*. Hi. My name is Nachmen Ber. I received a telegram from Sadiger that you would be coming. Would you like to come with me to the Yeshiva?” Yakov angrily replied, “No. I’m not going with you to your Yeshiva!” Nachmen Ber told him, “I’m in the Bobover Yeshiva. It’s just a couple of blocks down!” “Yakov was adamant, “I’m staying right here in this train station!” “Alright.” Nachmen Ber replied. “Listen, I have better things to do with my time. If you want to stay here and STARVE, and FREEZE, it’s going to be very cold tonight, *גדול*, *לְכָבוֹד*!” Realizing that he had nowhere better to go, Yakov angrily went along with him. He was greeted by the bachrim. Yakov was in no mood for them, “**no! I don’t want anyone to give me Shalom Alaichem! Get away from me, all of you!** Can I please have a room? Tomorrow morning, I’m going to figure out a way to get money, and I’m going to run away from here.” Nachmen Ber just told him, “Whatever you want! Whatever you want! As far as I’m concerned, right now I have to walk the Rebbe because he’s going to *מַעְרִיב*!” Yakov was having a rough day. He cried, “Another *gabbai*! Another Rebbe! **How dare my grandfather do this to me?!**”

The Bobover Rav, Reb Ben Tzion Halbershtam, was walking to *מַעְרִיב* with Nachmen Ber, and he heard the crying through the window. “Who is that boy crying from that window?” “Oh Rebbe,” Nachmen Ber replied, “that’s the telegram we got last night from Sadiger. A boy! A *יתום*! He came here. Apparently, his grandfather tricked him to come here. He doesn’t really want to be here.” As Nachmen Ber was talking to the Rebbe, the crying was getting louder, “**No! No, grandfather! How could you do this to me! I’m going to run away from here and I’ll never come back to you; not after what you did to me!**” The Bobover Rav was listening, and he exclaimed, “My, my, my, he seems terribly upset. You know something, Nachmen Ber, I am going to *daven* *מַעְרִיב* later.” Perplexed, Nachmen Ber asked, “But the Bobover Rav always *davens* right now?” The Kedushas Tzion simply replied, “*עוֹסֵק בְּמִצְוַת פְּטוּר מִן הַמִּצְוָה*. Make sure a *מַגֵּן* waits for me later. Go and summon the boy.” Nachmen Ber did just that. “Hey Yakov! The Rebbe wants to talk to you!” “Well, **tell him that I don’t want to talk to him!**” Nachmen Ber recoiled in shock, “You know, I think you’re speaking with a little bit of *chutzpa*.” “**Wrong!**” Yakov yelled, “**I’m speaking with a lot of chutzpa! What are you going to do, throw me out of here?! That’s what I want!**” Nachmen Ber left the room and went back to the Rebbe. “Rebbe, he doesn’t want to come.” The Rebbe stood up and said, “in that case I will go to him.”

Yakov was sitting in his room, and he heard a knocking at the door, “**Who is there now?!**” he shouted. He heard a gentle voice on the other side of the door, “My name is Ben Tzion. They call me the Bobover Rav.” The Rebbe walked into the room, and Yakov greeted him. “Hello Rabbi. I was tricked! I was tricked into coming here by my grandfather! He had no right to do it! They put me onto a train! I thought I was going home, and instead it took me to Bobov!” The Rebbe looked at him with caring eyes, and said softly, “I understand the problem. That’s why I came to offer you money to go home.” Now, it was Yakov’s turn to be shocked. “What???” The Rebbe just said, “If you want money, here it is. I think it’s about three ruble a ticket from here to Sadiger, and you can get a connecting train from there back home - here is the money. If you want to go buy a ticket, it’s all yours. However, you do seem very tired. Please, why don’t you spend the night here? In the morning, come to me for breakfast, and afterwards, I’ll have Nachmen Ber drive you to the train station.” Yakov was touched by the Rebbe’s kindness, “Well, thank you Rabbi,” he replied as he relaxed a little bit. “At least you’re a little bit understanding.”

To be continued *בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם יְתָבָרֵךְ...*

To be sure, Yankov’l was in a difficult situation. His parents *nebach* passed away, and he was living with his old grandfather who didn’t understand him, but he was falling into a trap! We *daven* every day that Hashem save us from our *יָצָר הָרָע*. Just that alone makes us a tremendous success. We should thank Hashem all the time that we are from the *הַתּוֹרָה*. We can also keep in mind when we run into a difficult situation, that like Yakov in our story, we don’t necessarily know what is good for us. Hashem loves us, and is saving us from greater troubles.

Hilchos Shabbos Initiative

Is it permissible to allow a child to perform a *Melocha*?

There are several prohibitions involved in allowing a child to perform a *Melocha*. They are as follows:

- A child who is old enough to understand that there are prohibitions on *Shabbos* (approximately the age of four years) should not be allowed to do *Melocha* on *Shabbos*.
- A child of any age is not permitted to perform a *Melocha* if the child's intention is to benefit an adult. Moreover, if the child did perform the *Melocha* for the benefit of an adult, one is prohibited from deriving benefit from the *Melocha*.
- According to many *Poskim*, it is prohibited to hand a child of any age an object with which a *Melocha* will be transgressed, such as a toy that works electronically; a cell phone; the remote that controls an air conditioner. However, in a case of great necessity when a non-Jew is not available, one may bring the child near the object (i.e. a light switch). An adult should **not** place the child's hand on the switch; rather, the child should perform the action through his own movement.

Note: This leniency does not apply when the child understands that there are prohibitions of *Shabbos* or when the child is doing it to benefit the adult (either of the first two bulleted points).

- One may not tell any child to do a *Melocha*.

Note that the prohibitions of handing a *Melocha*-transgressing object to a child and of telling a child to perform a *Melocha* (bullets three and four above) apply to an adult who is a *shoteh* (one who has mental deficiencies) as well.

The Chofetz Chaim writes in the name of R' Yonasan Eibishitz that if one does not learn Hilchos Shabbos very well, it is impossible not to be עובר on a forbidden act on Shabbos.

To receive weekly Hilchos Shabbos sheets by email, subscribe at: Shabboshalachos@gmail.com

This sheet contains Divrei Torah and should be dealt with accordingly.

לזכות רפואה שלימה חי' מלכה בת בת-שבע

וקראת לשבת עונג....
אז תתענג
...והאכלתיך נחלת יעקב אביך

QUESTIONS AND ANSWERS IN
HILCHOS SHABBOS FOR THE ENTIRE FAMILY
בית מדרש נחלת יעקב - נערך ע"י המו"ץ דקהלתינו

WEEK 45

ע' ש"ע שי"ד-י"א, רמ"א ס"ס שכ"א

The questions **with their answers** will be printed next week, along with another set of three questions.

QUESTION 1

Can I spray or apply suntan lotion on שבת? What about roll-on deodorant?

QUESTION 2

My tuna/egg salad looks a little messy. Can I smooth it out in the platter before I serve it?

QUESTION 3

I see they sell "Shabbos liquid soap". What's wrong with the regular one?

ANSWERS TO LAST WEEKS QUESTIONS

QUESTION 1

On the long שבת afternoons, my kids get very hungry. Can I make them one of those instant soups in a cup?

Answer: Instant soups are usually made up of noodles, vegetables and spices. The noodles are most probably previously cooked, and one can pour water on dry solid cooked foods. However, it would probably be better to use a כלי שלישי just in case they are not fully cooked, as there are פוסקים that hold that a כלי שלישי never cooks. The vegetables are similar to the noodles. The spices, however, present a possible problem. It is not clear to us (unless some of our readers clarify this) if they are cooked. Since they are cut very thin, they possibly have a קלי הבישול of הלכה; foods that are easily cooked, which some פוסקים don't allow even כלי שלישי water to be used. Although משה (ד-ע"ד) אגרות משה is lenient by a כלי שלישי, there are others that are not. It would be best to add the spices only after the water is less than יד סולדת בו.

While on this topic, in a previous edition (#40) we mentioned one can use כלי שלישי water on ground-up coffee beans to make freshly brewed coffee on שבת, since the coffee beans were previously roasted. Some readers alerted us that the beans are roasted at 400 degrees for only 10 minutes, which may not be considered fully roasted. In that case, using כלי שלישי would be a מחלוקת. It would still seem that one can be lenient, since possibly it is considered fully roasted, and אחרונים.

continued....

וקראת לשבת עונג....

אז תתענג

...והאכלתיך נחלת יעקב אביך

QUESTIONS AND ANSWERS IN
HILCHOS SHABBOS FOR THE ENTIRE FAMILY

בית מדרש נחלת יעקב - נערך ע"י המו"ץ דקהלתינו

continued....

QUESTION 1 cont...

even if not, משה ר' allows a שלישי even if it is not fully roasted. In addition, ground coffee may not be קלי הבישול in which case all would allow שלישי. However, there is room for someone to be מחמיר if they so decide. We thank our readers for their valuable input!

QUESTION 2

Can I make instant oatmeal for the baby on שבת?

Answer: Making a dough-like mixture is the מלאכה of לישא, and oatmeal is a prime example of such a case. If one needs to make oatmeal for a child, the best way is to make a רכה -בלילה a loose mixture. The way to make it according to the (שכ"א-י"ד) שלחן ערוך is using שינוי. Firstly, one should reverse the order of how the ingredients are placed. This means that one should put the water in first and then afterwards the oatmeal, using a lot of water to make a looser mixture. Then it should be mixed with שינוי, using crisscross motions instead of regular mixing. If there is a need to make a thicker mixture, there would be room for leniency using the above process based on the שער הציון (פ"ד), but in such a case it would be better to prepare the oatmeal entirely before שבת and just add some more water to it on שבת to freshen it up.

Foods that mix on contact with water to become a dough-like substance even without manual mixing, such as instant potatoes, may not be made on שבת at all, according to the שלחן ערוך (ש"מ-י"ב). If one's instant oatmeal is like that, it shouldn't be made.

QUESTION 3

I didn't prepare enough for שלש סעודות. Can I mash up some eggs or tuna and make an egg/tuna salad with mayonnaise?

Answer: Mixing mayonnaise into tuna or eggs is the מלאכה of לישא, as one is combining the solids through the mayonnaise, and can only be done with שינוי. In this case, as opposed to oatmeal where the water immediately begins to penetrate, the adding of the mayonnaise needs שינוי, since the לישא process doesn't start until one actually mixes the ingredients. Therefore, all one has to do is to mix in a crisscross motion. Even though it is a thick mixture, one can be lenient here, since the first step- the adding of the mayonnaise- is not a לישא issue. However, by oatmeal, where the process begins with the pouring of the water, a thick mixture is typically not allowed (unless שינוי is used).

TORAS REB KALMAN

סיפורי צדיקים

*Captivating stories full of Yiras Shamayim taken from Shmuessin that
Reb Kalman Krohn z'tl gave in Adelphia Yeshiva*

The Rav's Resignation

Rav Yosef Shaul Nathanson was a brilliant gaon and a giant in Torah. He was also a tremendous masmid who learned around the clock, eating and sleeping just enough to keep him going. When he was a young man of marriageable age, there was no dearth of shidduch offers that came his way. Everyone, from the rich and connected to the poor and learned, wanted a son-in-law of his caliber.

Rav Yosef Shaul married the daughter of a great talmid chacham. In the process, he acquired a dear friend and chavrusah, his new brother-in-law Rav Mordche Zev. Rav Mordche Zev was also a tremendous talmid chacham, and their father-in-

law watched with pride as his two illustrious sons-in-law learned together day and night, developing chiddushim and excelling in their studies.

The rav of their city was a distinguished talmid chacham called the Yeshuas Yaakov. He guided the spiritual state of the city with wisdom and clarity of mind, and spent a great many hours devoted to public service. From around the city, there were questions constantly being posed to him, and he helped the Jews resolve their problems with dedication and warmth.

When the Yeshuas Yaakov passed away, the community was devastated, and they knew that it would not be easy to fill his larger-than-life shoes. At the same time, however, the questions and issues didn't take a hiatus with the rav's passing, and it became urgent to find someone competent to become rav.

It did not take long for the community to decide that they wanted Rav Yosef Shaul Nathanson to assume the position. They heard about his vigorous personality, his unyielding diligence and absolute brilliance, and they knew that this was what they wanted in their new rav.

A delegation of three representatives went to the bais medrash where Rav Yosef Shaul was learning with his brother-in-law and waited patiently for his learning session to come to a close. As Rav Yosef Shaul stood up to leave the bais medrash, they walked alongside him, and took the opportunity to ask him to assume the position of rav.

But Rav Yosef Shaul was not interested. "I am not a rav," he protested. "Rabbanus is not for me. It will take me away from learning too much. Thank you, but I cannot accept it."

The delegation refused to take no for an answer, since they were convinced that he was the only suitable replacement for the Yeshuas Yaakov. Again and again, they approached Rav Yosef Shaul, pleading with him to accept the position, but each time Rav Yosef Shaul turned them down with the same response.

Seeing that their efforts were not leading anywhere, the representatives decided to try a different approach. They went to Rav Yosef Shaul's father-in-law and asked him to put pressure on his son-in-law to accept the position. At first, his father-in-law was reluctant to intervene, not wanting to take responsibility for the disruption to Rav Yosef Shaul's learning, but after the delegation put enough pressure on him, he agreed to speak to his son-in-law.

However, even with his father-in-law involved, Rav Yosef Shaul did not want to accept the position. The delegation kept pressuring his father-in-law, who in turn continued pressuring Rav Yosef Shaul, but the young talmid chacham kept resisting their pleas.

Even his brother-in-law and chavrusah, Rav Mordche Zev, tried to convince Rav Yosef Shaul that it was his responsibility to the community to become the rav, but Rav Yosef Shaul shrugged off this argument as well. He wanted to sit and learn in a quiet bais medrash; he did not want a job that would require hours away from his Gemara.

But the pressure was relentless. The people did not give up. They hounded and pushed and prodded and pressed for months on end until they succeeded in squeezing an agreement out of Rav Yosef Shaul. After so many months of non-stop

pressure, Rav Yosef Shaul was forced to give in and assume the rav's seat.

However, when he accepted the rabbanus, Rav Yosef Shaul stipulated strict conditions. He made rules and regulations for everything in the city that would fall under his responsibility, and asked to be allowed close vigilance over the city's religious businesses, such as *shechitah*. These conditions were unconditionally agreed to, and Rav Yosef Shaul became the rav.

He was given a *peltz*, a distinguished rabbinical coat, and a cane to walk with in the street, also a sign of rabbinical distinction, and assumed his new duties. In addition to the packed learning schedule he'd retained up until then, he was now also responsible for checking the weights in the stores and confirming the kosher status of the shechitah knife and the slaughtered animals. There were tens of questions to address and issues to resolve.

Before Pesach, Rav Yosef Shaul had many duties related to the upcoming yom tov. Every day, he visited the matzah bakery, where he spent a long time supervising and checking to ensure that the matzos were being baked properly. He needed to give a stamp of kashrus on the wine produced locally, as well as help people with their shailos on koshering their pots and utensils for Pesach. As well, he looked after the many poverty-stricken families and made sure that they had what they needed for Yom Tov.

Rav Yosef Shaul was so consumed by the needs of the community before Pesach that he did not have a moment to prepare himself for his own seder. In fact, he arrived at the seder extremely late, having been held up by some men in shul with urgent questions. Keeping one eye on the

clock, he recited Kiddush with deep emotion and proceeded to lead his family's seder, aiming to reach Motzie Matzah and eat a kezayis of matzah before chatzos.

Suddenly, there was a knock on the door. Two Yidden stood framed in the doorway, their faces wreathed in concern and shock. Quietly, they told the rav that they had witnessed observant Jews eating chametz that very night of leil haseder.

Rav Yosef Shaul stood up and put on his *peltz*. "Please take me to them," he requested of the two Jews. He hurried after the two men, who led him through the city until they reached a decrepit hut at the very outskirts of town.

Rav Yosef Shaul looked into the window and saw that the two men were telling the truth. There was indeed a loaf of bread on the table. He sighed in pain and knocked on the door gently.

"Whose there?" a male voice called from inside.

"Rav Yosef Shaul Nathanson," the rav replied.

The door swung open. A man, dressed in rags that had more holes than material, stood there, and when he saw his visitor, he fell to the floor, crying. A mouse scurried across the room, and Rav Yosef Shaul could see children sitting at the table, nibbling at slices of bread. In the corner of the room, the woman of the house was laying on a bed, clearly ill. The entire house was in disarray.

"Rebbi," the man cried from his seat on the floor. "My wife is terribly sick; she is dying! And we are so, so poor. There is absolutely no food in this house. I am not eating chametz on Pesach, and neither is my wife, but the children are crying for food. They found bread, and they are so hungry that they are eating it."

Rav Yosef Shaul's heart broke at the sight before him. He turned to the two men with him and asked them to quickly call some of the city's askanim. Within the next half-hour, the entire house was sparkling clean. Matzos, wine, fish, and meat were brought to the family, and the children were all taken in for Yom Tov by kindhearted people in the community. Even a doctor came to visit, along with a regimen of medicines for the ill mother.

It was with a very heavy heart that Rav Yosef Shaul returned home to finish the seder. Although the family was now comfortably taken care of, he was consumed with guilt over his own failure to ensure that every family in his city had matzos and food for Pesach. A Jewish family had eaten chametz under his watch and his responsibility.

By the time the seder was over, Rav Yosef Shaul knew what he needed to do.

He was calling it quits, giving up the rabbanus. He was not cut out for the job.

The next morning, the entire city was talking about the story. There had been people involved in the rescue operation, and details were flying from person to person. It was a heartbreaking story, one that the community hoped would never be repeated.

But when the second day of Pesach drew to a close, after Havdalah, Rav Yosef Shaul called a meeting of all the rabbanim in the city. In a somber voice, he took responsibility for the grave occurrence of Jews eating chametz on Pesach for lack of other food, even though they were only children. "I am no longer the rav," he concluded. "I am resigning from this position."

As soon as Yom Tov was over, he took off his *peltz*, as though to cement his decision to step down from the rabbanus. To the community, it was a double blow. First, the terrible story that had occurred on leil Seder, and now, the rav had left them! Isru Chag Pesach was like Tisha B'av that year.

The people did not take the rav's resignation so easily. When they could not convince Rav Yosef Shaul to remain on board, they went to his father-in-law for help. "Ask him to remain the rav until you find a new rav," was the father-in-law's advice.

Armed with this idea, a delegation went to speak to Rav Yosef Shaul, and they were overjoyed when he agreed to stay on while they searched for someone new. "Only for three months," Rav Yosef Shaul cautioned. "I'll stay for another three months, and by then, you need to find someone else."

The representatives nodded, but they did not go out in search of a new rav. As far as they were concerned, there was no one competent enough to replace Rav Yosef Shaul.

In the ensuing three months, Rav Yosef Shaul spent an exorbitant amount of time answering questions and ruling on halachic matters. Anyone who needed a din Torah made sure to have it scheduled in this time frame, because they wanted Rav Yosef Shaul to preside over it. As a result, the rav found himself presiding over many interesting cases.

Toward the end of the three-month period, there was a very unusual case regarding a food wholesaler named Chaim.

Chaim dealt in the food industry, buying large quantities of food cheaply and selling them in smaller quantities to retailers for a higher price. He would buy the wholesale goods on credit, and pay back his suppliers once the food was sold.

One day, he purchased many bushels of wheat on credit and spent a week selling the smaller amounts to mills and bakeries. Once the wheat was all sold, earning him a hefty profit, he returned to his wheat supplier to pay up what he owed for the wheat. It was then that he realized that his pocket was completely empty. All the money from the wheat sales were gone.

Worry gnawed at him as he hurried to retrace his steps in an attempt to find the money, but wherever he looked, he could not find it. For two days and nights, he did not stop looking, but he couldn't find the money. Tears swelled in his eyes, and he simply could not stop them from rolling down his cheeks. Dragging his feet limply, he made his way to the nearest shul and put his head down, crying and crying.

The people in the bais medrash were sympathetic when they heard his story, and they offered to help him look for it. Thankfully, Chaim had a good memory, and he knew exactly what kind of bills and coins had been in the money bag he lost. He gave an exact description of the denominations he lost to the small crowd of people who had gathered around him, and they all promised to keep an eye out for the money.

Just a short while later, the textile merchant came running back into the shul, his face flushed and excited. "I think I found it!" he called, running over to Chaim, a bag dangling from his outstretched hand. "Is this the money you lost?"

Chaim took the bag, his fingers shaking so badly that he had a hard time opening it up. But inside was his money, every last bill and coin! “Thank you!” he exclaimed, jumping up and hugging the merchant. “You saved me!”

The merchant just smiled. “I’m happy to have been able to help,” he said sincerely.

Chaim rushed out of the bais medrash, clutching the money tightly, and headed straight for his wheat supplier to pay up what he owed. To his surprise, the wheat supplier greeted him with a broad smile and astonishing news. “I found your money!”

Chaim’s face registered confusion. “What?!”

“I found your money, the money you lost,” the wheat supplier said again. “It must have fallen out when you were talking to me. We found it earlier today amongst the bushels of wheat in our stock room.”

“Let me see,” Chaim requested in a trembling voice.

The supplier handed him a bag, identical to the one he’d received from the textile merchant. Chaim counted the money and found every last bill and coin inside. “I don’t understand,” he stammered. “This is my money, but how can that be? The textile merchant already found my money at the marketplace!”

It was the day before Rav Yosef Shaul’s last day as rav, and Chaim hurried to speak to him, holding both bags of money. A large crowd gathered curiously, amazed at the story, and waited to hear what the end would be.

Breathlessly, Chaim related how he’d lost his money, and the textile merchant had gone to help him find it. “He found the exact money bag I described, down to every last coin. But when I went to pay the wheat supplier, he told me that he, too, had found my money!”

Rav Yosef Shaul heard the story in silence. When Chaim finished speaking, he said, “Come back tomorrow, and I will have an answer for you.”

The following day was the last day of Rav Yosef Shaul’s rabbanus. When Chaim came to speak to him, an even larger crowd followed, eager to hear the rav’s take on the strange occurrence. Amongst the crowd was the textile merchant, who had found the first sack of money.

“It is clear to me,” Rav Yosef Shaul told the wholesaler, “That the textile merchant didn’t find the money that you lost, but rather that he decided to give you his own money, in the exact denominations you lost, because he couldn’t bear to see your pain. This was an unbelievable mitzvah. However, now that the wheat supplier indeed found your money, you may return the merchant’s money to its rightful owner.”

The textile merchant stepped forward from the crowd, blushing furiously. He had assumed that the original money would never be found, and thus no one would ever know about his deeds. “But Rebbi,” he cried. “I don’t want to give up this mitzvah! I don’t want my money back.”

“How about you donate the money to tzedakah?” Rav Yosef Shaul suggested. “In that way, you will continue to retain your merits in this mitzvah, as well as gain additional merits by providing for the poor.”

The textile merchant smiled and nodded, happy with Rav Yosef Shaul's suggestion.

But the best was yet to come.

"I have decided to stay on as rav," Rav Yosef Shaul announced emotionally. "Today was supposed to be my last day. Now, however, I've seen what kind of Jews live in this city. Jews who give up their own money so that others should not be pained. Holy Jews who fight over mitzvos, unwilling to give them up! This is the kind of city where I want to be the rav of!"

And with that, Rav Yosef Shaul Nathanson remained the rav of his very grateful community.

Have a Wonderful Shabbos!
This story is taken from tape #A423

TORAS REB KALMAN HOTLINE

Vaadin & Shmussen given by **Reb Kalman Krohn zt"l**
are now available by phone.

USA **732.913.5616** or **718.557.7711**
E.Y. **02.313.6038**

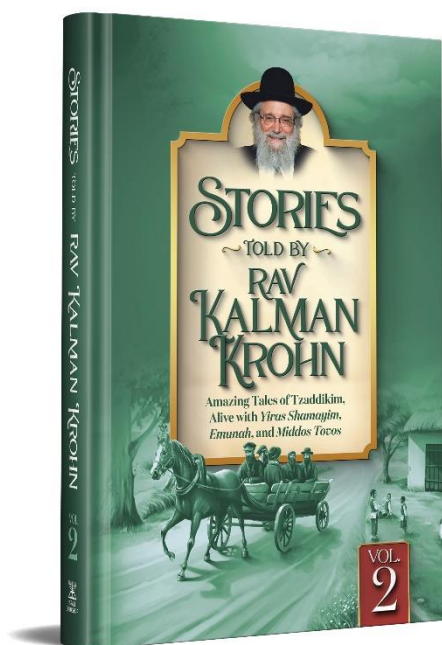
Option 1: Vaadin given in BMG
Option 2: Shmussen given in Adelpia
Option 3: Captivating stories taken from shiurim

To receive Vaadin by email or for questions and suggestions
call/text 609.807.1783 or email torasrebkalman@gmail.com

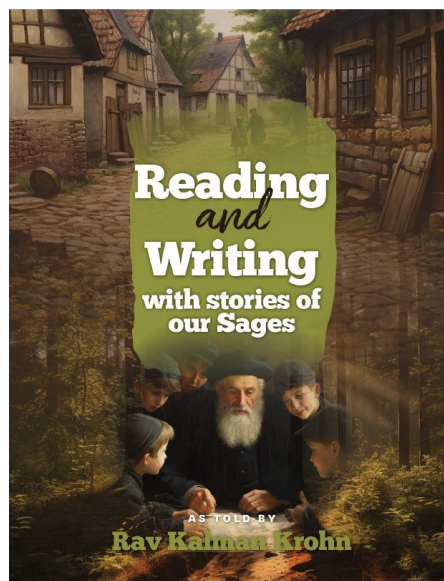
Toras Reb Kalman
Lakewood New Jersey
609.807.1783
torasrebkalman@gmail.com

Sponsored by:
The Friedman Family
The Schwab Family

Volume TWO of the
“Stories Told By Rav Kalman Krohn”
Book Series is **NOW** available at your local Judaica
Store.

Volume One of the new curriculum series is
NOW available for Schools to purchase.
Many schools have already placed their orders!
Call/email now to reserve your books while
supplies last.

Call/text 609-807-1783 or
Email torasrebbkalman@gmail.com for a sample

*If you have exceptional content about Reb
Kalman that you think should be inserted into
book 3, please let us know.*

LEARNING FROM OUR LEADERS

בס"ד
PIRCHEI AGUDAS YISROEL OF AMERICA

A FEW DAYS BEFORE PESACH, A NEEDY BLACKSMITH APPROACHED THE BEIS HALEVI WITH AN UNUSUAL QUESTION.

REBBI, IS ONE YOTZEI THE ARBA KOSOS ON SEDER NIGHT IF ONE USES FOUR GLASSES OF MILK, INSTEAD OF WINE?

MILK? ...MY SON, DO YOU NEED TO DRINK MILK FOR HEALTH REASONS?

NO, NO. UH... I JUST CAN'T AFFORD WINE FOR THE WHOLE FAMILY.

NO, YOU CANNOT USE MILK FOR ARBA KOSOS. BUT HERE, TAKE THESE 50 RUBLES TO BUY WINE FOR YOUR SEDER!

REBBI, I... I... JUST CANNOT THANK YOU ENOUGH! CHAG KOSHER V'SAMEACH!

WHY DID YOU GIVE THE BLACKSMITH SUCH A LARGE SUM OF MONEY? WINE FOR ARBA KOSOS COSTS FAR LESS THAN THE AMOUNT YOU GAVE HIM!

WHEN PEOPLE COME TO ME ASKING QUESTIONS, THEY RELY ON MY KNOWLEDGE OF THE FOUR VOLUMES OF SHULCHAN ARUCH...

AND THEN THERE IS A FIFTH VOLUME - COMMON SENSE.

THE BLACKSMITH ASKED IF HE COULD USE MILK FOR 'ALL' FOUR CUPS - THIS MEANS THAT HE DOES NOT HAVE ANY FLEISH FOR THE SEDER MEAL! HE NEEDED ENOUGH MONEY TO BUY MORE THAN JUST WINE; HE ALSO NEEDS TO BUY MEAT!

R' YOSEF DOV (YOSHE BER) SOLOVEITCHIK (בית הלוי), WAS BORN IN NISVIZH (NEAR MINSK, BELARUS) TO A CHASIDIC FATHER. AT THE AGE OF 11, HIS FATHER BROUGHT HIM TO VOLOZHIN TO LEARN UNDER HIS UNCLE (ALSO KNOWN AS R' ITZELEH). IN 1853, THE NITZCH AND THE HADASSA WERE ASKED TO LEAD THE YISHIVA, WITH THE NITZCH AS NITZCH AND THE HADASSA AS HIS ASSISTANT. HIS SEFER, BIT DOLIM, WAS PUBLISHED IN 1863. IN 1865, HE WAS PRESENTED WITH A KETUBA RABANUT BY A DELEGATION FROM SLUTSK, WHERE HE SERVED AS RABANUT FOR NEARLY 10 YEARS. HIS TLMIDIM IN SLUTSK INCLUDED ROSH R' YOSHE BER (THE ROGATCHOVER GAON) AND YOSHE BER KAMENETSKY (WHOSE TLMIDIM INCLUDED SHAPIRO R' YOSHE BER AND KOTLER R' YOSHE BER). HIS UNBENDING BATTLE AGAINST THE MASHKILIM AND THE WEALTHY EVENTUALLY FORCED HIM TO LEAVE SLUTSK. THE HADASSA THEN MOVED TO WARSAW WHERE HE CULTIVATED A CLOSE RELATIONSHIP WITH THE HADASSA R' YOSHE BER. IN 1875, A DELEGATION FROM BRISK INVITED THE HADASSA TO REPLACE R' YEHOASHUA LEIB DISKIN OF GOR, WHERE HE SERVED AS RABANUT FOR 17 YEARS UNTIL HIS PASSING.

For any inquiries or comments please feel free to call 347-838-0869 • Illustrated by: Yeshaya Suval

ד' אייר 1820-1892 5580-5652

NEFESH SHIMSHON

DIVREI TORAH ON THE WEEKLY PARSHA AND HOLIDAYS FROM
THE TEACHINGS OF RABBEINU SHIMSHON DOVID PINCUS ZT"l

THIS PUBLICATION IS DEDICATED TO THE HATZLACHAH AND ZECHUS OF רחל נחמה ויעקב בן רחל נחמה
MAY THEY GROW TO BE TALMIDEI CHACHAMIM AND OVDEI HASHEM.

PEARLS OF WISDOM FROM THE PARSHAH

Hashem Wants Your Blessings

וַעֲתָה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שָׂאֵל מֵעַמְּךָ. (דברים י, יב)

Now, Yisrael, what does *Hashem* your G-d ask of you? (*Devarim* 10:12)

עַל הָקָם – “Established upon”¹ – has the numerical value of 100. This corresponds to the 100 blessings. Because every day, a hundred Jews were dying, so David came and enacted the *mitzvah* of reciting 100 blessings a day. “Now, Yisrael, ‘what’ does *Hashem* your G-d ask of you?” Read the word מה, “what,” as מאה, “a hundred.” These are the 100 blessings. Once David enacted them, the plague stopped. (*Midrash Tanchuma, Korach* 12)

¹ II Shmuel 23:1.

The *pasuk* of “What does *Hashem* your G-d ask of you?” alludes to the *mitzvah* of reciting 100 *berachos* a day. And in addition to the allusion cited by the *Midrash Tanchuma* above, the *Baal Haturim* finds more allusions to it in the same *pasuk*.

Furthermore, on an earlier *pasuk*, וְאַתֶּם הַדְּבָקִים – “And you who cleave to *Hashem* your G-d, you are all alive today,”² the *Baal Haturim* writes that the *tagim* on top of the letter

kuf in the word הַדְּבָקִים allude to the 100 blessings we need to recite every day.

We see that reciting 100 *berachos* is an important matter that the Torah emphasizes. If we want to know what *Hashem* asks of us, the answer is 100 *berachos*.

Let’s understand why.

The main reason why human beings were created in the first place is to attach themselves to *Hashem* and attain closeness to Him. There are countless places in Torah sources where the giving of the Torah is compared to a marriage and a covenant of love.

² *Devarim* 4:4.

And we know that in married life, the *shalom bayis* and love depend mainly on proper communication between the couple. It is common to hear spouses say to one another, “I don’t need anything. Just talk to me nicely, that’s all.” Happiness in the home has a lot to do with saying “Good morning” and “Thank you” nicely.

The same applies, so to speak, in our relationship with *Hashem*. “What does *Hashem* your G-d ask of you?” All He asks is that we speak to Him nicely, at all times, which is what 100 *berachos* is all about. It means saying thank you throughout the day. Thank you for my eyes – *Pokeiach ivrim*. When you drink a glass of water, you say thank you – *Shehakol nihyah bidvaro*. This is proper, natural attachment to *Hashem* at all times, throughout the course of life. About this it says וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בְּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כְּלַכְּם הַיּוֹם – “And you who cleave to *Hashem* your G-d, you are all alive today.” This verse alludes to 100 *berachos*, as mentioned above.

Now we can understand why *David Hamelech* instituted 100 blessings when he saw a hundred Jews dying daily. It may be compared to two people who love each other very much, but they have grown angry with one another. This type of anger can

reach dangerous proportions. However, if you can get them to at least talk nicely to one another, the intensity of their anger will subside. It is no longer a dangerous situation.

This is what *David Hamelech* did. He said to the Jewish people: Just speak nicely to *Hashem*. That’s all. Say thank you for the bread, say thank you for the water, a hundred times a day.

When they started reciting 100 *berachos*, the Divine anger subsided.

As the Ramban said, כל המקודש מחבירו חרב, מחבירו, “Whatever is more holy is more destroyed.” We could almost say that out of the 620 *mitzvos* – 613 Biblical *mitzvos* and 7 Rabbinic *mitzvos* – there is none that people step on and disregard more than this one. People tend to swallow the words and don’t say them properly.

It is for sure that if a person recites each *berachah* word by word, and even pays a little attention to what he is saying, that the verse חַיִּים כְּלַכְּם הַיּוֹם – “You are all alive today,” will apply to him. It’s just a matter of getting in the habit. Saying *berachos* properly opens for us the gates of blessing. ●

SPECIAL TOPIC

Service with Heart

וְלַעֲבֹדוֹ בְּכָל לִבְבְּכֶם. (דברים יא, יג)

Serve Him with all your heart. (*Devarim* 11:13)

Service that is in the heart, which is prayer. (*Rashi*)

Hashem’s Thoughts

Tefilah is one of the three foundations on

which the world stands. It is the soul of our *avodas Hashem* and our connection to Him. Let’s focus on a few important points regarding *Tefilah* that have

לעילוי נשמות

מוה"ד משה בן אליעזר המבורגר זצ"ל
ומוה"ד ברוך זאב בן נפתלי קראוס זצ"ל

נדבת נדיהם ~ עשרת זקנים בני בנים ותפארת בני אבותם

practical ramifications.

Hashem tells us, through *Yeshaya Hanavi*, an important principle:

כִּי לֹא מַחְשְׁבוֹתַי מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם וְלֹא דְרָכֵיכֶם
דְּרָכַי נֶאֱמָר ה'. כִּי גָבְהוּ שָׁמַיִם מֵאָרֶץ כֵּן גָּבְהוּ
דְּרָכַי מִדְּרָכֵיכֶם וּמַחְשְׁבֹתַי מִמַּחְשְׁבוֹתֵיכֶם – My
thoughts are not your thoughts, and your
ways are not My ways, said *Hashem*. As the
heavens are high above the earth, so are
My ways high above your ways, and My
thoughts above your thoughts.¹

This *pasuk* sounds pretty straightforward, but it is actually telling us a really big *chiddush* and a new way of looking at things.

What's the big *chiddush* here?

The human being was created in the image of G-d. He therefore contains within him a lot of good qualities. Let's talk about some qualities that people naturally have.

Every person naturally respects truth and shuns falsehood. Even a thoroughly evil person, even a lowlife who hardly ever said anything true all his life, if he is walking down the street and someone asks him where such-and-such a street is, and he knows where it is, he probably will not point in the opposite direction. Even a lowly person such as himself knows that it isn't nice to do that.

Even if he constantly lies, that's only when he has a reason to do so. For instance, he thinks he stands to gain some money by not telling the truth. But to just lie to someone in the street for no reason at all is not a human trait. Human beings were created in the image of G-d and they naturally respect the truth.

Another natural trait ingrained in people is acting kindly to others. I don't think there is anywhere in the world where someone who falls down in the street will just be left there to die. People will pick him up and call an ambulance or take him to a hospital. This

is a natural thing for human beings to do.

Common sense, the ability to reason things out, is another natural trait that *Hashem* endowed human beings with. However, our common sense is sometimes one of our biggest problems, because we don't always realize that we need to check the *Shulchan Aruch* see what the Torah says is the correct thing to do.

When the issue at hand is the kind of thing you would look up in the *Mishnah Berurah*, like how exactly to put on *tefillin*, we know that we need to learn the *Halachah* and follow it. But when it is a financial matter pertaining to *Choshen Mishpat*, this is where people tend to rely on their own powers of reasoning, and they assume that the *Halachah* is what their logic tells them it should be. It is not always the case.

However, the civil court often rules the same as *beis din*. How is this possible? Where did the lawmakers get it from? The answer is that *Hashem* endowed human beings with common sense, with the faculty of logic and reasoning, and it often leads people to the correct conclusion.

This is why *Hakadosh Baruch Hu* needs to come and warn us: Although you find beauty, greatness and moral integrity within yourselves, you need to know that this innate sense of moral integrity is quite limited. "My thoughts are not your thoughts, and your ways are not My ways." What naturally seems right and true to you might well be the opposite of My way of thinking. And if so, it is the opposite of the truth.

This is an awesomely important fact we need to know. And it affects a lot of areas in life.

Small is Great

We all appreciate greatness and feel the opposite about smallness. When we see someone tall, smart, rich, handsome, with any desirable quality, we are impressed. Whereas when we see someone short, poor, stupid and ugly, we don't exactly hold him in high regard.

¹ *Yeshayahu* 55:8-9.

Let's say we see a man in his early thirties, dressed in a tailored suit and a well-pressed shirt, holding an expensive briefcase. He looks respectable. He inspires confidence. That's the kind of person that people want to put their money in his hands. But if we see an unkempt man with a ragged appearance hobbling along, we are going to think twice before we place our trust in him.

Each one of us has a natural tendency to want his friends to be great and well-respected people. If a person has a friend who is a leading doctor, a very wealthy man or a famous scholar, he considers it a compliment. This is a natural quality. If I am the friend of the great so-and-so, it reflects positively on me. I am connected to greatness.

Hakadosh Baruch Hu has exactly the opposite trait. Who are His "friends," so to speak?

וְאֵל זֶה אֲבִיט אֶל עֲנֵי וְנֹכַח רוּחַ – This is who I look to: the impoverished and the broken of spirit.²

The poorest and lowest people are the closest to *Hakadosh Baruch Hu*. It is the way of *Hakadosh Baruch Hu* that when He sees someone suffering and beset by troubles, He is there with him. And not just to help him. This is *Hashem's* place.

When the mother of the Chafetz Chayim passed away, the *Chevra Kadisha* was deliberating where to bury her. I don't need to tell you what an outstanding woman the mother of the Chafetz Chayim was.

In that period there was a woman in Rodin, the town of the Chafetz Chayim, a woman who was a very great *tzadekes*. She was devoted to the doing of *chesed* both through her deeds and with her money and possessions. She was very wealthy and generously supported the poor people of the area. As regards her deeds, she would go to help every woman who gave birth. If a woman was experiencing some kind of trouble, she would immediately come to her aid.

She was an exceptional *baalas chesed*, a very great woman. She passed away a few months earlier and was buried in the local cemetery.

The *Chevra Kadisha* came to the Chafetz Chayim and told him that they decided to honor his mother with the merit of being buried next to this great *tzadekes*.

The Chafetz Chayim answered that this woman was indeed a great *tzadekes*, and an impeccable personality, but after all, she was wealthy.

What did she do with her wealth? She poured it into *tzedakah* and *maasim tovim*. She did only good things with it.

But no. The Chafetz Chayim would not hear of it. That's not where his mother will be buried. *Hakadosh Baruch Hu* dwells by "the impoverished and the broken of spirit."

This is a significant example of "My thoughts are not your thoughts, and your ways are not My ways."

The Poor Prayer

What does all this have to do with *Tefilah*?

There is an interesting *halachah* stated in the *Gemara*. There were orphans, without father or mother, and a patron, an *apotropos*, was appointed to manage the money that was collected for them. One day the patron was seen walking around dressed in fine clothing, and people complained that the clothing was purchased from the money of the orphans.

The case came to R. Nachman, the famous *dayyan* in the times of the *Gemara*.

R. Nachman ruled that the patron was within his rights to purchase fine clothing from the orphans' funds. He is allowed to do what is necessary in order for him to have a respectable appearance in people's eyes. This is so people will listen to him, so he will command respect. When he walks into the office of a businessman to make a deal with the orphans' money, they will take him seriously and cut a deal with him.

² Ibid 66:2.

When you go to a doctor or another personality, and you want to make sure you will get proper service and full attention, you put on a fresh shirt and dress respectably. A person with a dignified and respectable appearance is naturally treated differently. He won't be ignored.

It doesn't work that way with *Hakadosh Baruch Hu*. Who does He listen to? Definitely not to someone who dresses up.

So to who? To a *tzaddik*?

There are three people about whom “*tefilah*” is written. One is Moshe, one is David, and one is the poor man. תַּפִּלָּה – “A *tefilah* of Moshe, the man of G-d.”³ This is a *tefilah* the likes of which is not found with another person. תַּפִּלָּה לְדָוִד – “A *tefilah* of David.”⁴ This is a *tefilah* the likes of which is not found with another king. תַּפִּלָּה לְעָנִי – “A *tefilah* of a poor person.”⁵

Of these three, which is the most important of all? The “*tefilah* of a poor person.” This *tefilah* precedes Moshe's, it precedes David's and it precedes all the other prayers in the world. Why? Because the poor person is brokenhearted, and it is written קָרוֹב ה' לְנִשְׁבָּרֵי לֵב – “*Hashem* is close to the broken of heart.”⁶ *Hakadosh Baruch Hu* listens to his words and hears them. When the poor person prays,

his *tefilah* opens all the windows of the firmament.⁷

The prayer of *David Hamelech* is the greatest *tefilah* that a king could pray. The king is the soul of the Jewish people, and among all the kings, there is no *tefilah* more beautiful than that of David, who was called “the sweet singer of Yisrael.”

The prayer of *Moshe Rabbeinu* is also the most beautiful *tefilah* a human being could pray. *Chazal* say that when *Moshe Rabbeinu* prayed to be allowed to enter *Eretz Yisrael*, and *Hashem* did not wish to grant his request, *Hashem* told the angels to go as fast as they can to close the gates of Heaven before Moshe's prayer comes in. His prayer was like *Hashem's* ineffable Name. It was like a sword that slashes through all the firmaments to reach the *Kisei Hakavod*. That's how powerful Moshe's *tefilah* was.

But the *tefilah* above all others is “A *tefilah* of a poor person.” David prays, Moshe prays, and *Hashem* says, so to speak: Put all the *tefilos* of the *tzaddikim* on the side. There is a poor person with a broken heart who is *davening* right now, and I want to hear his *tefilah*. That's what interests Me.

This is hard for us to understand. Moshe and David get sidelined just because a poor person is *davening*? Does that make sense?

“My thoughts are not your thoughts, and your ways are not My ways.”

The most powerful *tefilah* of all is not when you stand there with greatness and importance and even *tzidkus* and ask for what you deserve. With *Hashem* it works exactly the opposite. The smallest person is the greatest. ●

3 *Tehillim* 90:1.

4 *Ibid* 17:1.

5 *Ibid* 102:1.

6 *Ibid* 34:19.

7 *Zohar, Parshas Balak* 195.

זכרון צבי מרדכי

גליון שיעורי הלכה

שיעורי הרה"ג ר' שמואל פעלדער שליט"א דומ"ץ בית מדרש גבוה, ליקוואוד
שיעורים שמסר הרב שליט"א בלילי שבתות בבוגרי (אלומני) בית מדרש גבוה
הרב שליט"א עבר על הגליון

**לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכר לנכרי
כי עם קדש אתה לה' אלוך לא תבשל גדי בחלב אמו (יד, כא)**

קולות בהמתנת שש שעות בין בשר לחלב

בתורה כתוב 'לא תבשל גדי בחלב אמו' מפסוק זה למדים אנו איסור 'בישול' בשר בחלב, אך לכאורה ממנו עדיין אין לנו מקור לאיסור 'אכילת' בשר בחלב וכ"ש הנאה ממנו, אלא שמאחר והזכירה התורה איסור בישול בב"ח ג' פעמים (כאן, שמות כג, יט; שמות לד, כו), דרשו חז"ל (חולין קטו:): ללמד בא על ג' מיני איסורים בבשר וחלב, האחד להמפורש בפסוק לאסור לבשל בשר בחלב, הב' לאסור אכילת בב"ח, והג' לאסור הנאה מבב"ח.

וכתב הרשב"א (תורת הבית הקצר ב"ג ש"ד) הובא בטור ושו"ע (סי' פז סעי' א), שמכך שהתורה בחרה ללמד את איסור אכילת בשר בחלב מיותר פסוקים באיסור בישול בשר בחלב, ולא כתבה להדיא לאסור אכילה והנאה מבב"ח, להורות בא שאף איסור אכילתם לא יהא אלא לאחר שהתבשל יחד, מיהו מדרבנן אסרו כל אכילת בשר וחלב כאחד גם אם לא קדמו להתבשל יחד וזאת מחשש שמא יבואו לאוכלם לאחר שהתבשלו יחד. עוד הרחיבו רבנן לאסור אפי' להסמיק אכילת חלב לאחר אכילת בשר, גם משום חשש שמא יבואו לאוכלם כאחד.

שיעור הזמן שצריך להפסיק בין אכילת בשר לחלב, בגמ' איתא (שם קה:), ששיעור המתנה מסעודה לסעודה, ונחלקו הראשונים בביאור הגמ' אם כוונתה להצריך להמתין שש שעות כשיעור זמן שהיה בזמנם בין סעודה לסעודה, או שמא אין צריך להמתין כלל שיעור זמן, רק אסור לאכלם באותה סעודה, ולכן רק לאחר סיום סעודת הבשר יכול לאכול מאכל חלב.

להלכה, השו"ע פסק (יו"ד סי' פט סעי' א) להצריך המתנת שש שעות, אולם הרמ"א (שם) סבר שמן הדין אינו צריך המתנה כלל אלא די בסילוק הסעודה וברכת המזון, ואז מותר לאכול חלב ע"י קינוח והדחה, אלא שבסיום דבריו כתב שיש מדקדקים להמתין שש שעות וכן נכון לעשות. בזמנינו ידוע על מנהגים שונים בענין שיעור זמן המתנה זו, יש נוהגים ג' שעות, ויש נוהגים ד' שעות, אולם רוב בני עמנו נוהגים כפי שכתב הרמ"א שנכון להמתין ו' שעות.

כעת נעבור לעסוק בשני שאלות הלכתיות מצויות בענין המתנת זמן זה:

א. מצוי מאוד בסעודה שלישית של שבת שחפצים לאכול מאכלי חלב, אך לא זוכרים בדיוק אימת סיימו לאכול מאכלי בשר שבסעודת שחרית^א, והשאלה המתעוררת בזה האם אפשר להקל מספק לאכול כעת מאכלי חלב. במושכל ראשון היה נראה לשייך נידון זה לדיני ספיקות, ומאחר וכאן הוא ספק באיסור דרבנן יש לתלות להקל ככל ספיקות דרבנן, אלא שכתב היד יהודה (פי' הארוך סק"א), דכיון שבדבר שיש לו מתירים לאחר זמן לא אמרינן ספק דרבנן לקולא [כדאיתא בגמ' (ביצה ג:), ופי' רש"י (שם ד"ה שיש וד"ה אפילו) דעד שתאכלנו עתה באיסור תאכלהו לאחר זמן בהיתר], וגם כאן יש לזה המאכל חלב היתר לאחר זמן כשיעבור ודאי שיעור המתנת שש שעות, לפיכך אין להקל להתיר לאכול חלב בזמן המסופק.

אמנם בדרכי תשובה (סי' פט סק"ה), השיג עליו, דיש מקום לומר דבכה"ג לא אמרינן להחמיר את הכלל לאסור דבר שיש לו מתירין לאחר זמן, וזאת ע"פ הצ"ח (פסחים ט: ד"ה תשע), שכתב להגביל חומרת דבר שיש לו מתירין שלפעמים ליתא לזה הכלל, דמקור דין דבר שיש לו מתירין נשנה בגמ' (שם) לענין ביצה שנולדה ביו"ט שמדרבנן אסור לאכלה משום גזירה, ובספק אם נולדה ביו"ט או קודם לכן, ג"כ אסורה באכילה ולא אמרינן ספק דרבנן לקולא, מאחר והיא דבר שיש לה היתר אכילה לאחר צאת יו"ט, ויש לומר דדוקא שם לענין אכילה שהיא פעם אחת או שיאכלנו עכשיו או לאחר זמן, בזה אמרינן עד שתאכלנו כעת בספק איסור תידחה אכילה זו לאחר זמן בהיתר גמור, משא"כ באיסור שימוש בכלי משום מוקצה, לא שייך לומר שידחה את אותו שימוש לזמן היתר גמור, דהא שימוש הוא דבר תמידי דאפשר להשתמש עכשיו וגם לאחר זמן

^א חסבור להחמיר להצריך להתחיל למנות רק מעת סיום הסעודה בה נאכל בשר ועד לתחילת הסעודה בה נאכל החלב.

^א לרוב הפוסקים מתחילים למנות את זמן ההמתנה מעת סיום אכילת הבשר ועד אכילת חלב, ודלא כשיטת הערוך השלחן (סי' פט סוף סעי' ד)

וא"כ אם נמנענו מלהשתמש עתה, נמצא שהשימוש של עכשיו מופסד לגמרי. הצליח הניף ידו בשנית להביא סברת חילוק זה גם בתשובותיו בנודה (מהדו"ת אה"ע סי' לח).²

ולפי"ז דן הדרכ"ת לומר שאף הכא בהמתנת זמן המסופק להיתר אכילת חלב, הנידון אינו על מאכל מסויים הנאכל פעם אחת כי אם בכללות על אכילת מאכלי חלב בזמן מסופק זה, ובאם נדחנו להמתין זמן זה, נמצינו מפסידים זמן זה מאכילת חלב, שהרי מאכלי חלב יכול לאכול גם עתה וגם לאחר זמן, ובדחייתו מפסידים לו את המאכל חלב של זמן זה, בכה"ג לא נידון כדבר שיל"מ וממילא חזר להתירו הראשון מצד ספק דרבנן לקולא, עכ"ל. ולכאורה יש לדון בדימויו נידונינו לשימוש בכלי, דהלא כל מאכל ומאכל ממאכלי חלב אוכלו פעם אחת בשונה מכלי, וא"כ יתכן שיש לדמותו לביצה דחשיב דבר שיש לו מתירין.

להלכה, עכ"פ לאשכנזים היוצאים ביד רמ"א שמעיקר הדין סגי בסילוק ובירך וקינח והדחה, בודאי שפיר יש להקל לאכול חלב בזמן המסופק, ובנוסף לזה באמת יש ספק ספיקא כפי שכתב הדרכי תשובה (שם) בשם הדלתי תשובה (סק"ב), שכתב בשם רב אחד להתיר משום ספק ספיקא, ספק אם צריך כלל להמתין שש שעות, ועוד נוסף הספק במציאות שמא כבר עבר שיעור זמן ההמתנה האסורה, ואף שיש מחלוקת אם אמרינן ס"ס בדשיל"מ, עיי"ש שהסביר מדוע בנידון דידן א"צ להחמיר.

ב. שכח ובירך על מאכל חלב בתוך שש שעות מסיום אכילת בשר, האם יטעום מעט ממנו כדי שלא תהא הברכה לבטלה, שורש הנידון הוא, מאחר והן איסור אכילת חלב לאחר בשר הוא מדרבנן והן איסור ברכה לבטלה הוא מדרבנן, א"כ יש להעדיף לתפוס בשב ואל תעשה שלא לטעום מהחלב, ואף שבכך יעבור על איסור ברכה לבטלה, מאשר לטעום מהחלב ולעבור איסור דרבנן בקום ועשה, אלא שמאידך יש לומר, שמאחר ואיסור ברכה לבטלה נסמכת על האמור בתורה (שמות כ, ז) לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא, איסורה חמור מסתם איסור דרבנן, וא"כ יתכן שבמקרה זה יש להעדיף לטעום מעט חלב הגם שבכך עובר על איסור דרבנן בקום ועשה ובלבד שלא תהא ברכתו לבטלה. להלכה, כתב הזכור לאברהם (יו"ד אות ב) שיש להעדיף לתפוס בשב ואל תעשה ולא לטעום מהחלב, דבריו הובאו להלכה בדרכי תשובה (אות כא) ובכף החיים (אות ו).

במה דברים אמורים, כשבירך ברכה ראשונה על המאכל חלב קודם שבירך ברכה אחרונה על מאכל בשר, אבל אם כבר בירך ברכה אחרונה על מאכל בשר וגם אח"כ עשה קינח והדחה, ועתה בירך ברכה ראשונה על מאכל חלב, בכה"ג יש לו לטעום מעט מהמאכל כדי שלא תהא ברכתו לבטלה, הגם שהוא בתוך המתנת שש שעות, לפי שכאמור לדעת הרמ"א מעיקר הדין אי"צ המתנת שש שעות אלא די בסילוק וברכה, קינח והדחה, ואח"כ תיכף מותר לאכול חלב ורק מצד חומרא כתב שנכון להמתין שש שעות, א"כ בנידון דידן שאם יחמיר להמתין שיעור הזמן הרצוי ברכתו תהא לבטלה בודאי יש להקל, אך אם רק בירך ברכה אחרונה על אכילת הבשר ולא קינח והדחה הפה אחריו, ועתה בירך ברכה ראשונה על מאכל חלב, יתפוס בשב ואל תעשה ולא יטעום מהחלב.

למעשה : א. אכל בשר ובירך ברכה אחרונה וקינח והדחה פיו, ומסופק הוא אם כבר חלפו שש שעות מעת אכילת הבשר, אפשר להקל לאכול מאכל חלב [עכ"פ לאשכנזים]. ב. וכן אם אכל בשר ובירך ברכה אחרונה וקינח והדחה פיו, ובתוך שש השעות שכח ובירך על מאכל חלב, יש לו לטעום מעט מהחלב כדי שלא תהא ברכתו לבטלה. ג. אולם אם אכל בשר ובירך ברכה אחרונה ולא קינח והדחה פיו, או בהיפך שקינח והדחה פיו אך לא בירך ברכה אחרונה על המאכל בשר, ושכח ובירך על מאכל חלב, אין לו לטעום ממנו.

This weeks גליון is sponsored

לזכות רפ"ש חנה בת יטא
בתשכ"י

To sponsor a future edition please email sponsor@weeklyhalacha.com

² עיין בשו"ת יביע אומר (ח"ב יו"ד סי' ה) שכתב להקל גם לספרדים.

³ הגם שכתב הרמ"א (שם) 'והמנהג פשוט במדינות אלו להמתין בין אחר אכילת בשר שעה אחת', וא"כ לכאורה תוך אותו שעה הוי אסור מדין מנהג דגם בזה אמרינן שעדיף לתפוס בשב ואל תעשה ולעבור על ברכה לבטלה מאשר לבטל את המנהג בקום ועשה וכמבואר בשדי חמד (מכתב לחזקיהו שו"ת סי' ה) בשם הריקאנטי, אמנם באמת טרחו האחרונים למצוא מקור לשיעור המתנת שעה, ונראה מלשון הרמ"א שלא היה המנהג בכל מקום [שכתב 'במדינות אלו'], א"כ לא דמי למנהג שנתפשט בכל ישראל ואולי לא חמור כ"כ, ועי' בספר וישב משה (ח"ב סי' נז) שהאריך לבאר דמנהג המתנת שעה הוא רק חומרא ולא במקום שיהא ברכה לבטלה, ולכן נראה להקל אפילו תוך שעה אם סילק ובירך וקינח והדחה כמו שכתבנו בפנים.

⁴ והיה מעשה בשמחת שבת שבע ברכות שאשה הדליקה נרות על אחד מכסאות האולם, לאחר סעודת ליל שבת עזבו כולם את האולם ונכנסו הגוים לנקות ולסדר הכל וסילקו את הנרות מהכסא וסידרו הכל, כשבאו לסעודת שחרית נתעורר ת"ח אחד ממשותפי השמחה שמכיון שאותו כסא אסור בטלטול משום מוקצה, מאחר ונעשה בסיס להנרות בבין השמשות, וכל שהוקצה בבין השמשות הוקצה לכולי יומא, ועכשיו שערבבוהו בכסאות אחרים יאסור כולם מדין דשיל"מ דלא אמרינן בהו ביטול ברוב מטעם שעד שתאכלנו עתה באיסור אכלהו לאחר זמן בהיתר, ולמעשה התירו טלטול כל הכסאות משום סברת הצ"ח הנז' בפנים ומשום צירופים נוספים, ראה שו"ת מגילת ספר להתיר מטעם דבכה"ג לא הוה בסיס לכל השבת, ועיין עוד בארחות שבת (פ"ט הע' תד).

⁵ אין עצה לאכול כעת מאכל אחר ממין הברכה, דקיי"ל (סי' רו סעי' ו) בכון בעת הברכה על מאכל מסויים אינו יכול להמירו במאכל אחר.

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

673

משיחות רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זללה"ה • דברים תשפ"ד

מפני שצריכים שינוי הטבע ממידות רעות למידות טובות, וקשה מאד לשנות את הטבע, מי שיוזע מה זה מידות רעות ומרגיש מה זה מידה רעה, יודע כמה קשה להשתנות ולעקור את המידה הרעה, כמה קשה לתקן את המידות, וכמו שכתב הרמב"ם בהלכות תשובה (ז, ג) שמידות רעות זה יותר קשה מכל העבירות וקשה מאד לתקן את זה.

ולכן צריכים לכל הפחות שלושה שבועות, בכל יום לחשוב על החורבן, מה הסיבה ומה היו החטאים, שכל אחד יחשוב לעצמו מה הוא צריך לתקן, וכיצד יתקן את החטאים שלו, ויש דרכים האך עושים תשובה, כי זה זמן של תשובה ויש בו חיוב של תשובה, ומי שלא חוזר בתשובה בימים אלו – אינו מקיים את החיוב שלו.

וזהו שכתב המהרש"א ששלושה שבועות אלו הם כנגד שלושת השבועות שמראש השנה עד הושענא רבה, כי הם גם כן זמנים של תשובה, לחזור בתשובה על חטא החורבן, ובזה זוכים לכפרה.

מצב הסכנה מעורר לחיזוק

אך דא עקא שאנו לא מרגישים את החורבן, ולא מרגישים שיש חורבן, ורק יודעים שהיה פעם חורבן, אבל לא מרגישים עכשיו את החורבן, מה חסר לנו 'עכשיו'.

והדבר שיכול הכי להשפיע זה אם מתבוננים ומבינים את המצב שאנו בסכנה, שכל היהודים בעולם נמצאים בסכנה, וכל מה שאנו מחזיקים מעמד ונותנים לנו לחיות זה נס והשגחה מן השמים! כי כולם שונאים אותנו, וכמו שאמרו (ספרי בהעלותך) הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב, ושונאים אותנו שנהא איומה.

וידוע שבשעתו כשהיטלר ימ"ש עשה את ההשמדה, כל הגויים שמחו, ולא הראו את שמחתם בגלוי, אבל לא רצו לעזור ולהציל, למרות שבקלות היה אפשר להציל, וכבר היו באמצע המלחמה של אמריקה עם גרמניה שהיה אפשר להפציץ את הרכבות של אושוויץ שלא יוכלו

הכנה לבין הזמנים

בימים אלו יצא לאור קונטרס "פניני חיזוק" על בין הזמנים, ובו מאות הדרכות עובדות והנהגות משיחות רבינו זללה"ה. במרכז הקונטרס מובא מה שהיה רבינו רגיל לומר, כי כדי לנצל את בין הזמנים צריכים להחליט מראש על ארבעה דברים קבועים:

א. זמן קבוע – מתי ללמוד.

ב. מקום קבוע – היכן ללמוד.

ג. דבר קבוע – מה ללמוד.

ד. חברותא קבוע – עם מי ללמוד.

ולגבי חברותא היה מוסיף שתלוי כל אחד לפי טבעו, ויש שלומדים יותר טוב בלי חברותא, אך על פי רוב חברותא עדיף, ויש לקבוע מראש את החברותא עם מי ללמוד.

והיה מרגיש שצריכים להחליט ולקבוע דברים אלו מראש לפני בין הזמנים, כי לפעמים עד שמחליטים מה ללמוד וכדו' עובר הרבה זמן בבטלה, וצריכים שהכל יהיה מסודר ומוחלט מראש כדי שיוכלו להתחיל מיד בתחילת בין הזמנים.

בין המצרים עשרים ואחד יום

*המהרש"א בבכורות דף ח' כותב, שלוש השבועות של בין המצרים, משבעה עשר בתמוז ועד תשעה באב, הם עשרים ואחד יום, כנגד שלוש השבועות שמראש השנה עד הושענא רבה שהם גם כן עשרים ואחד יום. וצריך ביאור מה הקשר ומה השייכות ביניהם, הרי שם זה ימי סליחה וכפרה ושמחה, ואילו כאן זה ימי אבלות, וכי כל הדמיון הוא רק במספר עשרים ואחד?

ובמהרש"א שם כתב "כי כמו שהכ"א יום שמראש השנה עד הושענא רבה תולדות ליבון עוון וכפרה עליהם, כן גם ימי כ"א יום פורענויות מ"ז בתמוז עד תשעה באב היה תולדות ליבון עוונות, כי הצרות וייסורים מכפרים כמו שאמרו הגלות מכפר", עכ"ד.

ימי תשובה ותיקון החטאים

וביאור הענין, כי הנה יש להבין מהו הענין של אבלות, ומצינו שיש ארבע תעניות מדברי קבלה זכר לחורבן, צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי, וכולם מחמת החורבן, צום העשירי זה עשרה בטבת שבו התחיל המצור על ירושלים, וצום הרביעי זה שבעה עשר בתמוז שבו הובקעה העיר, וצום החמישי זה תשעה באב שבו היה החורבן, וצום השביעי זה צום גדליה, שבו נהרג גדליה בן אחיקם ואבדה שארית הפליטה, וזה גם כן עוד גלות וחורבן.

והענין בכל התעניות האלו ביאר הרמב"ם (הלכות תעניות ה, א) "יש שם ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהם כדי לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה, ויהיה זה זיכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה עד שגרם להם ולנו אותם הצרות, שבזיכרון דברים אלו נשוב להיטיב שנאמר והתודו את עוונם ואת עוון אבותם", והיינו שמטרת כל התעניות היא כדי שזכור את החטאים שגרמו את החורבן ונחזור בתשובה עליהם.

ולכאורה על מה אנו צריכים לחזור בתשובה, הרי אבותינו חטאו ואינם (איכה ה, ז) ובמה אנו אשמים, ומדוע אנחנו סובלים, הרי כתוב (דברים כד, טז) לא יזמנו אבות על בנים. אמנם הרמב"ם כבר ביאר זאת בדבריו וכתב "ויהיה זה זיכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה עד שגרם להם ולנו אותם הצרות", והיינו שגם אנחנו ממשיכים את החטאים של אבותינו! ולכן החורבן נמשך, כי אם כולם היו צדיקים ולא היו חטאים כבר היה נפסק החורבן, וכל מה שהחורבן נמשך זה מפני שעדיין יש שנאת חינוס.

וזהו שאמרו (ירושלמי יומא א, א) כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו מעלין עליו כאילו הוא החריבו, מפני שאם לא נבנה זה סימן שעדיין החטא קיים, שיש שנאת חינוס, והמידות הרעות לא השתפרו, ואפילו אם יש קצת השתפרות, זה עדיין לא מספיק, וצריכים יותר תיקון המידות, ולכן החורבן נמשך. ומטעם זה נחשב שהדור הזה מחריב את בית המקדש ומונע את בנין הבית, ואנו אשמים בגלות.

והרי הגלות אינו סתם עונש, ומן השמים לא נותנים סתם עונשים על העבר, אלא המטרה בזה להביא לידי תיקון, שיחזרו בתשובה, ועל ידי זה יזכו שוב לבית המקדש, וזהו הטעם של התעניות, כדי להתעורר ולהיזכר שיש לנו חטאים, ואז נחזור בתשובה.

תיקון המידות אינו ביום אחד

וצריכים להתחיל את החזרה בתשובה כבר משבעה עשר בתמוז, כי חזרה בתשובה אינה ביום אחד ולא ביומיים, ואין זה הולך כל כך מהר,

* דברים שנאמרו בסוף השיעור היומי, ב' מנחם אב תשס"ט.

להמשיך, וביקשו מהם לעשות זאת, אבל הם לא רצו! כי טוב להם כך, ובלבם הם שמחים ומרוצים, ורק שאינם מראים זאת כלפי חוץ.

ואם כן כל מה שאנו חיים זה רק נס והשגחה מן השמים, ולפעמים נדמה שיש חשבוניות של פוליטיקה שיש מדינות שעומדות לצידנו, אבל הכל זה נס! שלא כדרך הטבע! ואנו חיים ומתקיימים רק בנס.

בימי דין צריכים מאד להתחזק

ואמרו בגמרא (תענית כט, ב) בר ישראל דאית ליה דינא בהדי נכרי לישתמיט מיניה באב דריע מזליה, היינו שמי שיש לו עסק עם גוי ישתמיט ממנו עד אחרי תשעה באב, כי בימים אלו רע מזלו של הישראלי ויש מידת הדין רח"ל, כמו שהיה מידת הדין בימים אלו בזמן החורבן כך גם עכשיו בזמן הזה בימי בין המצרים יש מידת הדין, ומידת הדין מתחזקת יותר בחודש אב, שיש בדיני שמים יותר קפידא, ומקפידים יותר על כל דבר ודבר בימים האלה, ולכן יש הרבה איסורים שצריכים לחשוש ולהיזהר מאד בימים אלו, מפני מידת הדין.

לכן צריכים לדעת, שעכשיו מצד המצב שאנו נמצאים בו, מצד המצב הביטחוני שלנו, אנו צריכים מאד להתחזק! שלא יהיה רפיון בסוף הזמן, כי זה ממש כמו שעת סכנה, שיש מידת הדין רח"ל, וצריכים יותר חיזוק בתורה ובתפילה ובמעשים טובים, להתחזק בכל סדרי הישיבה, כי זה זמן של דין, כמו עשרת ימי תשובה, ואפילו יותר, מפני שזה הזמן שהיה בו החורבן, וחשוב מאד לדעת להתחזק מזה.

בעניינא דיומא / חורבן בית המקדש

להשלמת הענין נביא כאן עוד מתוך דברים שנשא רבינו באותם ימים, חודש אב תשס"ט, בסיום הש"ס של אחד התלמידים, ובהלוויית רבי משה פורטמאן זללה"ה ברחבת ישיבת פוניבז':

כל שנה בימים אלו חוזרת מידת הדין, ולכן צריכים יותר חיזוק, ובפרט שאנו באמת נמצאים עכשיו עם דינא בהדי גוי, שכל העולם שונאים אותנו, ובמיוחד כאן בארץ ישראל, זה נס גדול שאנחנו קיימים, ואמנם בכל העולם שונאים את היהודים, אבל כאן זה נס יותר גדול, כי כולם רוצים להחריב אותנו, מדינות עם עוצמה צבאית כזו, מה שרוצים לעשות, ומן השמים מגינים עלינו!

ובאמת כל הזמן אנו בסכנה, ורק כל הזמן חשבו שיש 'דרך הטבע' ולא הרגישו שזה ניסים, אבל האמת היא שכל הקיום זה בנס! מפני שכולם שונאים אותנו, כידוע שהשנאה גדולה מאד.

וכל מה שאנו קיימים זה ממש ניסים בחסדי שמים, וכבר כתבו בחובות הלבבות ועוד ספרים שרואים את ההשגחה במה שכלל ישראל קיימים בעולם עם כל מה ששונאים אותנו, שזה ממש ניסים שלא בדרך הטבע, ועכשיו בתקופה הזו עם המנהיג החדש של אמריקה רואים את זה יותר, שצריכים ממש רחמי שמים מרובים.

וכדי לזכות לרחמי שמים, לניסים הנמשכים, צריכים זכויות! והעיקר זה זכות התורה, ובפרט בימים אלו שהם זמנים של תשובה וחיזוק, בודאי זה הזמן שכל אחד יתחזק בתורה, וכן במידות טובות שזה תיקון חטא החורבן, ושני הדברים משולבים ביחד, תורה עם מידות טובות, ונוכח במהרה לנאולה שלמה!

בימי בין המצרים היה רבינו מרבה לדבר על חורבן בית המקדש, ומדי דברו בזה שמעו את ההתרגשות בקולו, איך שהיה מתאר בצער ובכאב את החיסרון וההרגשה כבנים שגלו מעל שולחן אביהם.

ופעם אחת בבין המצרים סיים את ה'חבורה' השבועית בשעה מוקדמת, והפטיר ואמר "עד כאן הספקתי להכין..." ושאלוהו מדוע לא הכין את כל החבורה כהרגלו, ובתחילה השתמט ולא השיב, אבל כשחזרו ושאלו, השיב ואמר כי היה טרוד ב"מחשבות על החורבן"...

ובאחת השנים לאחר החבורה דיבר על החורבן וראו הנוכחים שזלגו עיניו דמעות. גם בתענית עשרה בטבת בכל השנים האחרונות ייחד את השיחה השבועית לענין חורבן בית המקדש, והרחיב בהדרכה למעשה כיצד לתקן החטאים הגורמים להמשך החורבן.

ונביא כאן כמה דברים שאמר במשך השנים על הרגשת צער החורבן ועובדות ממה שראו בזה אצל גדולי הדורות.

המשנה ברורה בסימן תקנ"א מביא בשם האר"י שבימי בין המצרים יש להתאבל אחר חצי היום ולבכות כמו חצי שעה על החורבן, והנה אם לא כואב לא בוכים, ואפשר רק לעשות הצגה כעין בכייה, אבל לא זו המצוה, אלא צריכים להרגיש את הכאב, להתבונן ולשים על לב, עד שממילא באים לידי בכייה.

ואם נתבונן על עצמנו, וכי זה כל כך כואב לנו עד כדי בכייה, הרי אנו רחוקים מאד מזה. והסיבה לכך היא מפני שיש לנו חולי הנפש, שהנפש לא מרגישה את הכאב, וכמו שיש חולי הגוף, שהגוף משותק ואינו מרגיש, ואף אם נותנים מכות לגוף זה לא כואב לו, כי הוא משותק ולא מרגיש, כך גם הנפש, אם יש מחלת הנפש, ויש שיתוק בכוחות הנפש, לא מרגישים את ההרגשים האלה.

במשנה ברורה סימן א' מביא בשם השל"ה שבכל סעודה יאמר על נהרות בבל, ובשבת וכן בימים שאין אומרים בהם תחנון יאמר שיר המעלות בשבוע השם וגו'. והיינו משום שבשעת הסעודה אדם מרגיש טוב והאוכל משמח אותו, ולכן צריך באותו הזמן להזכיר לעצמו את החורבן שלא יסיח דעת מזה, וכמו שכתב בשולחן ערוך שם כי צריך תמיד להיות מיצר ודואג על חורבן בית המקדש.

בדורות הקודמים הרגישו את הצער על החורבן, וראיתי אדם גדול שבימי בין המצרים כשהיה מגיע בתפילה למילה 'ירושלים', היה אומר בקול בוכים, בהרגשת צער על החורבן.

וידוע שהחזון איש היה פעם אחת בכותל המערבי, ותיארו איך שהיה נראה כשהגיע לשם, וכשחזר היה חולה שבועיים! עד כדי כך היה רושם הכאב והצער שזה עורר לו, שזה השפיע על בריאותו, ולקח אחר כך משך שבועיים עד שחזר לכוחותיו.

וכן ידוע שרבי יהושע לייב דיסקין היה גר בירושלים סמוך לכותל, ומעולם לא הלך לכותל, ופעם שאלוהו למה אינו הולך, ולא היה יכול לדבר על זה, רק יצא למרפסת והראה עם היד לכיוון הכותל, שיבינו שאינו יכול לגשת, כי אם יגיע לשם הוא לא יחזיק מעמד!

אאמ"ר זצ"ל למד בסלבודקה אצל רבי ברוך בער, וסיפר כי הוא זוכר איך שרבי ברוך בער היה בוכה בתשעה באב, והוריד דמעות מצער על החורבן, כי הוא הרגיש שזה חסר לו! בעל מדרגה של אמונה מרגיש שזה כואב לו, ובוכה ממילא, לא בצורה 'מלאכותית', אלא ממילא, בדרך הטבע מתעורר לבכייה.

וכן אני זוכר כשהגענו מחוץ לארץ, והלכנו בפעם הראשונה לכותל המערבי, אאמ"ר זצ"ל כשראה את הכותל, פרץ בבכי! כי הוא הרגיש את החיסרון, ונזכר בצער על החורבן.

אלו הם בעלי מדרגה באמונה, שאכפת להם על חסרון הקדושה.

גיליון זה מוקדש

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית

מרת **שולמית** ב"ר **אברהם** ע"ה

אשת חבר להגאון הגדול רבי **שמעון משה דיסקין** זללה"ה

ש"ב של מרן רבינו זללה"ה

נלב"ע ח' מנחם אב תשע"ט - תנצב"ה

לעילוי נשמת העילוי מווישקי

רבי **יעקב דוב** ב"ר **רפאל ספסל** זצ"ל

בעמח"ס דברי יעקב

נלב"ע י' מנחם אב תשכ"ח - תנצב"ה

לעילוי נשמת הגאון הצדיק

רבי **משה** בן **עישא מלכה** זצוק"ל

מייסד וראש ישיבת אהל משה ב"ב וענפיה

נלב"ע י"א אב תשע"ב - תנצב"ה

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית מרת **חיה אדלר** ע"ה

בת החבר ר' **רפאל מרדכי** בר זללה"ה נלב"ע ח' מנחם אב תשע"ה - תנצב"ה

דרכי אורה

משולחנו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגאון רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א פרשת דברים - חזון תשפ"ד (41)

ארורות הידים שכך זורקות

וגו' מי האיש אשר נטע כרם וגו' ואח"כ מי האיש הירא ורך הלבב מעבירות שבידו ילך וישוב לביתו אפי' השח בין תפילה של יד לתפילין של ראש, כ"ש הנכשל בעבירות לה"ר ורכילות, עד שהלכו כמעט כולם לביתם ונותרו על הבמה רק כמה יהודים חלשים זקנים, והראה באצבעו על הח"ח ועוד כמה יהודים חלשים זקנים, ובדברו הדברים צחק וגיחך מאד.

ונזעק אליו הח"ח ז"ל -- המשך, המשך, מדוע הפסקת את המשחק? תמשיך ותגלה את סוף המערכה כי היהודים החלשים האלו ינצחו את השונא כי לה' המלחמה, וזהו מלחמת ה' בשונאי ישראל, ורק יהודים הנקיים מעבירות הם יכולים להילחם מלחמת ה' וה' יהי בעזרם!

זהו כל עיקר יסוד מלחמה בישראל, וזהו מה שמשה רבינו אמר לכלל ישראל מה נפחדתם בשמעכם כי אנשי כנען עם חזק הוא? ה' הוא הנלחם לכם, כאשר עשה אלקיכם לשני המלכים האלו לסיחון ולעוג.

והנראה שזהו כוונת המדרש, בראות האמוריים שמשה סומך את ההר והם לא ידעו שמשה עושה זה בשם המפורש רק העריצו את גבורתו הגשמית של משה רבנו, ע"ז ברכו אותו ואמרו ברוכים הידים שכך סומכות, וזהו החילוק בין האידיאות של כלל ישראל לאמוריים, כלל ישראל בראותם גבורת עוג בזרקו את ההר עליהם, אמרו: 'ארורות הידים שכך זורקות', ואילו האמוריים בראותם לפי דעתם גבורת משה בסומכו את ההר והר"ז גבורה יותר גדולה מאשר לזרוק הר, מיד העריכו גבורתו ואמרו 'ברוכות הידים שכך סומכות', אעפ"י שזה הי' נגדם אבל הגויים כורעים ומשתחווים מול כח פיזי, בראותם גבורתו של משה בתוך המלחמה אעפ"י שהי' זה נגדם, מיד השתחוו וברכו לגבורה על כח ועוצם היד, אמנם לא זה דרכם של בני ישראל, 'ארורות הידים שכך זורקות' הי' דברי כלל ישראל, כי לה' הישועה ומה ערך לכח בשר ודם.

מד"ר דברים פ"א כ"א עוג הי' תולש הר וזורק על ישראל ומשה הי' נוטל צרור ומזכיר עליו שם המפורש וסומכו, ישראל אומרים ארורות הידים שכך זורקות, ואמוריים אומרים ברוכות הידים שכך סומכות עכ"ל המד"ר. וצ"ע דהרי האמוריים קראו לסיחון ועוג להילחם בישראל כמבואר במדרש שם, ומדוע ברכו את משה הסומך את ההר.

והנה כל ענין הפרשה שהאריך משה רבנו על ענין חטא המרגלים שנמס לבב בני ישראל בשמעם כי עז העם, ומעיד משה על עצמו: 'ואומר אליכם לא תערצון ולא תיראון מהם, ה' הולך לפניכם הוא ילחם לכם ככל אשר עשה אתכם במצרים לעיניכם, ובמדבר אשר ראית אשר נשאך ה' אלקיך כאשר ישא איש את בנו וגו' ומבאר עוד את כל מעשה המעפילים שאמר להם אח"ז לא לעלות ולא להלחם כי אין ה' בקרבם, ולא שמעו בקולו ויצא האמורי ויכתו אתכם וגו', וכ"ז להסביר כי לה' הישועה ושוא תשועת אדם ורק באלקים נעשה חיל בכח ה' הנלחם לכם, וע"ז חוזר משה ומסביר לבני ישראל ענין מלחמת סיחון ועוג שנצחם, וע"ז מסיים ואומר: עיניך הרואות את כל אשר עשה ה' אלקיכם לשני המלכים האלה כן יעשה ה' לכל הממלכות אשר אתה עובר שמה, לא תיראום כי ה' אלקיכם הוא הנלחם לכם'.

וזכורני בהיותי טליא ויושב בשיבת לומז'ה אשר בפ"ת, שמעתי מפי מו"ר הגה"צ ר' אליהו דושניצר זצ"ל שסיפר שמשכיל אחד בא להגה"ק החפץ חיים זצ"ל ואמר לו שרצונו לעשות הצגה האיד תיראה מלחמת ישראל עם הגויים לפי מה שכתבה התורה, ושאלו הק' הח"ח מה עסקו לבאר הוראות התורה"ק, וא"ל אותו הרשע שרצונו להראות לכל כי דברי התורה מביאים לידי גיחוך, ותחילת המחזה תהא על הדרך שבה שני המחנות יכינו את עצמם למלחמה, מצד א' מערכה של כלל ישראל על כל רבדיו, ומהעבר השני מחנות הגויים הבאים להילחם עם ישראל, ובמחנה ישראל יגש הכהן ויכריז מי האיש אשר בנה בית חדש וגו' מי האיש אשר נשא אשה

דורש ובוכה ומתנחם (לשבת חזון)

הרגשת החורבן גדולה הרבה יותר, כי אצלו לא נשאר מאותה הרוח שעדיין הי' קיימת בזמנו של רבי, ומשום כך הי' דורש את החורבן בששים פנים.

ויל"פ שהכ"ד פנים שהי' רבי דורשם, הי' כמנין כ"ד ספרים שבתורה שבכתב, ור' יוחנן שדרש וביאר יותר חילק לששים אפין כמנין ס' מסכתות שבתורה שבע"פ. ובאמת רמזו כאן שאצל רבי היה החורבן בבחינת תורה שבכתב, כיון שהי' סמוך לחורבן והי' מקונן עליו כקורא מן הכתב, ואצל ר' יוחנן שחי דור א' אחרי רבי כבר הי' הקינות על החורבן כמו תורה שבע"פ.

ועוד נראה עפ"י דברי הנביא יחזקאל (קפיטל כד) 'בן אדם הנני לוקח ממך את מחמד עיניך במגפה ולא תספד ולא תבכה ולא

במדרש איכה רבתי (ב', ד') בלע ה' ולא חמל את כל נאות יעקב, את כל נאותיו של יעקב כגון ר' ישמעאל ורבן גמליאל ור' ישכב ור"י בן בבא וכו', ר' יוחנן הוה דרש שיתין אפין ב'בלע ה' ולא חמל' ורבי הוה דרש כ"ד אפין, ולא דר' יוחנן יתר על רבי אלא רבי ע"י שהיה סמוך לחורבן הבית הי' נזכר והי' דורש ובוכה ומתנחם ע"כ המדרש והוא פלאי, וכבר ביארנו בכמה אופנים.

וכעת נראה עוד, כיון שרבי חי דור אחד לפני ר' יוחנן והי' מכיר את כל גדולי ישראל שהיו אז, לכן כשדורש ונוכר בהם ובוכה, הי' מתנחם על פטירתם, כי רוחם עדיין חי' בקרבן, לכן לא הגיע אלא לכ"ד אפין בביאור החורבן, אבל ר' יוחנן תלמידו, הי' דור שני לחורבן ולא זכה לראות את כל הגדולים הנ"ל, ולכן אצלו היתה

תבוא דמעתך וגו' הנני מחלל את מקדשי גאון עזכם מחמד עיניכם וגו' ועשיתם כאשר עשיתי על שפם לא תעטו וגו' לא תספדו ולא תככו, ופירש"י שתהיו יראים לבכות לפני הכשדים שאתם בתוכם, וברד"ק: ולא יתאבלו עליהם כי מרוב צרותם יהיו נדהמים לא יתנו אל לבם לספוד ולבכות, ומדבריו נראה שחוסר היכולת לבכות הוא עונש נוסף, כי הכבי והמספד מסייעים לסבול את האבילות והצרות, אך מי שהוא 'נדהם', כלומר שאינו יודע

להעריך את הכאב, נשאר בצרתו ואינו יכול להקל את כאבו ע"י בכייה ומספד. זה הי' ההבדל בין רבי לבין ר' יוחנן. רבי הכיר את גדולי ישראל שאבדו בחורבן וידע להעריך את האכידה וע"כ הי' בוכה ומתנחם, אך ר' יוחנן לא ידע להעריך את האכידה וע"כ לא הי' יכול לבכות ולהתנחם והי' אבול גדול יותר.

אין לקבוע תקנה כללית בדור יתום - יריעה מיוחדת על הנסיון לתקן קינות לת"ב על חורבן יהדות אירופה

לאחר הגזירה הנוראה שהי' על עמ"י בחורבן יהדות אירופה ע"י גרמני' הארורה ימ"ש, ביקשו לקבוע ע"ז אבילות דרבים וימי תע"צ על גדולי התורה וכל עם ה' שנרצחו ונטבחו ונשמדו ונשרפו בידי מלכות הרשעה, אבל רבותינו מנהיגי אותו הדור התנגדו לזה בכל תוקף, ומרן החזון איש זצ"ל כ' אודות כן בזה"ל (קו"א סי' צז): והצעה להכנס ולקבוע ולעשות ולגזור ולקיים היא כהקלת ראש ח"ו ביסוד ההלכה, וראוי להסירה מעל הפרק בטרם הועלתה, כן קביעת תענית לדורות הוא בכלל מצוה דרבנן ומה שיש בידיו הוא מזמן שהיתה עדיין נבואה, ואין נעזי פנינו דור שטוב לו השתיקה, להרהר כזאת לקבוע דברים לדורות, והרי ההצעה הזו מעידה עלינו כמתכחשים בכל חטאתנו ושפלנו, בזמן שאנו מלוכלכים בעוונותינו ובפשעינו דלים וריקים מן התורה וערומים ממצות, אל נא נעבור לגדולות ממנו, נחפשה דרכינו ונשובה, וזהי חובתנו, כמו ש' הלא זה צום אבחרו וגו' עכ"ל החז"א זצ"ל. ובאמת מהאי טעמא מיאן מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל בתשובתו לאדמו"ר מקאליב זצ"ל (קובץ תשובות סי' י"ח) להסכים לתקן לומר בכל יום אחר תפילת עלינו לשבח את הפס' שמע ישראל לזכר ששה מיליון קדושי השואה הי"ד, והעתיק שם ל' החז"א הנז'.

והנה בשנת תשמ"ה לקראת יום ת"ב היו מן השרידים אשר נותרו מחורבן אירופה שביקשו להתקין תקנה כללית וקבועה לכל ישראל להוסיף על נוסח הקינות שנתפשט לומר בכל שנה ביום ת"ב, עוד כמה קינות נבחרות קודם אמירת הפזמון 'אלי ציון ועריה', להתאבל ולספוד את קהילות הקודש שנשפו בימי הרעה, ונחלקו בזה הרבנים ויש מפליטי מחנות ההשמדה שמיאנו כל עיקר לומר שום נוסח מיוחד ע"ז כיון שאין בימינו מי שיוכל לקונן לדורות (ע' דברי יציב לאדמו"ר מקלויזנבורג בהשמטה לסי' מ"ח), ולעומת כן הגרש"ז אויערבאך סבר שזה כמעט בלתי אפשרי לתקן קינה כללית שתתקבל ע"י כלל ישראל ומ"מ באותה שנה אמרו בביהכ"נ שלו

את הקינה של הרמ"ד וייסמאנדל זצ"ל (הליכות שלמה), וכע"ז הי' ד' הגר"ש אלישיב שיעקר הדבר נחוץ ונכון עד מאד, אך רחוק הדבר לחבר קינה שיסכימו עלי' כל חכמי הדור ולכן כל קהל יבחר לעצמו את הנוסח המקובל עליו, והתחיל באותה השנה לומר בבית מדרשו את הקינה של אדמו"ר מבאבוב זצ"ל.

ובאותה השנה נסתלק מרן הקה"י זצ"ל ביום כ"ג מנ"א, וביום ב' אלול לעת כלות ז' ימי אבילות (לאחר ב' ימים של ר"ח) הי' מספד גדול בהיכל ישיבת פוניבז' שם נשא מדברותיו רבינו הגדול מרן הגרא"מ שך זצ"ל במעמד רבבות אלפי ישראל, ובתו"ד אמר בזה"ל: מוכרחני לומר ברבים אודות מה שקורה לנגד עינינו עכשיו, שיהודים עושים תקנות חדשות ותפילות חדשות והוסיפו קינות חדשות. אוי! אוי! הלא זה חורבן לכלל ישראל, היום עושים תקנה זו ולמחר יתקינו בענין אחר! איננו יכולים לתקן בזמננו כלום, רק לעשות מה שנמסר לנו מאבותינו, שאל אביך ויגדך וגו', אפי' אות אחת אין אנו רשאים להוסיף!

והנה כבר באותה שעה היו שנסתפקו בד' מרן זצ"ל, יש שהביאו בשמו לאסור באופן מוחלט להוסיף כלום בתוך תפילת הציבור בבית הכנסת בכל מקום ואופן שיהי', ויש שביארו שגם אין לנו יכולת לקבוע על מה צריך לקונן, ובעו"ה הורקנו מגלות אל גלות ואין נדע ונבין מכל המאורעות מה להזכיר, ואף שכלום אינו דומה לחורבן יהדות אירופה מ"מ לא פלוג רבנן [ובאמת נוכחנו מאז ג"כ שיש מקומות שתיקנו קינות על הסכמי אוסלו שהיו בשנת תשנ"ה, ואח"כ הוסיפו עוד על גירוש היהודים מחבל עזה], ויש שהבינו בדברי רבינו הגדול זצ"ל שלא הי' נכנס בדבר אילולי המדובר הי' להתקין תקנה כללית וקבועה לדורות ולמחר יבואו להתקין ולגזור ולהתיר כהנה וכהנה, ובדאי שזו פירצה גדולה לכל עיקרי הדת כמובן וזה כעין ד' החז"א זצ"ל. ואמנם בס' ישא יוסף מהגר"י אפרתי שליט"א הביא שמצא בגנזי מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל

את מכתבו של מרן רבינו שליט"א שכ' ביום כב טבת תשמ"ו למי שעסק בענין הקינה הנ"ל הר"פ הערצקא, ותיכף שקיבלו הר"פ הנז' ביום י' שבט שלחו למרן הגר"ש אלישיב והי' בין גנזיו, ושם מבוארת דעת מרן הגרא"מ שך זצ"ל לחלק שיכולה קהילה לבחור לעצמה לומר קינה, אבל לא תקנה כללית לכל הגולה, וברוך שמסר עולמו לשומרים.

וזתו"ד:
בס"ד כ"ב טבת תשמ"ו
לכבוד ידיד בית ישראל, הכואב כאב עמו, כש"ת מו"ה פנחס הערצקא שיחי' לאו"ט.

רב שלום וכ"ט, עשיתי שאלתו ובקשתו ושטחתי הדברים לפני מו"ר חמי מרן שליט"א, והצטער הרבה על צרתן של ישראל רח"ל, ואמר לי שאכתוב לכבודו כדלהלן בזה"ל: **כל רב יכול לעשות בבית הכנסת שלו מה שמבין, אם לומר או לא לומר, ומה לומר, אבל אי אפשר לתקן תקנה לכלל ישראל בדור יתום שלנו עכ"ל**, והנני דו"ש ומצפה לישועה ולתחיית מתי ישראל ברחמים, ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, מאיר צבי ברגמן

ולפ"ז גם לד' מרן זצ"ל אין שום מניעה שאיזה ביכ"נ לעצמו יקונן כנ"ל באופן פרטי או קהילה פרטית ינהיגו לעצמם לומר קינה מסוימת, ואדרבה יום זה נקבע להתאבל על כל צרות החורבן, אבל אסור לעשות שום תקנה כללית כע"ז בדור יתום, וכ' עוד בס' ישא יוסף הנז' (להגר"י אפרתי) שאכן אף שבת"ב תשמ"ה הרבה נתעוררו לומר הקינות החדשות כנ"ל, אך לשנה אחרת חזרו בהם אחר ששמעו ד' מרן הגרא"מ שך שח"ו לתקן כן באופן כללי, וגם מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל לא שנה באמירתו, אמנם מרן הגר"ש אלישיב קיבל את עדותו של מרן רבינו שליט"א ע"ד של רבינו הגדול הגרא"מ שך זצ"ל שהוא רק נגד תקנה כללית לכל הגולה אבל כל רב לקהילתו יכול לנהוג כן באופן פרטי וע"כ המשיך לומר בבית מדרשו את קינתו של אדמו"ר מבאבוב, אך לא נהגו כן אחריו במק"א.

משנת רמ"ה

ממשנת רבינו מרן ראש הישיבה הגאון רבי משה הלל הירש שליט"א

דברים - ואתחנן תשפ"ד

הוראת שעה

הדרך להצלחה בבין הזמנים - בכל דרכי דעה'

נאמר בפרשת שמיני (ויקרא טו ו) 'ויאמר משה, זה הדבר אשר צוה ה' תעשו, וירא אליכם כבוד ה'". וכתב על כך הספרא שם 'כשם שהוא יחידי בעולם כך תהא עבודתכם מיוחדת לפניו'. וביאר החפץ חיים [בפירושו על תורת כהנים שם] וזה לשונו: שכל הפעולות שתעשו בעולם לא תהיה לשום הנאת עצמכם, כי אם יהיה הכל מיוחד לשמו. כי באמת כאשר נתבונן היטב נוכל לקיים בכל פעולה גשמית רצון ה', לדוגמא, כשהולך לאכול יכוין לקיים 'ונשמרתם מאד לנפשותיכם', כשעושה איזה מסחר להרויח, יכוין שיהיה לו במה לשלם שכר לימוד בניו וכו'. כללו של דבר, כאשר ירצה האדם באמת יוכל למצוא בכל פעולה שהוא עושה מצוה דאורייתא ממש, ויכוין לשמו. ונוכל לומר שזהו כוונת הכותב 'זה הדבר אשר צוה ה' תעשו', והיינו שכל הפעולות שעולה במחשבתו לעשות יתבונן אם הוא רצון ה', וכאשר ימצא שהוא רצון ה' יעשנה, ויחד הפעולה לשם ה'. עכ"ל.

וכן כתב רבינו יונה בפירושו למשלי (גא), על הפסוק 'בכל דרכי דעה והוא יישר אורחותיך', וזה לשונו, 'בתחלת כל מעשה תשיב אל לבך אם יש דרך עון אשר חטא במעשה ההוא, ואל תעשנו עד שיתברר לך כי הוא רצוי לפני השי"ת, ואז יצלח בידך ויישר אורחותיך'. דהיינו שלפני כל מעשה שעושים צריכים לחשוב האם זה רצון השם או לא.

ובענין זה כותב החזון איש באחד ממוכתביו (קובץ אגרות ח"א קנא), 'רבותי למדוני כי בכל תנועה צריך להתייעץ עם חלקי השולחן ערוך, ואין אני בן חורין לעשות דבר מבלי עיון בהלכה מן ההלכות הנוגעות לתנועות הנידון'.

מגיע 'בין הזמנים', יש בחור שרוצה לצאת לטיול, ויש שרוצה משהו אחר, אך צריך לחשוב היטב לפני כן האם זהו רצונו של בורא העולם, שכן מטרת בין הזמנים היא לחזור אל הזמן רענן, כדי שיוכל ללמוד בו טוב יותר, אך אם מתנהגים בצורה הפוכה ויורדים ברוחניות, נמצא שכל הבין הזמנים אסור. וכן היה מו"ר רבי אהרן קוטלר זצ"ל מאריך בזה, שכל ההיתר לבטל מן התורה בבין הזמנים הוא רק מפני ש'ביטולה זהו קיומה', אבל עד כמה שאין בזה קיום התורה נשאר האיסור הרגיל של ביטול תורה שיש בכל ימות השנה.

החיזוק הכללי שצריך לעשות בבין הזמנים הוא בענין הג"ל של 'בכל דרכי דעה', שצריך לחשוב לפני שעושה איזו תכנית לאותו היום, האם אכן הקב"ה חפץ בזה, אם כן - יעשה, ואם לא - לא יעשה. וכשעושה באופן כזה בוודאי יהיה מזה קיום התורה ולא ביטול התורה, ונזכה ל'תורה מגנא' ומצלא, ולשיעור גדולה לכל עולם התורה, ולקדש שם שמים, ולהרבות כבוד שמים, ועל ידי קיום החיזוק 'בכל דרכי דעה', נזכה שיתקיים בנו המשך הפסוק 'והוא יישר אורחותיך'.

שורש החורבן - רגש פסול של 'פחיתות'

ידיע המעשה המובא במסכת גיטין (נו.) על קמצא ובר קמצא, ומתואר שם שבר קמצא הביא קרבן מהקיסר, ועשה בו מום במקום שאצל הגויים אינו נחשב כמום, אבל לפי דיני התורה הוא נחשב מום. וסברו חכמים להקריבו משום שלום מלכות, שהרי יש בזה 'פיקוח נפש'. אמר להם רבי זכריה בן אבוקולס 'יאמרו בעלי מומין קריבין לגבי מזבח'. סברו חכמים להרוג את בר קמצא, כדי שלא ילשין עליהם בפני המלך, אמר להם רבי זכריה בן אבוקולס 'יאמרו מטיל מום בקדשים יהרג'. ומסיימת הגמרא, 'אמר רבי יוחנן, ענוותנותו של רבי זכריה בן אבוקולס החריבה את ביתו, ושרפה את היכלו, והגלינו מארצנו'. ופירש רש"י שם, 'ענוותנותו, סבלנותו, שסבל את זה ולא הרגו'. ולכאורה דבר זה אינו מובן, שהרי ענוה היא מעלה גדולה, שהאדם אינו מתגאה, וכיצד יתכן לומר שבגלל ענוותנותו של רבי זכריה נחרב בית המקדש.

ונראה, שטעות זו היתה מחמת שסברו שכדי לזכות ללימוד אמיתי צריכים להיות זבוקים בקב"ה בדרגה גבוהה מאוד, ולא כל אחד יכול ללמוד כך, אלא רק הצדיקים הגדולים, ולאט לאט נשתכח מהם לגמרי שיש בזה מצוה עצמית, עד שלא ברכו בתורה תחילה.

ועוד נראה לומר, שזה היה גם שורש החורבן של בית שני, שנחרב ע"י שנאת חינו, כמבואר ביומא (טז), וידיע ששנאת חינו מקורה בפחיתות, שכן אצל אדם מרומם לא שייך קנאה ושנאת חינו וכיוצא באלו. אדם שחי עם מה שכתב המסילת ישרים בתחילת ספרו (פ"א), 'יסוד החסידות ושורש העבודה התמימה הוא, שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו, ולמה צריך שישם מבטו ומגמתו בכל אשר הוא עמל כל ימי חייו. והנה מה שהורונו חכמינו זכרונם לברכה הוא, שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה' ולהנות מזיו שכינתו, שזהו התענוג האמיתי והעידון הגדול מכל העידונים שיכולים להמצא, וכל חייו הוא עוסק בבירור ואימות חובתו בעולמו, ומתבונן על כל פעולה שעושה אם היא מקרבת אותו לבורא או לא, אצל אדם כזה לא שייך מושג של 'שנאת חינו'. ונמצא שכל העוונות שלהם נבעו מחמת כך שהיה להם רגש נחיתות, שסברו שאינם שייכים למדרגות כאלו.

והנה איתא בתוספתא שבת (פס"ז ה"א), 'בית הלל אומרים, מגביהין מעל השלחן עצמות וקליפין. בית שמאי אומרים, מסלק את הטבלה כולה ומנערה. זכריה בן אבוקולס לא היה נוהג לא כדברי בית שמאי ולא כדברי בית הלל, אלא נוטל ומשליך לאחר המיטה. אמר ר' יוסה, ענוותנותו של רבי זכריה בן אבוקולס היא שרפה את ההיכל'. ולכאורה צריך ביאור, מה השייכות בין מה שהחמיר רבי זכריה יותר מב"ש ומב"ה, לחורבן הבית. וכתב שם החזון יחזקאל, וכן כתב המהר"ץ חיות, שרבי זכריה לא הכריע במחלוקתם של ב"ש וב"ה משום שסבר שאינו ראוי להכריע בזה, וכפי שהיה חושש ומפקפק להתיר להקריב את קרבן המלך שהיה בו מום [או להרוג את בר קמצא], ומתוך כך נחרב הבית.

ונראה, שלפיכך עשה ה' שהחורבן יתגלגל ע"י ענוותנותו של רבי זכריה, מפני שזה היה שורש החטא של אותו הדור, שסברו שאינם ראויים לחיות בדרגות גבוהות, אלא רק בדרגות נמוכות עם שנאת חינו וכיוצא בזה, וכפי שנתבאר לעיל, ועל זה חרב הבית, וכך גם רבי זכריה סבר שאינו ראוי להורות בענין קרבן הקיסר, ועל ידי זה נחרב ביהמ"ק.

עוד יש להבין, דאיתא במדרש (במדבר פ"ה טז ט"ז) ש'כאשר בחטא המרגלים בכו בני ישראל בליל ט' באב, אמר להם הקדוש ברוך הוא, 'אתם בכיתם בכיה של חנם לפני, אני אקבע לכם בכיה לדורות'. ומן אותה שעה נגזר על ביהמ"ק שיחרב'. ומבואר, ששורש שני החורבנות היה בחטא המרגלים. וצריך ביאור מה השייכות בין זה לזה.

ענין נוסף שצריך ביאור, כיצד חטאו בני ישראל בחטא המרגלים, וכי חשבו שהקב"ה אינו יכול לעשות להם עוד ניסים ונפלאות, אחר כל הניסים שכבר הראה להם. וביאר בזה החפץ חיים (שמה"ל פ"ט), שדרך היצר הרע היא, שכאשר רואה אדם שרוצה להתחזק באיזה ענין לכבוד ה' יתברך, הוא מפיל עליו עצבות, וגורם לו לחשוב שמצוה זו אינה לפי דרגתו, רק לאנשים גדולים ביותר. וכך היה גם אצל המרגלים, שטענו שמאחר והעם שבארץ ישראל חזק מאד, אי אפשר לנצחם בלי זכותו של משה רבינו, וכיון שכבר נתבאר אלדד ומידד ש'משה מת ויהושע מכניס', נמצא אם כן שלא יוכלו לכבוש את ארץ ישראל, לפי שאינם ראויים לכך. נמצא, ששורש חטא המרגלים היה בכך שהיו פחותים ונחותים בעיני עצמם, ורגש נחיתות זה גרם לכל החטאים.

והנה איתא במסכת נדרים (פא.) שחורבן בית ראשון היה על 'שלא ברכו בתורה תחילה'. וידיע ביאורו של הבית הלוי (שמות כ"ד) בזה, שהם סברו שמצות תלמוד תורה אינה מצוה עצמית, אלא רק 'הכשר' לקיום המצוות, ולכן אין לברך על תלמוד תורה, כיון שלא מברכים על 'הכשר מצוה'. אך הסבר זה עדיין צריך ביאור, איך נשתכח מהם שיסוד מהות לימוד התורה הוא מצוה עצמית, כמו שהאריך בנפש החיים (ש"ד

וירא מנוחה כי טוב

הנהגות וחינוך בני הישיבות לימי בין הזמנים

מתוך שו"ת שנתרץ עבור ארגון 'האיגוד תשפ"א

בשביל הימצע שלו, או בגלל ההלכה שצריכים ללמוד, בחור כזה גם כשהוא לומד הוא במתח כל הזמן, וצריך זמן של רוגע, ולפיכך לא כדאי להעיר על כך כלל. כמה פעמים שומעים על בחור שהוא מתמיד עצום בזמן, ואילו ביני הזמנים הוא כלום. אמנם בדרך כלל רוב הבחורים יכולים ללמוד שתיים ביום, שעה פה שעה פה. וגם בענין זה, אם יש קשר טוב בין האב לבן הם יכולים לשבת בתחילת בין הזמנים ולקבוע כללים.

שאלה: מה לעשות כאשר בחור רוצה לצאת לטיול עם חבר בבין הזמנים, ואביו יודע שיש בזה סכנה רוחנית, כגון: צניעות, או צימרים, שיש בהם מכשולות רבים, עד כמה הוא מחוייב למנועו מכך.

מרון שליט"א: האב צריך למנוע את זה, אבל בשכל, לא לגרום שהבן יהיה נגד, אלא להסביר לו שלא כדאי, שכן הוא יתחרט על זה אחר כך מאד.

שאלה: אם הבן מנסה להערים על הוריו, ואומר שהולך למקום אחד, אבל הם שמעו מאחורי הקלעים שהולך למקום אסור, כיצד כדאי לנהוג בזה?

מרון שליט"א: מסתמא כדאי להעלים עין, ולהתייחס לבן כאילו הוא מתנהג כראוי, אבל צריך לבדוק היטב כל הזמן אם יש 'אתחלתא דירידה' או לא, ואם כן צריך לטפל בזה בחכמה ובישוב הדעת ולהתייעץ.

שאלה: אם חלילה מגלים אצל בחור מכשיר אסור, מכל סוג שלא יהיה, והאב או האם ראו את זה בעקיפין, ואם ידברו על כך עם הבחור תהיה לו בושה כשידעו מזה, האם עדיף שההורים ידברו עם הבן, או שישלחו מישור אחר.

מרון שליט"א: אם האבא חושב שאפשר לדבר איתו בצורה נינוחה, ולהסביר לו שזה לא נורא שהוא נפל, ויכול לצאת מזה, והוא עדיין 'אוחז' ממנו כמו מקודם. אזי עדיף שהאבא יעשה את זה. אבל אם אינו יכול לעשות בצורה כזו עדיף שלא יגיד לו כלום, כדי שהוא יעמיד פנים לאבא שהוא בסדר, ויחשוב שהאבא 'אוחז' ממנו. ואם זה ימשיך גם באמצע הזמן, אזי אם הוא לומד בישיבה שיש בה משגיח בר דעת, שיכול ומבין כיצד לטפל בו, אזי שיעשה בחכמה כפי שהוא מבין, אבל לא לזרוק אותו מהישיבה.

שאלה: איך ניתן לשמור במצב כזה על האחים שבבית?

מרון שליט"א: במה דברים אמורים, כשהוא מחביא את זה ואף אחד לא יודע, אבל אם יש ילדים אחרים בבית שיודעים מזה, צריך לקרוא לו בשקט ולדבר איתו על כך, ואם זה לא עוזר או צריך להזהיר את הילדים האחרים.

מרון שליט"א: אתרוג מהודר יכול אדם לקחת מחבר שלו ולצאת את המצוה, אבל בענין זה רק הוא יכול לעשות, ולבנות בן אדם לעולם ועד, ולדורי דורות. אין ספק שזה קודם!

שאלה: אדם שיש לו סכום כסף מסוים, ויכול לקחת בו חונך עבור בנו או לצאת עמו לטיול, (כשהמצב הבטחוני מאפשר זאת, כמובן), מה עדיף?

מרון שליט"א: אם הטיול יביא לקשר יותר חזק ביניהם, ועל ידי זה האב יוכל לחנך את בנו ולהשפיע עליו יותר, זה שווה המון. האהבה למשפחה והרצון להיות חלק ממנה זה הדבר החשוב ביותר! היו בחורים שהיו להם בעיות באמונה רח"ל, או שהיו להם קשיים גדולים אחרים, ומה שמנע מהם לצאת החוצה היה רק זה שהם רצו להיות חלק מהמשפחה ולא לצאת ממנה! וכך במשך הזמן הבעיות נפתרו והם גדלו אברכים יראי שמים. באופן טבעי אם הבן אוהב את הוריו ואת משפחתו הוא ינסה לחקות אותם, ואם אביו לומד אז גם הוא ילמד. הקשר עם המשפחה זה הדבר הכי חזק בחינוך! אך כל זה הוא רק באופן שהאבא בן אדם טוב, בן תורה באמת, אדם עקבי, ולא עושה דברים שאינם ראויים, והבן אוהב ממנו ואוהב אותו.

שאלה: האם הוצאות ממוניות שאדם מוציא כדי לצאת עם משפחתו ולחזק את הקשר בין ההורים לילדים, זה נכלל ב'הוצאות תלמוד תורה' החוזרות?

מרון שליט"א: בוודאי! מה השאלה? למה לא? הרי הוא לא עושה את זה כדי ליהנות, אלא בשביל חינוך הילדים.

שאלה: מה האחריות של ההורים כלפי בניהם, כשהם מזולזלים חלילה בענינים רוחניים, כגון לגבי זמן ק"ש ותפילה, או לגבי לימוד בבין הזמנים.

מרון שליט"א: לגבי זמן קריאת שמע ותפילה, צריך לשבת על זה עם הבן בתחילת בין הזמנים, ולומר לו כך 'אני מבין שאתה רוצה לישון, אז בוא נעשה כללים בענין'. אני חושב שרוב הבחורים יסכימו לעשות כללים. וכמובן שצריך שהאבא לא יחמיר, אלא יקל כמה שאפשר. ואפילו אם הבחור אומר לאביו 'תעיר אותי לזמן ק"ש ואני אגיד רק את הפרק הראשון', גם אז מוטל על האב להסכים לכך. אמנם זה תלוי בבן, ואם האב יודע שהבן לא יגיב בצורה לא טובה, אז יתכן שאפשר לתבוע ממנו, אבל בדרך כלל בן שמזלזל בעניינים רוחניים לא יגיב בצורה טובה, ואז ממילא מותר להקל.

לגבי לימוד בבין הזמנים, יש בחורים שהם מאוד מתמידים, וצריכים ממש מנוחה בבין הזמנים. ובאופן כללי, בחור שנהנה מהלימוד בדרך כלל ילמד גם בבין הזמנים, אבל בחור שאין לו כל כך הנאה, אלא לומד

שאלה: בחור מצויין שלומד היטב בישיבה גדולה, ואביו רואה אצלו איזו הנהגה לא נכונה, האם הוא צריך להעיר לו על כך, ולדרוש ממנו לחדול מזה, או שעדיף לא להעיר, כדי לא לפגוע בקשר הטוב שיש ביניהם.

מרון שליט"א: זו שאלה קשה, הדבר תלוי מאוד במצב של המשפחה. יש בתים שהאבא והילדים הם ידידים, יש ביניהם קשר טוב, ויש שמחה בבית, ומאידך, יש בתים שכל הזמן יש בהם ויכוחים, והמצב לא טוב ביניהם, או שחלילה יש צרות בבית, ומחמת כן הבית בלי שמחה.

בפועל, כשהיחסים בין האב לבנו רגישים, בודאי שאסור להעיר לבחור בשעת מעשה. אפשר לקרוא לו בזמן נוח, לשבת איתו, ולומר לו שמעתי אותך אומר או עושה כך וכך, הייתי רוצה לשמוע מדוע אתה נוהג כך. הרי אתה יודע שזה לא משהו שאנחנו אוהבים. בצורה כזו אתה מכבד אותו. הדבר הכי חשוב זה לכבד, לא לזלזל! כשהאב רוצה לשמוע את בנו הוא מכבד אותו, ואז מתפתחת שיחה ביניהם. ובתוך השיחה הבן יכול לומר את דעתו, והאב רוצה לשמוע אותו, ואז ממילא גם האבא יכול לומר את דעתו, ויש סיכוי שהבן ירצה לשמוע ולקבל ממנו.

שאלה: מה לגבי בחור בישיבה קטנה, או ילד בחיידר בכיתה ז' או ח'? האם גם ההנהגה צריכה להיות כפי התשובה הנ"ל?

מרון שליט"א: אם הוא ילד זה כלל אחר, יש דרך חינוך לילד, אבל מגיל בר מצוה בערך הוא כמו בן שמונה עשרה, ומאז צריך להתנהג איתו בדרך הנ"ל.

שאלה: איך עוברים את ימי בין הזמנים בצורה מסודרת, שכולם יהיו מרוצים, בלי מתיחות בין ההורים לילדיהם.

מרון שליט"א: זה תלוי במצב הבית באופן כללי. משפחה שבמהלך כל השנה יש מתיחותיות בין האבא והבן, אזי בבין הזמנים המצב לא טוב במיוחד. ולכן צריך לעבוד כל השנה כדי ליצור רוח טובה, חברות וידידות. ואהבה ביניהם, ואז הבן אוהב לבוא הביתה. זה דבר חשוב מאד! ואם חלילה יש בעיות בקשר ביניהם, אזי צריך לנסות לתקן כדי שבבין הזמנים הבא יהיה טוב, אבל כל זמן שאין קשר טוב לא כדאי לנסות ליצור קשר בצורה מלאכותית.

שאלה: משפחה שההורים והילדים אוהבים לצאת ביחד, וזה חשוב לילדים, אבל מאידך לצאת לטיול או נופש זה כרוך בהוצאה ממונית גדולה, האם עדיף להשקיע בזה על חשבון דברים אחרים?, לדוגמא: אתרוג יותר מהודר.

שורש החורבן - רגש פסול של 'מחיתות'
 << המשיך מעמוד קודם

שלי יכולה להיות במדרגה אחרת, וכן להיות במדרגה אחרת של חסד, צדקה ומידות. להביט גבוה! לא להביט על עצמו בקטנות! זה היה חטא החורבן! והתיקון לזה הוא להבין שאנו יכולים להשיג יותר, ולשאוף לגדלות, לשאוף להיות קרוב אל הרבש"ע, ועל ידי זה נזכה בס"ד לגאולה השלימה בב"א.

וחסר לנו בשאיפות לזכות לדברים אלו, לפיכך אף שאנו נוהגים את כל מנהגי תשעת הימים, מכל מקום אין אנו מצטערים כראוי על החורבן, שכן אין לנו שייכות לזה, ושורש החורבן - שהוא רגש הנחיתות הפסול - ממשיך אצל עם ישראל גם היום, ובזה החורבן ממשיך. כל אחד צריך תמיד לחשוב: 'אני יכול להיות יותר', 'הלימוד שלי יכול להיות במדרגה אחרת', 'התפילה

זה אחד הדברים שאנו צריכים ללמוד מן החורבן, וכפי שהיה מו"ר הגר"א קוטלר אומר תמיד, שכדי להרגיש את הצער והאבלות על החורבן צריך להתבונן למה נזכה כשיבנה בית המקדש, שתהיה אז נבואה, ורוח הקודש, והאמונה תהיה ברורה, והתורה וכל הלכותיה יהיו ברורים, הכל יהיה במדרגה אחרת של רוחניות, מדרגה אחרת של קירבה להקדוש ברוך הוא. ומאחר

ב' דרכים כיצד להילחם עם היצר בבין הזמנים

וככל שאדם מתבונן ומתחזק בהכרה זו היא נותנת לו יותר כח.

כשאדם מכיר את הכוחות העצומים הטמונים בו הוא כבר שייך למדרגה של 'בנים', ושל 'עם קדוש', וממילא הוא כבר יימנע מכל מעשה והתנהגות שאינם מתאימים לו לפי גודל חשיבותו. ומוסיף ר' אהרן, שכל שכן מי שעוסק בתורה, וק"ו בן בנו של ק"ו מי שהוא בן תורה, שעוסק בתורה תמיד, שודאי הוא חייב להכיר את דרגתו הנשגבה, וכך ממילא הוא יבין עד כמה כל הדברים שאינם ראויים הם רחוקים ממנו. אנחנו, בני התורה, היילד שעשועים של הקב"ה, כמה אנחנו צריכים להיות נאים, ולשמור את עצמנו ממעשים מגונים. אנחנו צריכים להתבונן ולהכיר בערך עצמנו!

אם רק היינו משקיעים קצת מחשבה כמה רם ערכנו, הדברים כבר היו נראים אחרת. שהרי אנחנו לומדים תורה, ומי שלומד תורה מקיים את התכלית שלשמה קיבלנו חיים, וכמו שכתב המסילת ישרים (פ"א) 'שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה', וליהנות מזיו שכינתו, שזהו התענוג האמתי, והעידון הגדול מכל העידונים שיכולים להימצא'. התכלית שלנו היא להגיע לדביקות בקב"ה, והדרך שמביאה לזה היא על ידי לימוד התורה, שהוא מביא לדרגה הגבוהה ביותר של קרבת אלוקים, יותר מכל המצות, וכפי שכתב הרמח"ל בספרו דרך ה' (ח"ד פ"ב).

אנחנו, בני התורה, פועלים בדבר הגדול ביותר שקיים בכל הבריאה, בדבר שמביא לידי התכלית של החיים, וכי יש דבר גדול מזה? וביותר, שאנו בני התורה מקיימים את העולם ממש כפשוטו, כמו שכתב ר' חיים וולאז'ינר בספרו נפש החיים (ש"ד פ"א), 'והאמת בלתי שום ספק כלל, שאם היה העולם כולו מקצה עד קצהו פנוי ח"ו אף רגע אחת ממש מהעסק והתבוננות שלנו בתורה, כרגע היו נחרבים כל העולמות עליונים ותחתונים, והיו לאפס ותהו חס ושלום'. נמצא שאנחנו, בני התורה, מקיימים את הבריאה, הכל תלוי בנו!

כשמגיעים להבנה זו, עד כמה רמה ונשגבה היא דרגתם של בני התורה, זה מקטין את הניסיון בסוג הדברים שלא כתוב בפירוש שהם אסורים, אותם הדברים שגם אם הם מותרים פשוט הדבר שאינם ראויים לבן תורה, מי שבאמת מרגיש רוממות כבר לא יוריד את עצמו לרמה שאינה שייכת אליו. וכך בסייעתא דשמיא הוא ייצא מבין הזמנים מחוזק ברוחו, שלם בגוף ובנפש, וכך יזכה להיכנס לעבודת האלול עם הכנה נכונה, ולהגיע למדרגות הגבוהות ביותר, ובעזרת השם לזכות ביום הדין, שע"י זה יגדל כבוד שמו, ויהיה קידוש שם שמים.

וכל כיוצא באלו. בדברים אלו ברור בתכלית הבהירות מה גדר האיסור שלהם, ועל סוג דברים כאלו אסור לתת מקום לעצת היצר להיכנס כלל וכלל.

ובאופן כללי, כשיש לאדם ניסיונות בדברים שהם מפורשים בהלכה, הוא צריך פשוט לראות מה כתוב בהלכה ולהכניס זאת היטב לראשו, ללמוד קצת מוסר, עד שמגיע להחלטה הברורה, זה אסור! וזה בלתי אפשרי שאני יעשה את זה! ואז כבר אין מקום ליצר להיכנס. הדרך הזו קלה יותר באופן יחסי, שכן ישנם דברים מפורשים שרק צריך להכניס אותם למודעות.

אבל יש דברים מסוככים יותר, שלא כתוב במפורש מה הדין שלהם. כל מיני הנהגות שלא כתוב בשום מקום במפורש אם זה מותר או אסור, אלא סוג של דברים שפשוט אינם מתאימים לבן תורה. ועליהם יש סוג אחר לגמרי של יצר הרע, 'מי אמר שזה אסור?' 'איפה זה כתוב?' 'למה להמציא איסורים?' 'תוכיח לי', וכו'. ובניסיונות הללו תועיל רק הדרך השניה, זו שחידש ר' אייזיק, שכן אם בחור מבין את החשיבות שלו שהוא זכה להיות בן תורה, ועד כמה הוא גדול ומרומם, אז ממילא הוא מבין שפשוט 'לא שייך' שהוא יעשה כאלה דברים, הוא ירגיש שהוא ממש מתלכלך אם יחליט לעשות את זה. זו צורת המלחמה בדברים מהסוג הזה, כי הם בעצם 'שייכים', אין איסור או גדר מפורש בדברים הללו, אבל גם אם זה 'שייך', לבן תורה זה פשוט לא מתאים!

גם מו"ר הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל מדבר על החלק הזה (משנת רבי אהרן ח"א עמ' קנא), על החשיבות הגדולה של בן תורה. התורה קראה לישראל בנים, 'בנים אתם לה' אלוקיכם, זו לא מליצה בעלמא, אלא זה בחינת בנים ממש, באותה שייכות ויחס, באותה איכות של בנים. וכן מצינו לשונות רבים מעין אלו בתורה ובדברי חז"ל, 'עם קדוש אתה', 'עם סגולה', 'חביב אדם שנברא בצלם', 'חביבין ישראל שנקראו בנים למקום', ועוד כיוצא בזה. הכלל הוא, שאדם צריך להכיר עד כמה הוא גדול ומרומם, מעצם הדבר שנברא בצלם אלוקים, וקל וחומר שהוא שייך לעם הקדוש שנקראים בנים.

אבל למעשה, אומר ר' אהרן, רוב האנשים אינם מכירים בחשיבותם, ואינם נותנים ליבם לזה. והסיבה לכך היא, מפני שאדם מתרגל להסתכל על עצמו מקטנותו, והרי 'עיר פרא אדם יולד', ויצר לב האדם רע מנעוריו, ונמצא שאז הוא עומד במדרגה נמוכה מאד, וגם כאשר הוא כבר גדל, הוא עדיין נשאר עם אותה ההסתכלות, והיינו שהוא נשאר קטן בעיניו. אך האמת היא שכל אחד חייב להכיר את חשיבותו,

ידועים דברי האבן עזרא (שמות כ יד), על ציווי התורה 'לא תחמוד', וזה לשונו: אנשים רבים יתמהו על זאת המצוה, איך יהיה אדם שלא יחמוד דבר יפה בליבו, כל מה שהוא נחמד למראה עיניו. ועתה אתן לך משל. דע, כי איש כפרי שיש לו דעת נכונה, והוא ראה בת מלך שהיא יפה, לא יחמוד אותה בליבו, כי יידע כי זה לא יתכן.

כאן אומר האבן עזרא כלל גדול ויסודי, דבר שאדם מרגיש שהוא בלתי אפשרי מבחינתו הוא לא יחמוד אותו! כשאדם מרגיש כאילו יש קיר שמפריד בינו לבין אותו הדבר, והוא מבין שאין שום דרך בעולם שהוא יוכל להגיע אליו, הוא לעולם לא יחמוד אותו, זה כל כך מופקע מבחינתו, שהוא מבין שזה לא שייך אליו.

מבואר מדבריו, שדבר שאדם כן חומד, בהכרח שהוא חושב שזה שייך אליו באיזה אופן, ואפילו אם יודע שיקשה עליו להשיג אותו, מכל מקום זה אפשרי מבחינתו שיום אחד הוא יקבלו, ולכן הוא מרגיש חמדה לאותו דבר.

אמנם הגאון ר' אייזיק שר זצ"ל היה אומר על דברי האבן עזרא, שהמשל ראוי להיות הפוך, שכשם שבן מלך אינו חומד אשה כפרית, כך אין לאדם לחמוד דבר השייך לחבירו. וכוננתו בזה לחדש דרך נוספת של התמודדות במלחמת היצר, שכן האבן עזרא הגדיר דרך אחת, שכדי לא לחמוד צריך האדם להכניס לראשו שזה אסור, ואסור פירושו 'אי אפשר', וכשהוא מפנים זאת כבר אין לו חמדה לאותו הדבר. ולכן התורה מצוה 'לא תחמוד', כי אם תפנים שזה אסור כבר לא תהיה לך חמדה. זו הדרך הראשונה. ור' אייזיק הוסיף דרך אחרת, שאפילו אם זה בגדר 'אפשר', שהרי בן מלך יכול לבחור לעצמו איזו אישה שהוא רוצה, ואפילו כפרית, אין אצלו את הבעיה של 'אי אפשר', אבל צריכה להיות לו בעיה אחרת, שכן לא מתאים לבן מלך לקחת אישה כפרית, זה לא שייך אליו!

זו דרך אחרת לגמרי, לא ש'אי אפשר', זה 'אפשר', אבל זה פשוט לא מתאים לאדם לחמוד דבר שיש לחבירו, אפילו אם אני יכול להשיג את זה, לא מתאים לי לרצות כזה דבר, אני יותר חשוב מכל זה. זו הדרך שר' אייזיק אחז שהיא הנכונה ללחום את מלחמת היצר.

כשבאים לבין הזמנים יש חששות שהיצר ייכנס ויקלקל בכל מיני דרכים, ובחור ישיבה צריך לדעת להשתמש כנגדו עם שתי הדרכים הנ"ל: הדרך האחת שייכת לגבי דברים שברור לחלוטין שהם אסורים, שכן אדם חייב בהם מעיקר הדין, כמו זמן תפילה, זמן ק"ש, תפילה בציבור, שלא להתבטל מן התורה לגמרי,

איסור בל תוסיף במעשה בלא כוונה למצוה

ולפי מה שנתבאר אינו הוכחה כיון שלמ"ד 'מצוות' אינן צריכות כוונה, אף אם נאמר לשיטתו שכאשר מכוין בהדיא שלא לצאת אינו יוצא, מכל מקום אין בזה חיסרון בעצם מעשה המצוה, שהרי לשיטתו אין מעשה המצוה תלוי בכוונה כלל, וממילא זה נחשב שעשה מעשה מצוה שלם. אלא שכאשר אינו רוצה לצאת ידי חובה יש כאן 'עיון' בקיום המצוה, וכמו שכתבו התוספות בסוכה (לס. ד"ה עובר) ש'בעל כרחו לא נפיק'. ומאחר שמצד המעשה יש כאן מעשה מצוה שלם, ממילא הוא עובר ב'בל תוסיף' אפילו אם מכוין שלא לצאת, ולפיכך לדעת הסובר 'מצות' אינן צריכות כוונה, אי אפשר ללבוש שני תפילין כאחד ולכוין שלא לצאת, שכן עדיין הוא עובר ב'בל תוסיף'.

יישוב שיטת הבית יוסף

ובדעת הבית יוסף נראה לומר [ויש מקור לזה בשיטת הר"ן], שמבאר באופן אחר, וסובר שענין הכוונה שצריך שיהיה על המעשה שם 'מעשה מצוה', אלא שמאן דאמר 'מצוות צריכות כוונה' סובר שצריך לכוין בהדיא כדי להחיל שם 'מעשה מצוה', ואילו מאן דאמר 'מצוות אינן צריכות כוונה' סובר שממילא חל שם 'מעשה מצוה', ואין צריך כוונה מיוחדת לכך.

ולפי זה יש לבאר שגם למאן דאמר 'מצוות צריכות כוונה' עובר ב'בל תוסיף', אפילו אם אינו מכוין לשם מצוה במצוה שהוסיף, שכן מסתבר לומר שגם אדם שמכוין להדיא לשם מעשה מצוה, מכל מקום אם אינו 'מעשה מצוה' נמצא שמוכרחים לומר שבאיסור 'בל תוסיף' התחדש שעובר בעצם עשיית המעשה, אף על פי שלא חל על זה שם 'מעשה מצוה', ולכן עובר ב'בל תוסיף' גם כשאינו מכוין לצאת ידי חובתו.

שלא בזמנו לכו"ע צריך מחשבה

אלא שיש להעיר בזה, שהרי באופן שעושה המצוה 'שלא בזמנה' מודה הבית יוסף שאינו עובר ב'בל תוסיף' עד שיכוין לשם מצוה, ונמצא שגם בדבר שאינו מצווה מועילה מחשבתו כדי להחשיב את מעשהו כ'מעשה מצוה'. אלא שיש לומר בזה, שמכוין שעושה המצוה שלא בזמנה אין לזה שום שייכות למצוה, ולפיכך אינו מן הדין שיעבור עליה ב'בל תוסיף', ולכן צריך כוונה שיחול על המעשה שם 'מעשה שנעשה לשם מצוה', אף שלא חל באמת שם מעשה מצוה, ולולי זה לא היה עובר ב'בל תוסיף'.

ונמצא שאם אינו מכוין לצאת אינו עובר ב'בל תוסיף', וממילא יכול להניח שני זוגות ביחד.

מבואר מדברי הגמרא, שלמ"ד 'מצוות צריכות כוונה' אינו עובר ב'בל תוסיף' אם מוסיף על המצוה בלא כוונה לצאת ידי חובה, וזהו לכאורה כשיטת הטור, שאינו עובר ב'בל תוסיף' כשמוסיף עוד מין על ארבעת המינים, אא"כ מתכוין לשם מצוה. ואמנם ניתן לדחות ראייה זו, ולומר שהיא רק לפי שיטת רש"י שם, אבל הרשב"א והריטב"א שם מבארים באופן אחר, אלא שמכל מקום יש לבאר שורש המחלוקת בזה האם למ"ד מצות צריכות כוונה נצרך כוונה למצוה לאיסור בל תוסיף.

בגדר הדין כוונה במצוה

ונראה ששורש מחלוקתם מהו הכוונה שנצרך למ"ד מצות צריכות כוונה, ששיטת הטור נראה שסבר שהכוונה למ"ד מצות צריכות כוונה הוא כמו שביארו האחרונים (קובץ שיעורים ח"ב סי' לג, בשם הגר"ח מברסק, חזו"א א"ח סי' כט סי"ק יא) שלמאן דאמר 'מצוות צריכות כוונה' נתחדש שהכוונה היא חלק ממעשה המצוה, דהיינו שבכל מצוה מלבד עצם המעשה צריך גם שיכוין למצוה, והכוונה היא חלק מחלקי המצוה, ולפי זה נראה שאינו עובר ב'בל תוסיף' אם אינו מכוין למצוה, כיון שכאשר הוא עושה מעשה בלא כוונה אין כאן מעשה שלם, אלא הרי זה כאילו עשה רק חצי מעשה.

האם כוונה שלא לצאת מועילה לענין 'בל תוסיף'

ובזה תירצו שיטת התוספות בסוכה (לס. ד"ה עובר), הסוברים שגם מאן דאמר 'מצוות אינן צריכות כוונה' מודה שאם מכוין להדיא שלא לצאת אינו יוצא. והטור אבן (ר"ה כח: ד"ה מצוות) כתב להוכיח מהך סוגיא דעירובין, שלמ"ד 'מצוות אינן צריכות כוונה' אדם יוצא ידי חובת מצוה אפילו אם הוא מכוין בהדיא שלא לצאת, שלשיטת התוס' תקשה סוגיית הגמרא, מדוע לדעת תנא קמא אינו רשאי להניח יותר מזוג אחד בכל פעם, מאחר וסובר 'מצוות אינן צריכות כוונה', ואם יניח שנים ביחד יעבור ב'בל תוסיף', הרי מכל מקום יכול הוא לכוין להדיא שלא לצאת ידי חובה במצוה זו, ושוב לא יעבור ב'בל תוסיף'. ובהכרח יש להוכיח מכך שגם אדם שמכוין להדיא שלא לצאת יוצא ידי חובתו, וממילא כשמוסיף עובר ב'בל תוסיף'.

לא תספו עליהם אֲשֶׁר אֲנִי מַצְוֶה אֲתֶם וְלֹא תַגְרִעוּ מִמֶּנּוּ לְשֹׁמֵר אֶת-מִצְוֹתַי אֲלֵהֶם אֲשֶׁר אֲנִי מַצְוֶה אֲתֶם (דברים ב, ד).

מחלוקת הטור והבית יוסף במוסיף על המצוה בלא כוונה לשם מצוה

כתב הטור בהלכות לולב (א"ח ס"ס תרנא) 'חסר לו אחד מן המינים לא יקח מין אחר במקומו, ולא יפחות מהן ולא יוסיף עליהן מין אחר, אפילו אם לא יאגדנו עמהם, אם יאחזנו בידו עמהם לשם מצות לולב איכא בל תוסיף'. ותמה עליו בבית יוסף, מדוע כתב שאינו עובר ב'בל תוסיף' אא"כ הוא נוטל עוד מין עמהם בכוונה לצאת ידי חובת המצוה, הרי מסקנת הגמרא בר"ה (כח:) היא, ש'בזמנו' עוברים על 'בל תוסיף' אפילו בלא כוונה. ומשום קושיא זו סתם בשו"ע (שם סי"ד) שלא כדברי הטור, וכתב 'לא יוסיף מין אחר על ארבעת המינים, משום בל תוסיף', דהיינו שאפילו אם אינו מתכוין לצאת ידי חובתו באותו המין גם כן עובר ב'בל תוסיף'.

ובמגן אברהם (סי"ק כז) כתב ביישוב שיטת הטור, שהוא סובר כדעת רבינו ירוחם, שמפרש שדברי הגמרא בר"ה שם [שבזמנו עובר אפילו בלא כוונה] נאמרו רק לשיטת הסובר 'מצוות אינן צריכות כוונה', אבל למאן דאמר 'מצוות צריכות כוונה' אינו עובר ב'בל תוסיף' עד שיכוין לצאת. ונמצא שלדין שאנו נוקטים להלכה (שו"ע א"ח סי' ס סי"ד) 'מצוות צריכות כוונה', אינו עובר ב'בל תוסיף' אא"כ נתכוין לצאת בזה ידי חובה.

וכתב המגן אברהם, שכדברי רבינו ירוחם מוכח בתחילת פרק עשירי דעירובין. וכוונתו, למה ששינוי שם (צח.) שהמוצא תפילין בשבת ברשות הרבים מכניסם לעיר דרך מלבוש. ונחלקו התנאים במשנה בדין זה, לדעת רבן גמליאל יכול אדם להניח שני זוגות תפילין יחד ולהכניסם כך, ולתנא קמא אינו רשאי להניח בכל פעם אלא זוג אחד. ומפרשת הגמרא שם (ע"ב) באחת האוקימתות, שהכל מודים שישבת זמן תפילין הוא, ונחלקו אם 'מצוות צריכות כוונה', תנא קמא סובר שצריכות כוונה, ורבן גמליאל סובר שאינן צריכות כוונה. ופירש רש"י שם, שתנא קמא סובר שמצוות אינן צריכות כוונה, ונמצא שגם אם אינו מכוין לצאת ידי חובת מצוות תפילין בהנחה זו עובר ב'בל תוסיף', ולכן אין לו אפשרות להניח שני זוגות יחדיו, אבל רבן גמליאל סובר 'מצוות צריכות כוונה',

משנת הישיבה

שלשה שאכלו על שולחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה

'מילי דאבות' הם 'מילי דחסידות', ולא דברים שחייבים מעיקר הדין, וכמו ששינוי 'האי מאן דבעי למהוי חסידא, לקיים מילי דאבות'. והוסיף, שלשון רש"י הוא 'ורגילין בני אדם לפטור עצמן בברכת המזון'.

ונראה בזה, שכל מה שמועיל להחשיב את ברכת המזון כ'דברי תורה', היינו דוקא כשמכוין לצאת בזה ידי חובת אמירת דבר תורה על השולחן, וזה מדויק מלשון רש"י. שכתב 'ורגילין לפטור עצמן', ולא כתב שיוצאים בזה ידי חובה, אלא שבוה אדם יכול לפטור את עצמו, אם מכוין לזה. ובוה מיושבת קושיית התוספות יו"ט, שהקשה ש'מילי דאבות' הם 'מילי דחסידות', ואילו ברכת המזון היא מעיקר הדין, שכן מה שמכוין לצאת ידי חובת אמירת דבר תורה על השולחן אינה מעיקר הדין, אלא מידת חסידות.

אמנם עדיין צריך ביאור בזה, שהרי אם אפשר לצאת ידי חובה בברכת המזון, מה הנפקא מינה אם מכוין לכך או לא, הרי סוף סוף אינו מדבר יותר דברי תורה על ידי כוונתו זו. אכן לפי דברי רבינו יונה שהובאו לעיל הדברים מבוארים היטב, שכן החיסרון בכך שאינו אומר דברי תורה על השולחן הוא שמשנתקע בעניינים גשמיים בלי עסק רוחני, אבל כאשר הוא זוכר שצריך לומר דבר תורה, ומכוין לפטור את עצמו בברכת המזון, בזה הוא מונע את עצמו מלשקוע בתאוות, וזוכר שמטרת האכילה היא לחזק את גופו לעבודת השם.

כתוב במשנה באבות (פ"ג מ"ג): רבי שמעון אומר, שלשה שאכלו על שולחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה, כאילו אכלו מזבחי מתים, שנאמר (ישעיה כח ח) 'כי כל שולחנות מלאו קיא צואה, בלי מקום'.

וכתב רבינו יונה בפירושו שם, ששיבת שלשה אנשים נקראת 'חבורה', לפי שהם מזמנין בברכת המזון, וכאשר הם מתחברים יחד ואין דברי תורה ביניהם, הרי זה 'פריקת עול התורה', שכן הם אוכלים ושותים ונהנים, ואילו זכירת התורה אינה עולה על ליבם, 'אוי להם אוי להנאתם'.

ונראה לבאר, שכאשר אדם מתעסק בהנאה גשמית מבלי עסק רוחני, זה גורם לאדם לשקוע בתאוות גשמיות, ומוריד אותו מאוד, רח"ל, ועל כן כתב רבינו יונה שזה נחשב 'פריקת עול התורה', ולכן חשוב שגם בזמן האכילה האדם יעסוק ברוחניות, שבוה הוא מהדיר לעצמו שמטרת אכילת המזון היא רוחנית, לחזק את גופו לעבודת השם.

ונהגה כתב הברטנורא שם, שבברכת המזון שמברכים על השלחן יוצאים ידי חובתם, ונחשב להם כאילו אמרו עליו דברי תורה. והתוספות יו"ט שם הביא את דבריו, וכתב על כך שמכל מקום לא נתיישבה דעתו בפסק הזה, שייצאו ידי חובה בברכת המזון, שהרי רבי שמעון במשנה ודאי לא נתכוין לכך, שכן לא מסתבר שהוא עוסק באנשים רשעים שאינם מברכים ברכת המזון, שהיא מצות עשה מן התורה, וכל

ימי בין הזמנים

במשנתם והנהגתם של מרן ורבנן גדולי ישראל - תשפ"ד

אז הוא אמר לאבא שלו נו ב"ה הבטן כבר לא כואבת שמע את זה האבא והתחיל לבכות אמר לו הבן אני לא מבין כשכאבה לי הבטן אתה רקדת ועכשיו שכבר טוב אתה בוכה אמר לו אביו תראה אנחנו מהיער הזה צריכים לצאת ולחפש בכל האמצעים את הדרכים לצאת אם יהיה לך טוב כאן אני מפחד שתשאר פה אתה התרגלת זה לא טוב שמתרגלים אם מתרגלים למצב אז לא מחפשים את הדרך לצאת כ"ז שכואבת הבטן כל זמן שמקיאים עוד מחפשים אבל התרגלנו, התרגלנו מוכרחים לחפש את הדרך לצאת.

וכן שנמצאים בבין הזמנים מתרגלים לכל מיני ענינים גשמים, אבל צריך ליזכור שזה מאכל בהמה, ולא להתרגל לזה.

שלא יהיה התחלה חדשה

שמעתי ממרן המשגיח הגה"צ ר' מאיר חדש זצ"ל שמי שמפסיק לימודיו בבין הזמנים כליל א"כ בכל תחילת זמן זו התחלה חדשה ונאמר בו את הכלל של 'כל ההתחלות קשות'!!! וחבל שבחור / אברך גורם לעצמו לעמול כל זמן מחדש.

וע"י שממשיך לימודיו בבין הזמנים זה מוגדר כהמשך!

ואמר המשגיח זצ"ל שסגי בארבע שעות ביום כדי שיחשב כהמשך. (מחזה אברהם להרה"ג ר' אברהם קופרמן שליט"א)

אין הסחת דעת בבין הזמנים והמשך הזמן במנוחה

על הנאמר "ורא מנוחה כי טוב וגו' ויט שכמו לסבל" (בראשית מ"ט ט"ו), כבר דנו המפרשים בביאור הפסוק, אם ראה כי המנוחה טובה, א"כ מדוע נטה שכמו לסבול, דלכאורה הדברים סותרים מינה וביה.

שמעתי לבאר ע"פ מש"כ הרמב"ם סוף הלכות אסורי מזבח (פ"ז ה"א) וז"ל, ומאחר שכולן כשרין למנחות למה נמנו, כדי לידע יפה שאין למעלה ממנו והשווה והפחות, שהרוצה לזכות עצמו יכוף יצרו הרע וירחיב ידו ויביא קרבנו מן היפה והמשובח ביותר שבאותו המין שיביא ממנו וכו', והוא הדין לכל דבר שהוא לשם הקל הטוב שיהיה מן הנאה והטוב, אם בנה בית תפלה יהיה נאה מבית ישיבתו, האכיל רעב יאכיל מן הטוב והמתוק שבשולחנו, כסה ערום יכסה מן היפה שבכסותו, הקדיש דבר יקדיש מן היפה שבנכסיו, וכן הוא אומר "כל חלב לה", עכ"ל.

וביארנו, כי לאחר שראה כי מנוחה היא דבר הטוב, לכן נתן והקריב את מנוחתו לה', כי המנוחה היתה זו עבורו הדבר המובחר ולכן נתנו לה' ונהיה למס עובד, ושמעתי שכשאמר האדמו"ר מאשגל זאת למרן החזו"א זצ"ל, נהנה מרן עד מאוד ואף שבח זאת.

ובדרך המוסר אמרו, כי טבעו של החמור שישן עם משאו ומוכן להמשך עבודתו, כך צריך להיות הנהגתו של בן תורה, גם שישן ונח נמצא עם העול להמשיך את עבודתו הרוחנית. החתם סופר ביאר, כי בכל הדברים על מנוחה משלמים המונה מתקתק ועובד ולבסוף יש חשבון לשלם, מלבד עול מנוחה של תורה. וזה הביאור בפסוק "ורא מנוחה כי טוב ויט שכמו לסבול", אחרי שהמנוחה היא היכי תימצא לתורה, לכן נטה שכמו לסבול.

כך אמרו נמשלו ישראל ליונה, ומבואר שהיונה יכולה לעוף בלא לנוח באמצע, כי נחה על אחת מכנפיה בזמן שעפה בכנף אחר, כך כתבו התוס' בשבת (מ"ט ע"א) בד"ה כנפיה מגינות עליה וז"ל, אומר ר"י דאמרין במדרש (רבה פרשת לך לך פרשה ל"ט) כל העופות כשהן יגיעין נינוחין ע"ג סלע, והיונה בשעה שהיא יגיעה פורחת באחת ונינוחת באחת, עכ"ל. כך מנוחת הצדיקים כמנוחת היונה.

החיי אדם בהקדמה לספרו חכמת אדם כתב, כי מה שהוא יכול לפסוק הלכות למרות שהוא עוסק במסחר ונסע הרבה פעמים ליריד בליפציג אעפ"כ כל אותו הזמן לא הסיח דעתו מן התורה. ומצינו כה"ג בגמ' יבמות (ל"ד ע"ב), שאשה ששהתה עשר שנים בלי בעל שוב אינה יולדת, ואמרו שם שכל זה בזמן שלא היה

מעשה רב ממרן ראש הישיבה רבינו הגדול רבי דוד פוברסקי זצ"ל פוניבז', 'בין הזמנים' כמו יבשת לאחר שוך גאות הים, ספרים פזורים, סטנדרים מוטים בתנועת עזיבה, רק בחור אחד יושב ולומד, והנה הדלת נעה, מרן ראש הישיבה רבי דוד בפתח, המסלול קבוע אל מקומו, כמו מסלול חייו, והנה, עיניו הקדושות צדות את הבחור, וכי למה רחימאי לא תיסע לבית הורייך כשאר הבחורים? גר אני בפרדס חנה, הסביבה חילונית, יותר טוב לי לשבת בבית ד' כאן בישיבה. שב נא ואספר לך מעשה שהיה כך היה, נער הייתי כששבתי מהישיבה בבין הזמנים לבית הורי בלובאן שמה במשך היום למדתי בבית הכנסת של העיירה, והנה השמועה רווחה לייבל טרוצקי זה המלהיב המונים בדעותיו הקומוניסטיות הכוזבות נמצא בשטעטל, כולם עזבו, הלכו, נהרו, עזבו אליו. נשארתי אני והחברותא שלי, חבר שלישי השגיח בנו והחל לשכנע אותנו להצטרף בטענה שעל ידי שנלך נוכל למנוע את חברינו לצאת לתרבות רעה, חברי הטוב השתכנע, ונותרתי אני לבדי, ומה עלה בסופם של אלה שהלכו? אף לא אחד מהם חזר לבית המדרש. אשריך בני שגם אתה כאן ולא בסביבה המקלקלת. אשריך, שאתה כאן לבד. עכשיו. נרד במטותא למשרד הישיבה ברצוני שידאגו לכל מחסורך, הן חדר האוכל מושבת בבין הזמנים..

מאותו רגע אומר לנו הגאון רבי חיים דומב שליט"א מצטלצל באזני 'האיך האב געבליבען אליין' של רבי דוד וכל ההילוך עם הפסיעות המדודות, השקיעה המתמדת במחשבות, הדמות הקבועה במקומה הכל כאילו בא מכח ה'געבליבען אליין' כמו עץ השתול על פלגי מים אשר כל רוח שבעולם לא תזיזנו ממקומו, וכי מה זה אמר למי מבני הישיבה כשהיה רואה ושוב רואה את דמותו של רבי דוד באישון ליל ברחוב כשכלתה רגל אדם, או דמותו בישיבה ממלאה את חללו של אולם בשממונו, הרי וודאי היתה בכך התעוררות תובענית עבור כולם, אבל אני ראיתי בזה עומק לפני מן עומק של 'האיך בין געבליבען אליין' באותם רגעים נדמו בעיני כותלי הישיבה על נדבכי אבניהם לקירות העץ של בית המדרש הליובאני, החלל הרי הוא ממש כאותו חלל ריקני דסדנא דחלל חד הוא, והחוץ המעבר לכתלים שם נחלת ההמון הנשמע הנכנע לטרורצקיעם למינו ולבני מינו, ורק הוא, מרן רבי דוד, רק הוא, בפנינתו 'געבליבען אליין' ('מוסף שבת קדש' יתד נאמן פרשת אחרי מות קדושים תשנ"ט).

מרן ראש הישיבה הגראי"ל שטינמן זצ"ל

הגאון הגדול רבי יחיאל קלרמן שליט"א ראש ישיבת ארחות תורה סיפר בהספדו בהיכל הישיבה אחר העלות הענן בהסתלקותו של מרן זצ"ל כי בבחרותו למד אצל מרן זצ"ל בישיבת פוניבז' לצעירים, אביו הגאון הגדול רבי אורי קלרמן זצ"ל ראש ישיבת כפר חסידים פנה אליו לפני בין הזמנים ושלח עימו הצעה למרן זצ"ל לבוא אליהם לכפר חסידים למנוחה והם משפחת קלרמן ידאגו לו לכל צרכיו, פנית למרן זצ"ל עם הצעת אבי והוא חייך אלי ואמר: אילו אני הייתי נוסע לכפר חסידים והיצר הרע היה נשאר כאן בבני ברק, נחא, אך ברור לי שברגע שאני יגיע לכפר חסידים יגיע אף היצר הרע לשם, אם כן, יצר הרע מה לי הכא ומה לי התם'.

לא להתרגל למאכל בהמה

שמעתי ממרן הגר"א ישראלי שליט"א, מספרים שיהודי נאבד ביער עם הבן שלו הוא לא ידע איך יוצאים מהיער הזה ועובר יום ויומיים והם לא מוצאים את הדרך והבן שלו רעב אז אין ברירה הבן שלו כבר אומר לו אבא אני לא יכול לעמוד יותר ברעב היה שם איזה מאכל בהמה עשבים אמר לו אביו אל תאכל את זה זה מאכל בהמה אמר לו הבן אבל אין ברירה אני לא מחזיק יותר והוא אכל עברה שעה והבטן התחילה לכאוב לו שמע את זה האבא והתחיל לרקוד עבר חצי יום ושוב הוא אכל ושוב היו לו כאבים ושוב האבא שמח אחרי יומיים הוא אוכל והבטן כבר לא כואבת

דעתה להינשא, אבל אם היה דעתה להינשא אפילו שעברו יותר מעשר שנים עדיין נשאר בה הכוח לדלת, כי אין כאן הפסקה ולא שהייה מאחר שעדיין דעתה להינשא, וזהו שהעיד על עצמו החי אדם.

ומענין לענין באותו הענין יש להביא כאן את מש"כ החינוך (תפ"ח), ארבעה דברים שהגוף מוכרח וצריך להם, מזון, שתיה, מנוחה ושמחה, עכ"ל. הרי שהמנוחה היא צורך הגוף כמו אכילה ושתיה, וכמו"כ גם השמחה. הדברים מדברים בעד עצמם. (דברי קדשו - בין המצרים)

לימוד בשעת נסיעה

רבינו חיים ברבי בצלאל זצ"ל (אחיו של המהר"ל) בספרו ספר החיים (ספר גאולה וישועה סוף"ח) כתב, דמה דאיתא בגמ' שבת (קט"ז ע"א), דהנאמר "ויהי בנסוע הארון" (בפרשת בהעלותך) הוא ספר בפני עצמו, רמז בזה כי הספר שלומד האדם בשעת נסיעה והטלטול, אינו דומה אל מה שלומד מתוך מנוחה, כי הטלטול והנסיעה מפסיק האדם מלימודו, וזה כוונת הפסוק הנ"ל. (שם)

לבוש יהודי גרר מצוות

בחור ישיבה הגיע שהוצרך לשהות בוונצואלה, מקום שכמעט לא נראה שם יהודי ובודאי לא בצורה יהודית כובע וחליפה ציציות בחוץ וכו', אולם בחור זה הקפיד על חזותו כבן תורה לכל דבר וכך הסתובב בעיר, יום אחד פגשו סטודנט ושאלו לפשר מראהו השונה והחדג, ענה לו בחור הישיבה, כי הוא בן תורה, וכשלא הבין מאומה ישב הבחור והסביר לסטודנט זמן מרובה על מהות היהודי, מהי תורה ומהו בן תורה.

וסיים כי לכל מקצוע מכובד יש תלבושת, כמו"כ למלכים וכיוצ"ב, נשיא ארה"ב ילך בלבוש מכובד, ולבני המלך יש תלבושת מיוחדת שבה אני הולך ומתלבש כבנו של מלך מלכי המלכים הקב"ה. המשיך להתעניין הסטודנט מזה ישיבה, היכן הוא לומד וכו'. ענה לו בישיבת לייקווד לא עבר זמן רב עד שהסטודנט עצמו רצה ללמוד בישיבת לייקווד.

הבאים מוונצואלה צריכים ויזה בכדי להכנס לארה"ב, ולסטודנט היה בעבר ויזה והגיע עם דרכו לעבור לארה"ב, אבל במשטרת הגבולות שמו לב שהויזה שברשותו כבר פג תוקפה, השוטר המקומי התייחס אליו בחומרה כמי שניסה להונות ולשקר ולעבור את הגבול בערמה. הכניסו השוטר לניידת ולקחו לעבור בחזרה את הגבול, ואולי גם לקונסו, בדרך התפתחה שיחה ביניהם ושאל השוטר את הסטודנט לשם מה הגיע לארה"ב, ענה לו הסטודנט, כי הוא רוצה ללמוד בישיבה. שמע השוטר שחור העור את דבריו, ואמר לו, כי הוא מכיר עו"ד מקומי שיכול לסדר לו ויזה מיד במקום, ולקחו לשם והענין סודר במהרה.

והוסיף השוטר כי הוא ישמח להסיעו במכוניתו עד לישיבה שילמד שם. הסטודנט לא ידע איך להודות לו, אולם שאלו לבסוף, מה קרה כאן מה הביא אותך לשנות את דעתך, וביותר לעזור לי מאד, ואף להביאני עד לישיבה.

אמר לו השוטר שמע סיפור שארע לי ותבין הכל. לפני שנים תפרו על אשתי סיפור שלא היה ובית המשפט הטיל עליה קנס כספי של \$2000, ומאחר שלא היה לי את הכסף לשלם הכניסו אותה לכלא. הלכתי ברחוב ופתאום ראיתי כושי מתנפל על יהודי חסיד (סאטמר) וחוטף לו את תיקו ובורח, עד שהתאושש החסיד הצליח הכושי לברוח, כשראיתי זאת דלקתי אחריו עד שתפסתי אותו ונתתי ליהודי את תיקו בחזרה. בתיק היה סכום כסף גדול מאד.

שאל היהודי את השוטר, מה יכול אני לגמול לך טוב על שהחזרת לי את הגניבה. אמר לו השוטר, הלא עשיתי את תפקידי כשוטר וללא מגיע לי מאומה. ולאחר שהפציר בי היהודי שבכל זאת מרגיש צורך של הכרת הטוב להעניק לי עבור מעשי, ענית לי, כי

אשתו נמצאת בכלא בגלל שהם חייבים \$2000 ואין לי את הכסף בכדי לשחררה, מיד הוציא החסיד את מלוא הכסף ונתן לי, הייתי המום. שאלתי את החסיד, איך אוכל להחזיר לך בהכרת הטוב על מה שאתה עשית עמדי.

ענה לי היהודי, כי אתה כבר עשית עמדי חסד שהחזרת לי את הגניבה, אולם אם בכל זאת תרצה לעשות טובה, אנא ממך, אם תראה יהודי שנמצא בצרה תעזור לו. שאלתי אותו המשיך השוטר לספר, איך אדע למי לעזור. ענה לו, כי אם יאמר לך שהוא הולך לישיבה ללמוד תורה ומחפש ישיבה, כך סיים השוטר את סיפורו, ואמר, כי כבר עשר שנים מחפש יהודי שיגיד לו שהוא הולך לישיבה, ואתה הראשון שאמרת לי, לכן כל כך שמחתי לעזור לך, שבזה אחזיר תודה לאותו היהודי שעזר לי בזמנו. התפעל סטודנט זה מההשגחה הפרטית שהיתה לו, הלך לישיבה ועשה חיל בלימודו וכיום הינו אברך בן תורה שמחנך את ילדיו בדרך התורה והיראה.

כמה מוסר השכל ניתן ללמוד ממעשה זה, כמה חשוב שהכל התחיל מצורתו של בן תורה שלא הסתיר את לבושו, ולהיפך דאג שידעו כי הוא מלגיונו של מלך ולובש את בגדי המלך. (שם)

כובע וחליפה ברשה"ר

שמעתי הגדרה נחמדה בגנות אותם שלא לובשים את הבגדים של בחורי הישיבות בהליכתם ברחוב. אדם בביתו איננו הולך עם כובע וחליפה, א"כ זה ההולך ברשה"ר כמו בביתו, הרי מכריז כי הרחוב הוא ביתו, ולכן איננו הולך שם עם הכובע והחליפה. והוספתי בדברים כששאלוני בכנס של בני תורה בענינים הללו, עד היכן יכול ללכת בלא כובע וחליפה, אחרי שהבאתי את ההגדרה דלעיל הוספת, עד היכן שמקום זה כבר איננו ביתו, וכל מר כדאית ליה. הוסיף לי אחי הגר"ח בדרך צחות, לסמוך את הפסוק בתהילים (נ"ה ב'), "אשר אין חליפות למו ולא יראו אלקים". (שם)

האדם מתנהג כאדם כשהוא בדוגמת אדם

המשגיח דישיבת לייקווד הגה"צ ר' נתן וואכטפויגל זצ"ל סיפר, בתקופת השואה הנוראה שהנאצים ימ"ש התעללו בכל דרך וצורה ביהודים ולבסוף הרגו אותם, ופעם התעללו בדרך זו, הרעיבו קבוצת יהודים זמן ממושך, ואחרי כן הוציאו אותם לחצר, והניחו שם כמה ככרות בודדות של לחם טרי, בחושבם שמיד ירצו כולם לחטוף ולאכול, ומכיון שאין מספיק ככרות לכולם אזי יהרגו אחד את השני לקול צחוקם והנאתם של הצוררים. אולם לתדהמתם אף אחד לא רץ, ואף לא הלך לקחת את הלחם.

למחרת הפשיטו אותם הצוררים וחזרו על מעשיהם, שהניחו לחם באמצע המגרש, מיד רצו כולם לחטוף ולאכול. למד מזה המשגיח מוסר השכל, כי האדם מתנהג כאדם כשהוא בדוגמת אדם, אולם כשהפשיטו אותו אזי מהותו נהפכת לבע"ח וכך דרכם של בעלי חיים לחטוף אוכל. (שם)

בין הזמנים בנעלי בית

על הגאון רבי חיים שמואלביץ העידו מקורביו כי היה נופש בנעלי בית כלומר השינוי היחיד שחל אצלו בין ימי הזמנים לימי בין הזמנים היה בכך שבימי בין הזמנים היה רבי חיים שמואלביץ מחליף את נעליו בנעלי בית ברם הלימוד נותר אותו לימוד עבודת ה' נותרה על כנה ומאומה מעבר לנעלי הבית לא השתנה.

עושה את הנופש בבית

הגאון רבי יצחק הוטנר זצ"ל היה אומר, הרי למה נוסעים לנופש כדי להחליף אורה ולראות פרצופים חדשים, ואני נשאר בבית וכיון שלכאן מגיעים אנשים אחרים, אז את הנופש אני עושה בבית.

וחבול. וסיפר שליסטים תקפוהו בדרך והכו אותו על ראשו בכלי ברזל בכדי להורגו. ובדרך נס נותר בחיים, ויצא כמעט בלי פגע, והסביר זאת שההצלה המיוחדת בכך שנותר בחיים, היא בזכות הסגולה המיוחדת שבצירופי השמות והסודות שבנוסח התפילה.

כעת, יש להטיל שאלה על כל עיקר של תפילת הדר בזמנינו. דיש להתבונן הרי חז"ל תקנו את תפילת הדר לסכנות המצויות והאופייניות רק לדרכים. מהם הסכנות הקיימות רק בדרכים כמו שאומרים בתפילה זו, ליסטים, מכיון שבתוך העיר או קרוב לעיר חוששים הליסטים ללסטים, אולם הרחק מן העיר הרבה יותר נוח להם תקוף אדם שהולך בודד רגלי, או שהוא נוסע לאיטו בסוס ועגלה. וכן חיות רעות, מי שהולך ימים שלמים בתוך יער או במדבר, יכול להיתקל בחיות רעות. אבל בימינו מי לאחרונה נתקל בליסטים כאשר הוא נסע נסיעה ארוכה מחוץ לעיר במהירות. וכן חיות רעות, מי פגש חיה רעה בדרך, (בשם הגר"י סרנא אמרו שאמר בדרך צחות, דחיות רעות מדבר על האנשים הנוהגים בדרך זו של חיות רעות, עוד אמר, דגם זבובים ויתושים המטרידים את הנהג בכלל חיות רעות בדרך), וא"כ מה מקום לתפילה זו בימינו, דעל מה אם כן אנחנו מתפללים בכל פעם שיוצאים לדרך, מאותם היזקים שלכאורה אינם שייכים בזמנינו.

אכן, הסכנה המצויה ביותר בכביש כיום היא סכנת תאונות הדרכים. אולם סכנה זו היא לא סכנה המיוחדת דוקא לדרך רחוקה מהעיר. תאונות מתרחשות לא עלינו גם בתוך הערים עצמם, וודאי ששייך אף בפרסה הסמוכה לעיר. לכאורה חז"ל התכוונו דוקא לסכנות שנובעות מכך שהאדם בודד, הרחק ממקום יישוב, ויכול ליפול קרבן לליסטים, וחיות רעות שמצויות רק במקומות כאלו. אולם תאונות מתרחשות בכל מקום ובכל זמן. ואם כן לפי זה תפילת הדר כבר לא נוגעת לימינו.

ובאמת, כתב הגרש"ז אויערבאך זצ"ל בשו"ת מנחת שלמה (תנינא ב-ג סימן ס'), בעיקר הדבר מסופקני דבאותם הכבישים ובאותם הזמנים שכלי רכב מצויים, וכ"ש אם יש גם פקוח של משטרה ניידת, יתכן שטוב לברך בלי הזכרת החתימה, אך דברים אלו הם חידוש.

אולם יש להוכיח שגם סכנה זו של תאונות דרכים, ולאו דוקא של ליסטים וחיות, אף עליה מברכים. המשנה ברורה (סי' ק"י) כתב, דאין חילוק בין הולך בספינה להולך ביבשה. ולפ"ז גם הנוסע על מסילת הברזל יש לו לברך תפילת הדר, ע"כ. ומבואר, שאף על נסיעה במסילת הברזל מברכים. למרות שכלפי יושבי הרכבת אין חשש של ליסטים וחיות רעות. ונמצא שאף על סכנה של תאונות דרכים גם כן מברכים. וכן פסק החזון איש זצ"ל, שגם סכנה של תאונות הכבישים, היא סיבה לברך את תפילת הדר.

אמנם לפי"ז יש לעיין כמש"כ, שאם כל הטעם לתפילת הדר הוא סכנת התאונות, א"כ גם בפרסה הקרובה לעיר צריך לברך, ואפילו בתוך העיר ג"כ, הלא כאמור סכנת התאונות מצויה גם לאדם שיוצא מביתו. ומדוע אם כן לא מברכים בכל עת שיוצא אדם מביתו.

ובאמת הובא בספר אורחות רבינו בשם הסטייפלער (פסקי תשובות שם) שבזמנינו, עקב ריבוי תאונות הדרכים היה לנו לברך גם בנסיעה בתוך העיר, אלא דאין לנו כח לחדש. א"כ למעשה אין מברכים אלא כפי תיקון חכמים, אלא על דרך הארוכה מפרסה מחוץ לעיר. אמנם אם אף תוך הפרסה ידועה אף היא כמקום סכנה, כותב המשנה ברורה (שם ס"ק ל'), שיש לברך אף בתוך פרסה.

שאלה נוספת שדנים בה הפוסקים לזמנינו, היא סביב ההלכה שצריך שתהיה הדרך לפחות פרסה מחוץ לעיר ללא בתים. דהנה הביאור הלכה מסתפק, מה יהיה הדין אם צריך ליסוע דרך של פרסה. אולם הפרסה עצמה עוברת בתוך עיר אחרת, או שיש איזו עיר בצד הדרך בפחות מפרסה, שאז כבר אין זו מקום סכנה. האם

חקרו הראשונים מה טעם לא נפתחה ברכה זו בברוך, כשאר ברכות שפתחין אותן בברוך. המאירי בברכות (מ' ע"ב) תירץ, [הובא בהליכות שלמה להגרש"ז אויערבאך (שם סעיף ד') עיי"ש], דלא תיקנו חז"ל ברכה אלא על ברכת הנהנין, או ברכת המצוות וברכת השבח, שהם על בריאת העולם ויש בזה גילוי מלכות שמים, אולם ברכת הדרך דהוי בקשה גרידא, הרי הוא כעין ברכות שבתפילת שמונה עשרה שאין פותחות בברוך, דהוי בקשה גרידא, וכעין זאת תירץ הטור, עיי"ש. והראב"ה בברכות שם תירץ, דכיון דמברכין זה במקום סכנה, לא הטריחו אותו לפתוח בברכה ודי בחתימה. ועיין בבית יוסף שם שהביא עוד תירוץ מהרבינו יונה.

וכבר כתבו הטור והמחבר שם להביא את דברי המהר"ם מרוטנבורג, דהיה סומך את תפילת הדר לתפילת שומע תפילה בתפילתו. ונחלקו האחרונים בדבריו, האם כשהיה יוצא לדרך באותו היום היה מתפלל תפילת הדר כבר בבוקרו של יום בתפילת שמונה עשרה בברכת שומע תפילה. וכבר תמה על זאת בשו"ת באר שבע (סימן מ"ה), עיי"ש. או, כיון ששומע תפילה ותפילת הדר מסיימים ב"שומע תפילה", הרי היא כסמוכה לחברתה ותפילת שחרית, אולם היה אומר תפילת הדר רק בעת יציאתו לדרך.

ולדינא כבר כתבו הב"ח (בסוף סימן ו'), ובפרישה (ק"י ס"ק ח'), ובשו"ת מהרש"ל (סימן נ"ו), דאף למהר"ם מרוטנבורג דסבר, דצריך לסמוך ברכה זו לברכה אחרת הפותחת בברוך, אינו אלא למצוה לחסידות וזהירות, ולא לעיכובא. וכן בשו"ע פסק (שם ס"ק ו'), דטוב לברך קודם תפילת הדר ברכה הפותחת בברוך. ולכן יש הנוהגים לאכול ולשתות בכדי להתחייב בברכה אחרונה, ואז מסמיכים לה את תפילת הדר. או יאכל דבר מה ויברך ומיד יסמוך את תפילת הדר. וכבר הביא החתם סופר (סימן ק"י ס"ק י"ג) מרבו הגאון הקדוש רבי נתן אדלר זצ"ל, שהיה קודם תפילת הדר מריח במיני בשמים בכדי לברך עליהם, ולאחר מכן היה אומר תפילת הדר. אולם החתם סופר שם השיג עליו, דאפשר דמה שמריח חשיב הפסק.

והביאו שהחזון איש ובעל הקהילות יעקב אמרו תפילת הדר בלא להסמיכה לברכה אחרת (אורחות רבינו ח"א עמוד ס"א). והגרא"מ שך זצ"ל פעמים שהיה מברך שהכל על סוכריה ומיד היה אומר תפילת הדר. ויש שהסמיכו זאת לברכת "אשר יצר" (הגרש"ז אויערבאך הביא שכן סיפר לו הגרא"מ שך שנוהג לעשות). וטען, כי הדבר איננו לכתחילה כיון שאין ברכת אשר יצר סמוכה לזמן חיובו.

וכבר כתב הפני יהושע בברכות שם, כי תפילת הדר איננה ברכה אלא תפילה, וכמשמעות חתימת הברכה "ברוך אתה ה' שומע תפילה", ונפק"מ כי בתפילה יש אפשרות לתפילת נדבה, ואף להוסיף דברים על התפילה, מה שלא כן בברכה שישנה מטבע של ברכה שאין לשנותה ואסור לומר ברכה מספק או לנדב ברכה. ולכן במקום ספק יוצא מכאן להתיר להתפלל תפילת הדר, ואף להוסיף כמו במטוס לומר שתטיסני לשלום, דלא גרע מתפילת נדבה, ומהוספה ב"שמע קולי".

והוסיף, כי אביו הגרש"ז אויערבאך זצ"ל לא היה אומר תפילת הדר, כי אמר שבזמנינו לא נקרא שיוצא לדרך וביאר דבריו, כי לצאת לדרך היתה לזה משמעות שיוצא מן העיר לבדו וכו', וכיום שהכבישים מלאים במכוניות אין זה יציאה לדרך. והוסיף שחמיו הגר"ש אלישיב זצ"ל היה אומר תפילת הדר, ולכן פסק שיש לומר תפילת הדר בצירוף דבריו של הפני יהושע הנ"ל.

יש לעמוד על חשיבותו ותוקפו של נוסח תפילת הדר, זאת כמובן מלבד התבטלותו כלפי חז"ל שתיקנו לשון זו. מקובל בשם חכמי הקבלה ותורת הסוד, שבנוסח שתקנו חז"ל לתפילת הדר ישנם צירופי שמות הקודש שבכוחם להשפיע ולהיות לסגולה ושמירה להולכי הדרכים, וחלילה אין לפגוע בנוסח זה.

ומסופר על הרה"ק משינווא זיע"א ששב פעם מן הדרך והיה מוכה

גם באופן זה יברך. או שהעיר שפוגש בתוך הפרסה, מבטלת את מרחק הפרסה ופטור מתפילת הדרך.

הגרש"ז אויערבך זצ"ל דן בכך, וכותב בכגון בנסיעה כיום מת"א לירושלם, לענ"ד לגמרי פטור, שהרי צריך להיות מקום של שתי פרסאות בלי ישוב, ותודה לד' שהכל מיושב. וא"כ בדרך הרגילה מירושלים לא מברכין תפילת הדרך בברכה, כיון שלכל האורך יש ערים בתוך פחות מב' פרסאות. אולם מוסיף הגרש"ז, כי במקומות שיש ישוב ערבי הואיל וכעת הם אויבים יש לחושבו כמקום לא מיושב, והדברים כיום הם לדינא בהרבה מן הדרכים.

למעשה, רבים מפוסקים זמנינו חולקים על הגרש"ז (כמו הגאון בעל שבט הלוי הר"ש וואזנר זצ"ל ועוד). וסוברים שגם בכביש בין עירוניים מברכים תפילת הדרך, הגם שעוברים בסמוך ליישובים. והטעם, שהיות וסיבת תפילת הדרך היום היא מחמת תאונות הדרכים, מה יעזור לנוסע במה שנמצא יישוב בצד הדרך, הלא התאונות מתרחשות בכל מקום, ולכן גם אם יש יישובים ודאי שצריך להתפלל בכדי להינצל מן התאונות.

עוד דנו, האם יאמר אחד תפילת הדרך ויוציא את כולם, או שכל אחד יאמר תפילה זו בעצמו. וכתב באשל אברהם (בוטשאטש מהדו"ת סימן ק"י ס"ד), שיכול לצאת ידי חובתו מאחד המברך, ואע"ג שתפילה זו היא בקשת רחמים. אולם פוסקי דורנו הגר"ש וואזנר זצ"ל (הובא בקובץ אור ישראל הכ"ב עמוד פ"ד), וכן הגר"ח קנייבסקי זצ"ל (אור ישראל שם הע' א'). נקטו שלכתחילה טוב שכל אחד יברך לעצמו.

[וראה בס' איש ההלכה שמחו"ז הגר"ט גולדשטיין זצ"ל דן עם מרן הגר"מ פיינשטיין זצ"ל בענין זה האם יכול להוציא אחרים בתפילת הדרך]

ובאם מוציא האחד את הרבים ידי חובתם, נקטו פוסקי דורנו שאין לומר זאת ברמקול, וכמו שכתבו לענין קריאת המגילה. ועיין בשו"ת מנחת יצחק (ה"ג סימן ל"ה אות ט"ז), וכן פסק הגרש"ז אויערבך זצ"ל (מנחת שלמה ח"א סימן ט' ס"ק א'), והביא שם בהגהה דשמע ממרן החזון איש, ששומע דרך רמקול נחשב ששומע ממש, וכ"כ הגר"מ פיינשטיין זצ"ל בשו"ת אגרות משה (אור"ח ח"ב סימן ק"ח, וכ"כ בח"ד סימן ק"ח), אולם הוסיף שם שלמעשה יש להחמיר שלא לשמוע דרך רמקול. וכן הביאו (בספר וזאת הברכה עמוד 129) לענין ברכת הזימון מהגר"ש אלישיב זצ"ל ומהגר"י פישר זצ"ל, דאין לומר ולצאת ידי חובה דרך רמקול.

עוד נחלקו הפוסקים, בנוסע בהיתר בשבת כגון לחולה שיש בו סכנה, האם אומרים תפילת הדרך. דהורו כבר רוב הפוסקים, עיין בספר בשערים המצוינים בהלכה (סימן ס"ח בקונטרס אחרון ס"ק א'), וכן בשו"ת בצל החכמה (ח"ה סימן מ"א), הגר"ש אלישיב זצ"ל והגר"נ קרליץ זצ"ל (בקונטרס שאלות המצוות בהלכה הגר"א דינר ח"א עמוד מ"ו), דצריך לומר תפילת הדרך. אולם בספר דרך שיחה (ח"א עמוד רע"ז) הביא מהגר"ח קנייבסקי זצ"ל שהסתפק בדבר, כיון שנסיעת איסור שחייב לקיימה לא שייך בזה תפילה, ונשאר בצ"ע.

נחלקו בנוסח של תפילת הדרך האם אומרה בלשון יחיד או רבים. דבשולחן ערוך (ק"י ד') כתב היוצא לדרך יתפלל "יהי רצון מלפניך ה' אלקינו ואלקי אבותינו שתוליכנו לשלום" וכו', הרי בדבריו שיש לאומרה בלשון רבים אף שנוסע לבדו, ובטעם הדבר כתב המשנה ברורה (שם ס"ק י"ט), שמתוך כך תפילתו נשמעת יותר, וטעם זה טוב כשהוא נמצא יחד עם רבים, שמכליל תפילתו בתפילת רבים. ואם אומרה בלשון יחיד כתב המשנה ברורה (שם ס"ק י"ח), שיצא בדיעבד, ואפילו אמר כולה בלשון יחיד. והביא בשם ספר הקנה הביא שם שאת המילים "ותתנני לחן" יאמר בלשון יחיד, וכתב בחסד לאלפים שלפ"ז גם את המילים "ובעיני כל רואי" יאמר בלשון יחיד. וכן מובא במסכת דרך ארץ (שנביא להלן בקטע

הבא) הנוסח בלשון יחיד. ומאידך, בערוך השולחן כתב, שמילת "ותתנני" אומר בלשון רבים.

ובטעם הדבר שאומר בלשון רבים גם כשהולך לבדו כתב המגן אברהם (סימן תקס"ה ס"ק א'), שאי אפשר שלא יהיה אחד בסוף העולם שלא נמצא כמוהו בדרך, ולכן לשון הרבים כוללת כל מי שהולך בשעה זו בדרכים. ובמשנה ברורה (שם ס"ק י"ט) כתב בשם ספר הקנה, שמילת "ותתנני לחן" יאמר בלשון יחיד, ובמג"א כתב שהוא ע"פ סוד. וכמ"כ לעיל דיש בתפילה זו הרבה ענינים.

עוד הביאו על כמה מן הגדולים שהיו עוצרים בצד הדרך לאחר שיצאו מן העיר, קמים ויוצאים מהמכונית עומדים לצדה ואומרים כשהם עומדים את תפילת הדרך בכוונה. ומטו נמי משמיה דהגר"א מ"ש ש"ז זצ"ל ששמע מהגר"א זצ"ל מלצר זצ"ל ששמע איש מפי איש עד הקדמונים, שיאמר אדם בצאתו לדרך להנצל מן הסכנה, עשרים פעמים "למנצח מזמור לדוד יענך ה' ביום צרה" וגו', וזו סגולה בדוקה. (יש שאמרו בשמו שיאמר רק עשרה פעמים).

בספר אור אלחנן הביא שהגר"א וסרמן זצ"ל הי"ד הפליג בדרכו בספינה מצרפת לאנגליה, באותה האניה נסע גם רבי אהרון גודמן מראשי אגודת ישראל העולמית, הם לא התראו ולא ידעו אחד מהשני. במהלך הפלגתם התחוללה סערה בלב ים וכל הנוסעים סבלו מאד ונתקפו במחלת הים הידועה, כשהגיעו לחוף של אנגליה וירדו מהאניה הבחין הרב גודמן ברבי אלחנן, ניגש אליו בשמחה וברכו לשלום והתענין איך עבר את הסערה והוסיף הרי כלנו היינו חולים מאד עד כדי פיקוח נפש.

הגיב רבי אלחנן בתמיהה, מוזר אני לא סבלתי ממה שאתה מספר, הדרך עברה עלי בצורה טובה מאד, אין זה אלא כפי הנראה שלא אמרתם 'תפילת הדרך' בכוונת הלב הראויה.

מסופר כי הג"ר אברהם גניחובסקי זצ"ל נסע במונית, ובירך תפילת הדרך בכוונה רבה ובהטעמה. הנהג לעג לו, שהרי היכן מצויים בזמנינו חיות רעות שיש כל כך לחשוש מפניהם, עד כדי להתפלל בכדי להינצל מסכנתם. והנה עוד קודם שהשיבו הרב, התפרץ כלב גדול מימדים לתוך הכביש, ורק בנס לא הביא לידי התנגשות וחשש התהפכות הרכב עם יושביו, שבדרך הטבע היו נהרגים, או לכל הפחות ניזוקים נזק גדול. התשובה מן השמים ניתנה מיד. [ע"כ מס' דביר קדשו - בין מצרים]

פעם בא מישהו להתייעץ עם הרב שך אחרי שהוא גמר להתייעץ אתו אמר לו הרב שך אתה נוסע לירושלים אל תשכח לומר תפילת הדרך והם נפרדו לשלום והנה באמצע הדרך ההוא מתחיל לחשוב מי יודע איזה תאונה הרב שך ראה ברוח קודשו שהוא הזהיר אותו להגיד תפילת הדרך הוא לא התמהמה מיד עשה פרסה וחזר להרב שך לשאול אותו מדוע הרב מצא לנכון להזהיר אותו שיאמר תפילת הדרך אמר לו הרב שך אל תפחד בסך הכל רציתי להפרד מתוך דבר הלכה משום שהנפרד מחברו אל יפרד אלא מתוך דבר הלכה.

זירזו להזהר בתפילה זו נכתב בספר ארץ חמדה בהקדמה אות ל"ב כתב עוד ראיתי שאין נזהרין להתפלל תפילת הדרך והיא ברכה הנזכרת בגמ' והיא ממש ככל מצוות דרבנן כמו קריאת המגילה ושאר מצוות דרבנן ונקרא עבריינן אם עובר על זה והוא אחד מכ"ד דברים שמנדים עליהם כמ"כ ביו"ד סי' של"ד המזלזל בדבר אחר מדברי סופרים ולכן צריך כל אחד להיות נזהר בזה שלא יהיה חס ושלום בכלל מנודה עכ"ל. העתיקו בספר כנפי רוח בספר משפט צדק על תהלים פרק כ"ט כתב וז"ל יזהר כל אדם מאד בתפילת הדרך ומדינא דגמ' הוא וכמה בני אדם אינם נזהרים בזה ושמירה גדולה היא על כן יזהר מאד לאומרה בכוונה עכ"ל.

בספר שולחן שלמה הקדום סי' ק"י ס"ב ויזהר מאד בתפיה"ד כי אמרו חז"ל המלך בקונך וצא.

ובסידור אוצר התפילות דיני תפיה"ד דף רס"ח ע"ב בעיון תפילה כתב גם עזרא הסופר וסייעתו התפללו תפיה"ד בלכתם מבבל לארץ ישראל כמו שנאמר עזרא ח כא ואקרא שם צום וגו' להתענות לפני אלוהינו לבקש ממנו דרך ישרה ונאמר שם פסוק ל"א ויצילנו מכף אויב ואורב על הדרך עכ"ל.

רה"י גרודנא הגאון הגדול ר"י הקר שליט"א - בן עליה מקום חיותו היא התורה

המבחר בבין הזמנים

יש בחורים שביום האחרון של הזמן, כבר אורזים את המזוודות, ונמצאים על גלגלים. עולים לשיעור והמזוודה מחכה בכניסה לשיבה. פעם הייתי מלמד עליהם זכות, הם סוברים כהפמ"ג (תקנא, ב), שהעניינים הסגוליים של החודש תלויים במולד, "משנכנס אדר מרבין בשמחה", אם היה המולד כבר בשבט, מרבין בשמחה משעת המולד. ולכן, אם המולד מוקדם אורזים את המזוודות מוקדם, ואם הוא מוקדם בבוקר בזמן שישנים, אומרים, וכי עד שעת המולד לא ניסע?! ואני שואל כבר שנים רבות, וכי זה נורמלי?! וכי הישיבה היא בית סוהר?! כל כך קשה להישאר עוד יום?! אי אפשר לארוז אחרי ארוחת צהריים?! תאכלו, תארוזו, ותיסעו.

להיזהר מהפתעות

בסוף זמן של "יבמות" צריך לדעת שיש "הפתעות" בחיים ואסור להיות מופתע. לדוגמא, שמענו מראש שיש הפגנה בבני ברק, אסור להיות מופתעים! מה הן "ההפתעות"? כתוב שהכה"ג במוצאי יום הכיפורים יצא מבית קדשי הקדשים, היו נלווים אליו הישישים. מי חיכה לו בחוץ?

כתוב בספרים (ע"ע בחמדת ימים סוכות א, ד-ה), שהשטן חיכה לו שיצא מבית קדשי הקדשים. כך צריך לדעת שאחרי חמשה חודשים שמונחים בלימוד, השטן מחכה בחוץ. ולכן לכל פחות המבוגרים והזקנים, צריכים שלא להיות מופתעים מכל מיני התרחשויות. לזכור שאחרי זמן שכזה, השטן מסיט את מחשבותינו למקומות אחרים. אסור להסיח את הדעת, כאשר נמצאים בבין הזמנים, כאשר נמצאים בתקופה של מנוחה. גם בתקופת מנוחה צריך שהמנוחה תהיה במסגרת מסוימת.

הדרך להיות בני עליה

המצב היום הוא כך, כפי שאני מכיר את הציבור, ב"ה ציבור בני התורה גדל, והוא גדול. אך יש ציבור גדול בכמות, ויש ציבור גדול באיכות. בציבור בני התורה יש כל מיני שכבות, ישנם בני תורה הלומדים בהתמדה מרובה, אך ישנם "בני עליה"! זהו עולם אחר! ברוחניות, כל מעלה קטנה, איננה קטנה. סיפר לי אדם שאמר לחזו"א, "יש לי פשט קטן". השיב לו החזו"א, אין מושג של "פשט קטן", אם זה הפשט, זהו "פשט גדול". ואם אי"ז הפשט, גם "פשט קטן" זה לא.

כיום לומדים בישיבות, ארבע שנים, חמש שנים, שש שנים, שבע שנים, שמונה שנים. לומדים! בחורים שלומדים שמונה שנים בישיבה, הם מבני עליה! אך יש בחורים שלומדים חמש עשרה, שש עשרה, שבע עשרה זמנים בישיבה, זהו ממש "חיי שעה". בכל פעם שהם נוסעים הביתה, הם חוזרים ומתחילים מחדש. מתי יודעים אם בחור למד כך וכך שנים, או כך וכך זמנים? מה נותן את השם "בן עליה"?

בתורה אין התחלה חדשה. צריך להמשיך את הרצף! גם לבין הזמנים יש את הזמנים שלו, שכ"א יקבע לו את השעות שלו,

להיות יחידי ולא המוני

רצוני להוסיף, בין הזמנים זו תקופה נפלאה. למדתי אצל רבי גדליה אייזמן זצ"ל, זכיתי לשמוע אותו ארבע שנים. הוא חינך ליחידות, והטביע את המושג "המוניות", תהיה מי שאתה, אל תהיה המוני. כשבחור לומד בישיבה, האם "הוא" לומד, או שכל ההמון לומד. מי ש"המוני", ה"אני" שבו אינו לומד. וכך המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל היה אומר, יש אנשים שלא הולכים בבגדיהם הם, הם הולכים בבגדים שאולים. ולאו דווקא בבגדים, כל הנהגותיהם שאולות, הנהגותיהם אינם עצמיות.

בעצם בין הזמנים הוא דבר טוב, האדם מעמיד את עצמו למבחן. האדם לא יודע היכן הוא עומד, הוא זורם. אחד הסימנים בין דג חי למת, דג חי שוחה נגד הזרם, דג מת זורם עם הזרם. יש ציבורים זורמים, לא כולם אבל יש כאלו. היסוד הוא להתחזק ולהיות יחיד, "נברא האדם יחידי" (סנהדרין דף לז.), על האדם להיות מה שהוא, לזה אין מבחר גדול. איך שהאדם מתנהג בבין הזמנים, זה "הוא". השאר הולכים על הזרם, הם לא "הם". התכלית היא לראות מי האדם בעצמו, איך הוא יתנהג כשיהיה על אי בודד, כשירחקו אותו מהסביבה שלו. על ישמעאל אומר הכתב והקבלה (בראשית טז, יב), "שיהיה איש מדיני בעל חברה", האדם יכול לדאוג במשך כמה שעות ששעה הוא לא יהיה לבד. האדם מפחד להגיע אל ה"אני", הוא רוצה לזרום עם החברה, לא להכיר את עצמו.

בין הזמנים הוא מעבדה טובה לראות מי הוא האדם בלי החברה שלו. במובן מסוים הוא צריך גם את החברה, החברה בונה את האדם, אך היא בחינת לבוש, צריך לראות איך האדם בעצמו, בלי הבגדים שמכסים אותו. בבין הזמנים אין המוניות, זה מחנך ליחידות, ואוי לו לאדם שלא מחנך את עצמו ליחידות. אכן, זה דבר טוב שחיים בתוך ההמון, כשההמון כולו קודש... אך צריך שתהיה לאדם יחידות בינו לבין קונו. כשהאדם חי ביחידות, הזמנים אינם קובעים, בין הזמנים או אמצע הזמן. איפה שהוא נמצא, הוא לומד, יותר או פחות. לכן בין הזמנים הוא דבר חשוב.

לא להתנתק ממקום המקדש

המשגיח רבי גדליה אייזמן זצ"ל היה אומר, יעקב אבינו שכב במקום המקדש, וכשהתרומם אמר (בראשית כח, טז-יז), "אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי", אומר רש"י, "שאלו ידעתי לא יושנתי במקום קדוש כזה". ואחר כך (בראשית כט, א), "וישא יעקב רגליו", מבאר הספורנו שרגליו נשאו אותו. הקשה רבי גדליה, אחרי לילה כזה איך אפשר לעזוב מקום שעליו נאמר "אין זה כי אם בית אלוקים וזה שער השמים"?

וביאר, "וישא יעקב רגליו", הרגלים הלכו מבחינה פיזית, אך

ראשו נשאר שם, יעקב לא התנתק ממקום המקדש. סיפר לי אחד שהלך באלנבי בתל אביב - היום לא מבינים מה זה אומר, אך פעם היה לזה משמעות - ופגש את הרב דסלר. שאל אותו, למה המשגיח לא אמר שהוא צריך להגיע לכאן, הייתי מסדר לו מה שהוא צריך? השיב הרב דסלר, אני לא נמצא כאן, אני נמצא בחדרי בישיבה.

להתחבר לישיבה

זהו המשפט! אפשר לנסוע ולהישאר, אולם אפשר גם לנסוע ולהתנתק. לשאת את הרגליים זה טוב מאד, "וישא יעקב את רגליו", אך אני מפחד שהראש יתנתק. אפשר להתנתק מהקירות של הישיבה, אך אסור להתנתק מהישיבה בעצמה. יש אנשים שכל חייהם נמצאים בישיבה.

סיפר לי רבה של צפת רבי שמחה קפלן זצ"ל, פעם צפת הייתה מעבר להרי החושך, היום יש לשם כל מיני כבישים שיש בחורים שמכירים אותם... שאל אותו אדם גדול, אתה יושב בצפת, כשיש שאלות חמורות א"א להגיע כל פעם לב"ב לחזו"א, איך אתה מסוגל להכריע? ואמר, אומר לכם את האמת, למדתי במיר הרבה שנים, אני חושב מה היו אומרים על כך בישיבה. מדובר על שאלות בהלכה, בהנהגה, הציור הוא "מה היו אומרים על כך בישיבה"!

כך לא מתנתקים, ממשיכים לחיות את הזמן גם בבין הזמנים. מי שחי את בין הזמנים באמת, מתנתק. אל תחשבו שהולכים עכשיו עד לר"ח אייר, דעו לכם, חודש ניסן עובר מהר, עוד מעט פסח ונגמר בין הזמנים. חבל להתחיל מחדש בר"ח אייר, זו הבעיה כשמתנתקים. צריך לא להתנתק, כשקובעים סדר מסוים, לא מתנתקים, ממשיכים את הזמן.

"מקום חיותנו"

יש בחז"ל (ברכות דף סא:), פעם גזרה מלכות על ישראל שלא ילמדו

תורה, ורבי עקיבא היה מקהיל קהילות ברבים, אמר לו פפוס בן יהודה, אי אתה מתירא מן המלכות? השיב לו רבי עקיבא, במשל ידוע, הדגים מתייראים שלא יצודו אותם, פגש אותם השועל החכם ואמר להם, מדוע אתם מתייראים, בואו אלי, ונדור יחד כמו שדרנו פעם. השיבו לו הדגים, "ומה במקום חיותנו אנו מתייראין, במקום מיתתנו על אחת כמה וכמה". ומעתה, רבי עקיבא אינו משיב לו אין לך השקפה טובה, רבי עקיבא השיב לו, "לא פקח אתה, אלא טפש אתה... עכשיו שאנו יושבים ועוסקים בתורה... כך, אם אנו הולכים ומבטלים ממנה על אחת כמה וכמה".

רבי עקיבא מגדיר את התורה "מקום חיותנו". רבי עקיבא אינו מדבר על עצמו בלבד, הוא מתייחס לכל הקהילות שהוא מקהיל ברבים, ועליהם הוא אומר שהתורה "מקום חיותנו". הדרגה הראשונה שאנו צריכים להגיע בתורה היא להרגיש שהתורה היא "מקום חיותנו". אדם מתפקד כשהוא בכושר. היכן הוא בכושר? במקום חיותו. במקום חיותו הוא בכל כוחותיו ושום דבר לא יכול להפתיע אותו. שום מאורע אינו יכול להפתיע אותו. צריך לשאוף להרגיש שהלימוד הוא מקום חיותנו, אז אנו נמצאים בכל כוחותינו הרוחניים. במצב שכזה שום דבר לא יכול להפתיע אותנו. זה צריך להיות המבט. אין זמן מתאים לרכוש את המבט הזה, מבין הזמנים. כך נדע היכן אנו עומדים, אם התורה היא "מקום חיותנו" או לא.

לכך צריך לשאוף להיות יחיד, אך היחיד צריך לשאוף לא להיות יחיד. להיות יחד "במקום חיותנו". "אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש" (קידושין דף ל:). בבית המדרש אנו מתפקדים, שלא בבית המדרש גם היחיד אינו מתפקד. כשאנו מונחים בלימוד, זו הבטחה שאי אפשר להפתיע אותנו בכל מיני ניסיונות. וזו מלבד שישנה המעלה שלא לקטוע את קצף הלימוד. זו הדרך! כשנמצאים במקום גדול שכזה של בני תורה, זהו "מקום חיותנו"!

שיהיה בהצלחה!